

Iñaki Gil (CNT): "Ezker abertzalea bada abertzalea, baina ezkerrekoa..."

ARGIA

Patxi Urrutia (Batasuna):
"Eskuinak ongi daki
Nafarroan mahai bat
eraiki daitekeela hiru
probintziekin batera"

2006ko urriaren 15a | LXIX. urtea | 2.058 zenbakia | 3,50 euro

Uhinez inguratuta bizi gara

Erosoago bai, baina osasuntsuago?

ARGIA egutegia 2007 salgai dagoeneko

Azalean

- ▶ eguzkia eta ilargiari dagozkionak
- ▶ santutegia
- ▶ gizon-emakumezkoen euskal izenak
- ▶ itsasgora eta itsasbeheren inguruko informazioa

Atzealdean

- ▶ egunarekin lotutako gertaera bitxi eta interesgarriak

NOBEDADEA

Salneurria: 7,50 €

eskaerak

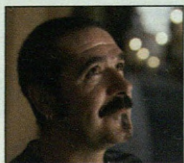
☎ 943 371 545 · denda@argia.com · www.argia.com/denda

 ARGIA

www.argia.com

Pertsonaia

- 10 **Iñaki Gil: "Abertzaletasuna izatez burgesa da".**
Amets Arzallus.

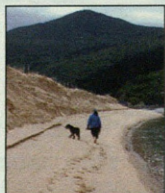

Gaiak

- 18 **Elisabeth Bravo: "Bioaniztasuna merkataritza bihurtu da".** Unai Brea.

Iritziak

- 21 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
22 **Jon Alonso.** Ttakun (h)errenka
23 **Juan Mari Arregi.**
Hauteskunde sindikalak.
24 **Mikel Arana.** Hurrengo hilabeteak.
Castillo Suarez. Bakarrik.
25 **Markel Olano.**
Kutsidazu autoestimua.
Joxemari Ostolaza. Gogorra.

Laida.

Erdiko kaiera

- 27 **Kutsidazuri zukua ateratzen.**
Mikel Garcia.
31 **Xpression. Artista ezezagunak ezagun bihurtzeko.** Jon Gonzalo.
33 **Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 **Ezpalak.** Katixa Garate.
38 **Denbora-pasak.**
44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Odontomachus inuria.

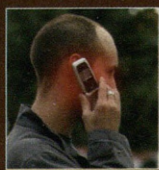
Termometroa

- 52 **Tafallan euskaldunak? Lau katu baino gehiago.** Onintza Irureta.
54 **Bero-beroan.** Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.
56 **Susto txiki bat estatistikak sinesten dituztenei.** Pello Zubiria.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

4 | Kutsadura elektromagnetikoa

Uhin eraso

Inoiz baino erosoago bizi gara gaur egun. Etxetresna elektrikoek, eskuko telefonoek eta abarrek bititza erraztu digute, baina hauek igortzen dituzten uhinek bititza eroso egiten diguten arren gure osasuna ere eraso dezakete. Adituengana jo dugu benetan uhin horiek zer ondorio izan ditzaketan jakiteko.

40 | Ihesi: Laidako dunak

Kanko Ispizua

26 | Xebastian Lizaso

Bertso berriak

58 | Azkena

Aingeru Epaltza

48 | Patxi Urrutia (Batasuna)

Batasuneko Mahai Nazionaleko kidea da martxoaz geroztik. Batzarreko kide gisa aritu zen Euskal Herritarrok-en (EH). Batzuek EH utzi zuten, baina berak EHn ez ezik Batasunan sartzeko proposamenari baietz erran zion. Jubilatua dago, baina borroka politikotik erretiratzeak asmorik ez du.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizaguirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Mikel Garcia, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140, 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaina Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

Kutsadura elektromagnetikoa

Uhin en eraso

Gure bizimoduak ez ditu sekula ezagutu XX. mendean adina berrikuntza. Hamaika gailu elektronikoz —eta bestelakoz— erditu gara, bizitza erosoagoa-edo egin diezaguten. Hamarkada gutxian, telebistaz, ordenagailuz, etxetresna elektriko eta abarrez bete dugu mundua, edo Lehenengo Mundua behintzat. Baina asmakizun horien ustezko onurak —horretaz ere nahi adina eztabaidatu liteke— badauka ordainik: gure osasunari egin diezaioketen kaltea. Tresnek igortzen dituzten uhinak, haiek egiteko erabiltzen diren substantzia kimikoak... hamaika gaitzen eragile omen dira. “Omen” diogu, ez baitago adostasun osoa honen inguruan. Azken urteotan, berbarako, eskuko telefonoen kontura eztabaida handia izan da, eztabaida eredugarria inondik ere: nekez topatuko duzu hain iritzi desberdinik. Nori sinestu?

UNAI BREA

Argazkiak: Dani Blanco

UHN ELEKTROMAGNETIKOAK naturaren gertakari dira. Uhn elektromagnetikoa da, esaterako, oraintxe lerro hauek irakurtzea ahalbidetzen dizun argi ikuskorra. Espektror elektromagnetikoari begiratuta, ordea (ikus irudia 6. orrialdean), erraz konturatuko gara argi ikuskorra haren zati txiki bat baino ez dela. Uhn edo erradiazio elektromagnetiko mota asko dago, eta sano ezaugarri desberdinak daukate.

Uhn elektromagnetikoak ionizatzaileak edo ez-ionizatzaileak izan daitezke. Lehenbizikoe —gamma izpiek, X izpiek eta argi ultramore urrunak, hain justu— oso energia handia dute, eta gauza dira karga elektrikorik gabeko atomoak kargatutako atomo, hau da, ioi, bihurtzeko. Materia bizietan, erradiazio ionizatzaileak “zelulak hil ditzake, edo haien ugalketa-sistema eraldatu”, Oscar Martinez de la Fuente EHUKo Ingeniaritza Nuklear irakasleak dioenez. Aldaketa horien ondorioetako bat minbizia izan daiteke. Erradiazio ionizatzaileak ondo ezagunak dira eta nazioarteko legedia, honen bestez, oso zorrotza da haiei dagokienez.

Aldiz, eta Martinez de la Fuenteen hitzetan, “ez dakigu hainbeste uhn ez-ionizatzaileek giza-osasunari egin diezaioketen kalteez”. Azken

urteotan, telefonia mugikorraren zabalkundeak mahai gainean jarri du eztabaida. Telefonoaren eta antenaren arteko lotura mikrouhin bidez egiten da, eta orain dela hamarkada asko ezagutzen dugu haien eraginetako bat: materia berotzen dute. Baina iritziak ez datoz bat erradiazio mota honen bestelako ondorioez.

Juan Manuel Roman Ecologistas en Acción elkarteak kideak dienez, azken urteotan makinan bat ikerketek agertu dute telefono mugikorraren mikrouhinek era guztietako kalteak egiten dizkiotela gure osasunari: aldaketak elektrokardiograman eta entzefalograman, kalteak guruin endokrinoetan, liseri-aparatuko gaitzak, kalteak immunologia-sisteman... Josu Jauregi GEAKo (Geobiologia Aztertzaile Elkarteak) kidearen esanetan, uhinak burmuinari eragiten diote, eta informazio genetiko ere aldatu ahal dute. “Horren ondorioz arinenak —dio Jauregik— lo egin ezina, ondoeza, arreza eza... dira. Larrienak, tumoreak”.

Hala dioten chunka azterketa dago, eta aurkakoa aldarrikatzen duen beste mordo bat ere bai. Juan Manuel Romanek berak adierazi digunez, Osasunaren Munduko Erakundeak (OME) esan du telefonia mugikorrak ez daukala inongo eragin kaltegarririk giza-osasu-

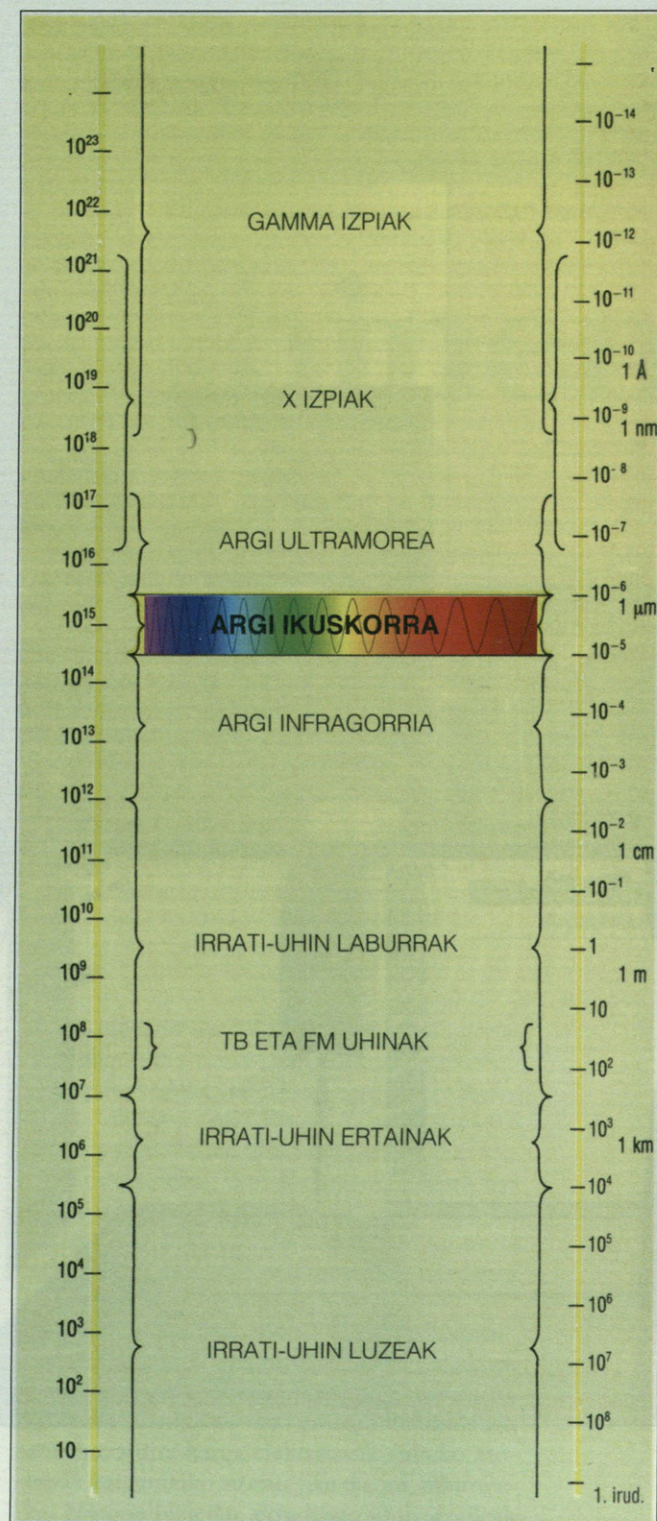

nean: "Industriaren presioa jasaten dute horiek ere, diruak agintzen du eta".

XXI. mendeko kontua

Ekologistek salatu egiten dute azken urteotan barra-barra ipini direla telefonia-antenak, zaharrak kendu gabe gainera. Hain zuzen, Romanek dio orain dela lau urte-edo hasi zela gai hau pil-pilean jartzen Espainiako Estatuan, "denok eskuko telefonoa edukitzen hasi ginenean gutxi gorabehera".

2001ean, hain zuzen, gai honi buruzko txostena prestatu zuen Espainiako Osasun eta Kontsumo Ministerioak; eztabaida pizten hasia zen ordurako, nonbait. Ministerioko adituek hitz gutxitan azaldu zituzten euren lanaren ondorioak: "Gaur egungo igorpen-potentzia, gomendioen arabera kalkulaturako distantziak, zein zientziaren ezagupideak kontuan hartuta, telefonia-antenak eta eskuko telefonoak ez dira kaltegarriak osasun publikorako". Besteak beste, txostenak aipatu

Espektro elektromagnetikoa

Espektro elektromagnetiko esaten zaio uhin elektromagnetiko multzoari. Alboko irudian ikus daitekeenez, haien sailkapena ez da erabat zehatza: tarteak, maiz, gainezarrira daude. Errepara iezaiozue, esate baterako, gamma eta X izpiei; banaketa ez da inondik inora zehatza, eta tarte zabal batean biak batera ageri dira. Izan ere, bi izpi mota hauen arteko desberdintasuna jatorria besterik ez da: gamma izpiak atomoen nukleoan eratzten dira, X izpiak elektroien-geruzan. Ikusten ari zaretena, azken batean, hurbilketa baino ez da.

Bestalde, hemen ageri diren uhin mota batzuk talde desberdinetan banatuta daude. Argi ultramorea, konparazio baterako, hurbilekoa edo urrunekoa izan daiteke. Bereizketa oso garrantzitsua da, urruneko ultramorea ionizatzailea delako eta hurbilekoa ez. Infragorriak, berriz, hiru multzotan sailkatu ohi dira: hurbilekoa, erdiko eta urrunekoa. Hurbilekoa da, hain zuzen, argi ikuskorretik gertuen dagoena. Erreportaje honetan hainbestetan aipatzen diren mikrouhinak, irudian azaldu ez arren, argi infragorriaren eta irrati-uhin laburren artean daude.

Diagrama honen eskumako zutabearen uhin mota bakoitzaren uhin-luzera ageri da. Zenbat eta luzera txikiagoa izan, handiagoak dira maiztasuna eta energia. Irudiaren goiko aldeko uhinak dira, hortaz, energia gehien daukatenak. Hori bai, uhin elektromagnetiko guztiek dute abiadura bera: argiaren abiadura, 300.000 kilometro segundoko.

gogoratu dezagun beraiek ez daukatela antenarik ipintzeko baimenik, beste batenak ustiatzeko baino ez, gizartea alferrik ari da asaldatzen gai honen inguruan.

Mikrouhinak bakarrik ez

Espainiar Ministerioaren txostenak, alabaina, ez zuen telefonia mugikorra –hots, mikrouhinak– bakarrik aztertu. Kezka, itxura denez, espektro elektromagnetikoko eremu zabalago bati dagokio, eta horregatik orain dela bost urteko lan hartan 0 hertzio (Hz) eta 300 gigahertzio (GHz) arteko maiztasuna daukaten eremu elektromagnetiko guztiak aztertu zituzten –arriskua sortzen dutenik ukatuz beti. Hau da, oso maiztasun txikiko irrati-uhinetatik hasi eta argi infragorriara arte. Juan Manuel Romanek azaldu digunez, Ecologistas en Acción taldea arreta bereziz ari da jarraitzen transformadore, goi-tentsioko linea eta azpies-tazio elektrikoak: “Batzuen inguruan jende askotxo hil da minbiziz, eta badaude zenbait ixteko sententziak”.

Romanek dioenez, ikerketa batzuek agerian utzi dute badagoela harremanik halako instalazioen eta umeen leuzemiaren artean, ondorioetako bat besterik ez aipatzearren.

egiten du ez dela, orain arte, uhinen eraginarekin eta inolako gaixotasunen arteko harreman biologikorik aurkitu.

Telefonia mugikorra konpainiek ere kezka uxatu nahi dituzte: “Guk uhin elektromagnetikoei buruzko legedia betetzen dugu zehatz-mehatz”, dio Euskarleko bozeramale batek. “Are gehiago: gehieneko igorpenen %10ean ibiltzen gara”. Euskaltelen ustez –bide batez

Goiko irudian ikusten den legez, uhin batek zenbat eta luzera txikiagoa izan (eskuinean) orduan eta handiagoak dira maiztasuna eta energia.

Hamabi substantzia kimiko tematenak

"Konposatu kimikoen toxikologia aztertzean, eragin ditzaketen ondorioak ez ezik, ingurumenean duten iraupena ere aztertzen da", azaldu digu Nicolas Olea ikertzaileak. Irizpide horren arabera sortu zen *hamabikote zikina* izeneko konposatu zerrenda. Olea dioenez, "hamabi horietatik, hamaika pestizidak dira. Mundutik desagerrarazi nahi ditugu, baina arazoa da oraindik ere ekoizten direla". Ez denak ordea; DDTa, esaterako, 1977tik dago debekatuta. Hori ez da eragozpena, baina, Espainiako Estatuko biztanle guzti-guztieki eduki dezaten haren zantzuren bat, gutxienez, beren gorputzetan.

"DDTa saltzen zenean –gogoratzen du Olea– honelako amuekin erakartzen zituzten erosleak: 'nekazari jauna, produktu hau garestia da, baina behin erabilia haren eraginak luzaroan iraungo dizu'". Ez zebiltzan oker. *Hamabikote zikina* osatzen duten substantziak gantzetan pilatu ohi dira, eta giza-gorputzak oso astiro kanporatzen ditu.

Eta adibide modura Madrilgo transformazio-zentral biren inguruko afera gogoratu du Ecologistas en Acciónekoak: "Bertako ingurugiro fiskalak biak hala biak ixtea eskatu du. Baten inguruan 45 lagun hil dira minbiziak edo bihotzeko gaitzen batek jota; bestearen inguruan, 13".

Josu Jauregik, berriz, etxean dauzkagun tresna elektrikoak (hozkailua, arropa-garbigailua, ordenagailua...) arriskuez ohartarazten gaitu. "Kaltegarria da halakoen ondoan lo egitea, telebistatik hurbilegi jartzea... Eta berdin dio beste gela batean egotea, eragina bera da. Orain, esaterako, jende askok dauka iratzargailu elektronikoa. Burutik oso hurbil edukitzen dira, egunero zortzi orduz, eta horrek izugarrizko kaltea egiten du". Jauregik dioenez GEAKo kideek topatu izan dituzte, etxez etxe egindako ikerketetan, uhin elektromagnetiko horien eta minbiziaren arteko loturak.

Askok diote, berriz, ez dela behin ere frogatu uhin horien eta minbiziaren arteko harremanik, biologiaren ikuspuntutik bederen. "Lemoizko zentralaren aurkako borroka puri-purian zegoenean ere –argudiatzen du Jauregik–, erradiazio nuklearra ez zela kutsakorra esaten zuten zientzialari askok. Ea Txernobilen gertatutakoaz geroztik nor ausartzen den halakorik esatera". Antzeko zezoz gertatzen da orain uhinekin, GEAKoaren aburuz: "Interes handiak daude tartean eta saiatzeko dira noski uhinek eraginik ez dutela esaten". Susmo hutsa nahikoa arrazoi

Telefonoaren eta antenaren arteko lotura mikrouhin bidez egiten da. Badakigu uhin hauen eraginetako bat materia berotzea dela. Aituak ez datoz bat erradiazio honen bestelako eraginei dagokienean.

litzateke ordea neurriak hartzeko, Jauregiren esanetan. "Ikertzaile batzuek harremana ukatu arren, beste batzuek harremana egon badagoela diote eta!".

"Funtsik gabeko kezka"

Jose Manuel Barandiaranek elektromagnetismoa irakasten du EHUn. Beraren ustez, uhinengatiko kezkak ez dauka funtsik. "Arrisku-tsuagoa da eguzkitan eta babesik gabe lo egitea, telebista ondoan baino. Eta telefono

mugikorraren arriskurik handiena gidatzen den bitartean erabiltzea da". Mikrouhinei dagokienez, Barandiaranek dio beroketa dela oraingoz ezagutzen den eragin bakarra; "eta hainbeste urtean ikertu eta gero ez bada besterik aurkitu, oso litekeena da ez egotea".

Europar Batzordeak sei substantzia debekatu ditu. Horien artean bi suaren agerpena atzeratzeko gai dira. Horregatik erabiltzen dira asko jantzieta eta tresna elektrikoetan. Batzordearen arabera ordea, elementu horiek giza-ugalketa sistemari kalte egin diezaioke eta tumoreak eragin.

Mikrouhinak, beraz, oso potentzia handitan baizik ez dira arriskutsuak, zientzialariaren esanetan. "Konparazio baterako, mikrouhin-labea sartuko bazenu burua, erre egingo zinateke noski; baina legeak ezarritako mugak oso urrun daude hortik, erradiazio maila hutsaren hurrengo da".

Etzetresna elektrikoek igorritako uhinek, berriz, maiztasun txikiegia daukate kalteren bat egin ahal izateko, Barandiaranen ustez. "Tresna horiek 50 Hz-tan lan egiten dute; maiztasun txikiegia eta beraz uhin-luzera handiegia, kilometro askokoa". Hori horrela, etxeko tresnen erradiazioak, erradiazio legez, ez dauka eraginik. "Izatekotan, eremu estatiko baten eragin bera eduki dezake. Alegia, ukitu, ikara elektrikoa jaso eta bertan seko gelditzea".

Milaka substantzia kimikok inguratuta

Tresna elektrikoek igorritako uhinen inguruan iritzi desberdinak daude; aldiz, askoz adostasun handiagoa dago tresna horietako batzuk —eta eguneroko bizitzan arruntak diren beste zenbait produktu— egiteko erabiltzen diren substantzia kimikoen arriskuaz.

Nicolas Olea Erradiologia Katedraduna da Granadako Unibertsitatean (Espainia). Disruptore endokrinoei buruz hamaika azterketa egin ditu, eta zientzialari gutxik edukiko du hark besteko eskarmentua alor horretan.

Naturaren erradioaktibitatea, gure eguneroko lagun

Fernando Legarda EHuko Ingeniaritza Nuklear katedraduna azaldu digunez, unibertsoa partikulak elkarri itsatsiz sortu zen. Protoiak eta neutroiak elkartuz atomoen nukleoak eratu ziren, atomoak elkartuz molekulak... eta abar. Baina nukleo batzuk ez dira egonkorak, eta desegiten dira. "Erradioaktibitatea, funtsean, hori da: nukleoak desegitea. Eta horren ondorioz erradiazioa igortzen da". Hain zuzen ere, prozesu nuklear guztiek gamma izpiak ematen dituzte; ikusi dugunez, horiek dira energia altueneko uhin elektromagnetikoak, eta arriskutsuenetakoak beraz.

Naturan atomo erradioaktiboak daude, eta horiek erradiazioa igortzen dute noski. Erradiazio naturala esaten zaio horri, eta nukleo mota bik sortzen dute batez ere: uranio-238ak eta torio-235ak. Biak nonahi ditugu gure planeta honetan; zoruan, uretan zein atmosferan.

Izan ere, nukleo horiek deseginez doaz, baina desegitearen ondorioz sortzen diren nukleo berriak ere erradiaktiboak dira eta berriz ere desegiten dira... Beraz, uranio eta

torioarekin batera substantzia erradiaktibo mordotxo bat egoten da. Horietatik bat, radona, gasa da eta airean dago. Eraikuntzako materialetan uranioa eta torioa daude, radona etxeen barrura sartzen da. Beste batzuk disolbagarriak dira, eta euria dagoenean urak eraman egiten ditu. Azkenik, gure etxeko txorrotera iristen dira.

Ontzat eman behar jatorri nuklearreko erradiazioarekin bizitzen ohituta gaudela. Baina nondik aurrera da arriskutsua erradiazio hori? Antza, ez dago horri erantzuterik. "Pentsa, hasteko —dio Legardak—, erradiazio natural kopurua oso desberdina dela Lur planetaren alde batzutan eta besteetan. Indiako zenbait lekutan, adibidez, hemen baino 10.000 bider handiagoa da. Zein da ona? Egokitu zaizuna. Jakina, erradiazioa oso handia denean bizia ezinezkoa da. Muga hori zenbakitan neur daiteke, eta ondo ezaguna da. Eragin ez-estokastikoaren muga da, hau da, erradiazio maila horretatik gora, osasunak eragin kaltegarriak jasaten ditu nahi eta nahi ez".

“Disruptore endokrinoak hormona naturalen antzera diharduten substantzia kimikoak dira”, azaldu digu. “Hori, berez, ez da ez ona ez txarra, hormona baten jarduna zerbait arrunta da eta. Baina arriskutsua izan daiteke kasu batzutan”. Emakumezko sexu-hormona bat bezala aritzen den disruptoreak ez dio kalterik egingo umeak eduki ditzakeen emakume gazte bati, baina dezentekoa egin diezaioke hazten ari den mutil bati.

Europako Batasunak 680 disruptore endokrinoren izenak dauzka bilduta zerrenda batean. Gehienak, guztiak ez esatearren, eguneroko bizimoduan erabiltzen ditugu. “Detergente biodegradagarrietan, plastikotan, margotan, zartagietan... aurkitu ahal dira”. Hala ere, elikagaien bidez ailegatzan dira gure gorputzetara. “Produktu hauetako asko aspalditik ekoizten dira; azkenean ingurumenara helzen dira, eta handik gure plateretara”.

Gizakiak, ustez, 140.000 konposatu kimiko desberdin sortu ditu azken mende eta erdian. Horietatik, 30.000 inguru erregistratuta daude. Olearen esanetan, “130 edo 140ri buruzko informazio toxikologiko osoa –edo balekoa sikiera– besterik ez daukagu”. Milatik bat, gutxi gorabehera. “Ezezagutza handia dago, eta okerreza zera da: konposatu kimikoen eragin toxikoa konposatu bakoitzean aztertu dela, bakarka. Ez ordea batzuk besteekin nahasita sortzen dena. Eta konbinazio kopurua eskerga da”. Katedradunak gogoratu duenez, Espainiako Ingurumen ministroak

Sei substantzia debekatu ditu Europako Batasunak

Uztaila hasieran, Europar Batzordeak sei substantzia debekatu zituen giza-osasunari eta ingurumenerari egin diezaieketen kaltea dela eta. Hala, ezin izango da salgai ipini substantzia horietako bat daukan gailu elektrikorik (konputagailu, eskuko telefono, etxetresna elektriko...). Debekuak ez die eragingo, ostera, uztailaren 1a baino lehenago merkaturatutakoei; horiek orain arte bezala salduko dira.

Substantzia debekatu berrietan, lau elementu metalikoak dira: beruna, kadmioa, kromo hexavalentea eta merkurioa. Beste biak –bifenilo polikloratua eta bifenilo polibromatu eterra– suaren agerpena atzeratzeko gai dira, eta ezaugarri horri esker oso erabiliak dira bai jantzitan bai era guztietako tresna elektrikotan. Europar Batzordearen arabera, “giza-ugalketa sistemari kalte egin diezaioke, eta tumoreak eragin”. Berunak eta merkurioak, berriz, burmuinari eta nerbio-sistemari eraso egin ahal diote, eta bereziki arriskutsuak dira ume txikientzat eta emakume haurdunentzat, Batzordeak kaleratutako agiri batek dioenez.

odol-analisia egin zuen, eta 43 substantzia atzeman zizkioten. “Ministroak, irizpide onez, zera galdetu zien zientzialariei: 43 substantzia, kontzentrazio txikitan, kontzentrazio handitan dagoen substantzia bakarra bezain kaltegarriak al dira?”.

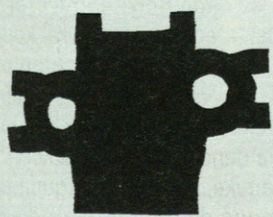
REACH erregistroa

Anabasa kimiko hau arautu nahian, Europako Batasunak REACH izeneko substantzia-erregistroa jarri zuen indarrean iaz. Besteak beste, araudi berriak substantzia bakoitzaren eragina aztertzeri behartzen ditu enpresak; produktu bat merkaturatu ahal izateko, arriskutsua ez dela frogatu behar du saltzailak. “Baina REACHen ez zieten heldu nahasketei”, ohartarazten gaitu Nicolas Oleak, “produktu bakoitza banan bana aztertu dute, ez besterik”. Olearen ustez, zientzia gai izango litzateke

gaur egun halako azterketa bati ekiteko. Azken urteotan saio dezent egin da, eta emaitza harrigarriak lortu dira zenbait substantzia nahastuz; “produktu bakoitzaren ezaugarriak jakitea ez baita nahikoa nahastearen jokabidea aurreikusteko. Batzutan, berez arriskutsua ez den substantzia arriskutsu bihurtzen da beste batekin elkartzean”.

Baina zientzia prest egonagatik, zaila izango da Olearen aburuz araudiek bide hori hartzea. Aurrekontu txikiak, nonbait. “Hala, REACHek norberaren produktuaren gaineko erantzukizuna hartzea behartzen ditu enpresak, baina ez beste substantzia batzuekin elkartzean gerta litekeenaren gainekoa”. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

k u t x a

Iñaki Gil Uriarte

«Abertzaletasuna izatez burgesa da»

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Iñaki mutiko txiki zela Franco erreferendum bat egin zuen. Eta Iñaki ez da oroitzen zer galdetzen zitzaien, baina oroitzen da, nola ibili zen boto papera hartu eta harekin jolasean. BAI edo EZ idatzi behar zen lekuan, marrazkiak egiten eta txorakeriak idazten. "Uma kontuak", esango zuen amak. "Hau anarkista aterako zaigu", erantzun zion aitak.

Nork hitz egin zizun lehen aldiz anarkismoari buruz?

Osaba batek. Ni mutikoa nintzen artean, baina ez dakit zergatik grabatua gelditu zitzaidan. Esan zidan oso gauza polita zela, zoragarria, baina ezinezkoa.

Orain ikusiko bazenu osaba hura zer esango zenioke?

Ezinezkotasun horrek ez duela hainbeste inporta. Gainera nik asko miresten nuen osaba, batez ere pertsona bezala. Azken batean hori baita anarkismoa, pertsona ona izatea, pertsona dezentea, pertsona on asko edukitzera iristen bagara, azkenean mundu dezente bat osatzera ere iritsi baikaitezke. Baina hori kenduta, niri ez zait hainbeste interesatzen anarkismoaren filosofia. Beraz

ez hasi galdezka, “eta nola izango ote litzateke mundua...?”. Ez zait inporta, badakit ez dudala ikusiko. Jende asko dago horrelako galderekin burua jaten ibiltzen dena, eta horrek azkenean ezer ez egiteko balio du. Txorakeriak dira, inoiz ikusiko ez dituzun lelokeriak, beraz goazen behintzat esku artean dugunari heltzera. Ongi dago pentsalariak egotea, baina askoz nahiago dut ekiten duen jendea.

Eta ekiten norbere burutik hasi behar du lehenik.

Jakina, anarkismoak ez du aurpegi publikoa bakarrik, badu aurpegi pertsonal bat ere. Anarkista izatea lehenik zure barne iraultza egitea da, eta iraultza horrekin kontsekuente izatea. Niri norbaitek esaten badit, “nik halako ideologia dut”, baina egunerokoan *txorixo* bat baldin bada, ez dakit bere buruarekin gustura egon ote daitekeen. Agian jarrera egoista izango da, baina ni gustura nago nire buruarekin. Hortik aurrera munduan zer gertatuko den? Ez daukat ideiarik ere eta ez zait inporta. Hemen, besteen kontuak utzi, eta bakoitzak egin behar du bere iraultza propioa. Horretan ezkerrek badu zer ikasia. Ezkerra beti izan baita biktimista, sufritzalea, eta sekulako mania masokistak dituen. Baina ez dut uste horrela hartu behar direnik gauzak, nork bere bizitzarekin disfrutatu ere egin behar du, norbere buruarekin ongi sentitu, hori garrantzitsua da. Ezin da momentu oro bizi, “ze nazka, zein higuigarria” esanez, ni adibidez oso gustura nago pentsatzen dudarekin, eta egiten dudarekin.

Eta nola pentsatu zenuen CNTn sartu behar zenuela?

Nortasun agiria

Iñaki Gil Uriarte 1956ko apirilaren 16an jaio zen Gasteizen. Lau anaietan hirugarrena, fraideetan ikasi zuen lehenik, eta Deustuko Jesuitetan filologia hispanikoa gero. Franco hil eta laster CNTn sartu zen, eta geroztik ez da atera. CNTko Euskal Autonomia Erkidegoko idazkari orokorra izan da 2003tik 2005era bitartean. Arazoak dituzten adineko pertsonen laguntzen egiten du lan. Elgean bizi da.

Frankismoan hobeto

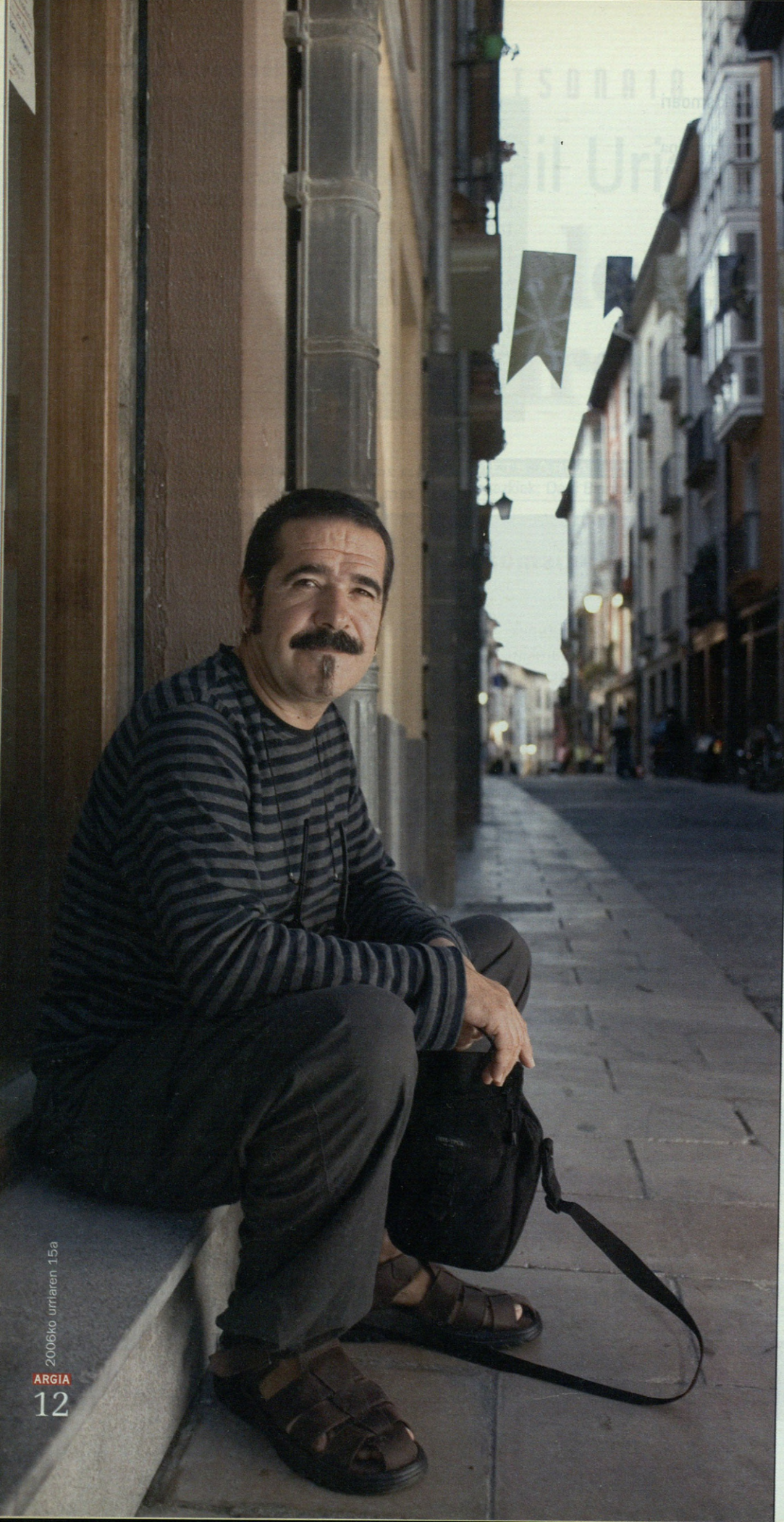
“Esaten dutenek frankismoarekin hobeto pasatzen genuela, alde batetik begiratuta arrazoi dute. Egia esan nahiko garai interesgarria bizi zen. Ez zegoen problema ideologiko handirik jendearen artean, Franco zen filmeko gizon gaiztoa, eta denak geunden haren kontra, denak harmonian. Frankistak ez ziren nabaritu ere egiten, agian zaharrak izango ziren, edo harrien azpian ezkutatuta zeuden. Gerora ohartzen zara baietz, bazirela nonbait, baina orain inork lotsarik ez duen bezala gauza lotsagarriak aldarrikatzeko, garai hartan jendea lotsa ematen zion eskuinekoa zela esateak. Jende guztia zen ezkerrekoa”.

CNTra zure konbentzimendu pertsonalez sartzen zara, ez dizu inork esaten, “hemen apuntatu zaitez, hau eta hura egin, eta honi eman botoa...”. Hemen zeure ideia eta bide propioa landu behar duzu, eta pixkanaka gizartea aldatu. Baina gaur egungo arazoa da, zuk pertsona ona izan nahi baduzu, indar bat egin behar duzula. Guk bilatzen duguna da, kabroi bat izan beharrik egongo ez den mundu bat. Tira, beti egongo dira lau, baina lau eta denak ez da berdina, eta orain denak dira.

Ez da munduaren oso ikuspegi baikorra...

Ez dago eta motiborik. Orain dela urte batzuk eskirol batek bazekien eskirol bat zela, baina bazuen klase kontzientzia bat, eta horregatik zen eskirol bat. Orain, berriz, salbuespena eskirola ez dena da. Klase kontzientzia erabat galdua dago. Lehen oso garbi zegoen: nagusiak dena zuen, eta langilea gosez hiltzen zen. Orain izugarri irabazten duten langileak badi-tuzu, baina bihar “klak” egingo diote, eta bukatu zaio dena. Ez du erabakitze gaitasunik. Lehendik hona gehien aldatu dena erabaki gaitasuna da. Orain, batek badu hitza, eta besteak ez. Nahiz eta bera oso garrantzitsua dela eta asko irabazten duela sinestaz.

Zuek ere, lehen, hitz eta erabaki gaitasun gehiago zenuten. Aspaldi, orde, oso behera etorriak zaudete. Anarkosindikalismoa ez dago modan? Orain ez. Baina garai batean, nagusi ginen, Bartzelonako mitin sonatu haren garaian; pentsa, 300.000 pertsona zeuden. Baina Estatuak lagundirik hori dena pikutara joan zen. Guri ez digute egurra besterik eman. Baina nik diot, hori ongi ari garenaren seinale dela. Egun batean Estatuak, “kontxo, zeinen laguna zaren, tori 30 milioi mahaiaren gainera” esaten badigu, agian kezkatzen hasiko naiz. Festa polizialak muntatzen dizkidaten bitarte, izorratzen nauten bitarte, lasai nago, ongi egiten ari naizen seinale da, hori da behintzat nire teoria.

Sindikalismoa, orokorrean dago krisian?

Krisian ez, sindikalismoa desagertu egin da. Eta sindikatuak mantentzen baldin badira, batez ere, erreminta estatal bat direlako da, milioiak dituztelako, eta sistemak behar dituelako. Nik beti esan izan dut, ken diezaiotela subentzioa mundu guztiari, eta gu bakarrik geldituko ginateke. Gu gara diru-laguntzarik gabe gure burua mantentzen dugun bakarrrak. Eta nahi bada, nolabait esatearren, amildegian behera gatoz gu ere, baina nola daude besteak? Gurea erraztasun faltagatik izan da, egurtu egin gaituztelako, baina besteek beraien buruaz beste egin dute ideologikoki. Eta horren eraginez, sindikalismoa, bere kontzepzio klasikoan, alegia, langile klasea elkartzea gizartea aldatzeko, ez da existitzen. Guk berdin pentsatzen segitzen dugu, baina argi dago oso gauza marjinala garela. Joan daitezela UGTri galdetzera ea zein asmo iraultzaile dituen, hori da gaurko sindikalismoa funtsean. Orain edozeri deitzen zaio sindikatua. Deituko balitz zerbitzuen bitartekari, edo dena delakoa, ados, baina arren ez daitezela sindikatu deitu, sindikalismoa desprestigiatzeko ari direlako.

Krisi horren erdian, bere txikitasunetik, zein da CNTren funtzioa?

Gu bezalako jendea existituko ez balitz gauzak oraindik eta okerragoak izango lirakeke. Batzutan mundu hau nola dabilen ikusi, eta esaten duzu zure kasa: "Ostra, eta guk zer egiten dugu? Utz diezazkiegun eskuak libre eta ea

zer egiten duten". Baina orain pixka bat libre dauzkate eta begira nondik doazen tiroak, erabat libre utziko bagenizkie esklabo erabatekoak ginateke.

Sindikatu abertzaleak nola ikusten dituzu?

Bat behintzat ez da sindikatu bat eta ez da sekula izan, ELA. Sentitzen dut baina ELA CNT eta UGTri kontra egiteko apaiz batek sortutako sindikatua da. Hala da historia, argi eta garbi, eta besterik esaten duenak irakur dezala. Eta gero bilakaera ikusita, zer esan-go dizut, nagusiaren sindikatua da.

Baina bera da afiliatu gehien duen sindikatua...

Bai. Baina nik edukiko banu beraiek omen daukatela esaten dutena, iraultza segidan egingo genuke. Lotsagarria da hain leku mugatuan ehun mila afiliatu dituela esaten duen sindikatu batek ELAk dituen jarrerak edukitzea. Caballitoko greba esate baterako; metaleko konbenioa bere erruz gelditu zen izenpetu gabe, egoera larria baino larriagoa, eta hala ere eskaskeriak egiten, sekulako leherketa soziala eragin gabe. ELAren klientelismo hutsa da, funtzionaritzaren eta administrazioaren sindikatu bat azken finean, langile gogor eta gordinak tokatzen diren bakoitzean kaka galtzetan egiten duena. Horri sindikatu deitzea ere... Jakina, oso ongi etortzen da, monopolioa dute, eta ELAn sartzen da mundu guztia, baita Mosquera ere bere garaian. Jendeak uste du entxufeiz izango duela ez dakit zertan, baina ELAk gobernu babes pixka bat galtzen duen egunean, pikutara joango da, ez baitu ideologiarik. Sindikatu abertzale bat da, ez dena ez sindikatua, eta ez abertzalea. Eta LAB kasu aparte bat da, orain dela lau egun jaio zen sindikatu bat, beharturik jaioa gainera. Hori da behintzat nire interpretazioa. LAB ez zen sindikatu bat, euskal askapenaren mugimenduak adar sindikala behar zuelako atera zen, baina sindikalismoa egiteko inon-

Kontuz faxismo hitzarekin

"Faxismoari Hitlerrek eman zion izen txarra, Hitlerrek kendu zion prestigio guztia, baina Ingalaterran, AEBetan, Frantzia, Alemanian, eta Italian, faxismoa haizea erabat alde zuen ideologia zen. Gertatu zena izan zen Hitlerrek hogeit hamar bere egin zituela eta orduan prestigio handia kendu ziola, baina nik denetik irakurtzen nuen, benetan faxismoa zer den jakin nuen.

Eta eskerrak ez duen inork irakurtzen, eta eskerrak orain prestigioa galduta dagoen. Zeren eta faxismoa bada gizakiaz gairik balore batzuei kultu handia ematea, komunitate itxiari atxikia egotea, eta abar. Alegia, gaur egun oso zabaldutako dauden baloreak dira, eta abertzaletasunak ezaugarri horietako batzuk biltzen ditu. Beraz, ongi pentsatzen jarritz gero, abertzaletasunetik faxismora oso tarte txikia dago, oso-oso txikia".

go asmorik gabe, politika egiteko asmo hutsarekin. Azkenean beraiek nahi baino afera sindikal gehiagotan sartu behar izan dutela uste dut, eta nire ustez denborarekin ELAk irentsiko du, orain bertan ere ia irentsia du.

Anarkista izatea eta abertzale izatea elkarren aurka doaz?

Bai. Asmakuntza batzuk ere egon dira, anarko abertzale jendea, bere garaian egon zena, eta aldika berriz pizten dena. Baina kontradikzioak dira. Abertzaletasunaz ari bagara estatuez ari gara hizketan, armadez, pila bat gauzaz, eta gu printzipioz horien denen aurka gaude. Azken batean estatuetan interesatuak beti dira kapitala eta bere ingurukoak, eta horrek langile klaseari ez dio ezer konpontzen, ez eta jaten ematen.

Abertzaletasuna burgesa dela esan izan duzu.

Hala da antonomasiak. Galizian ez, baina Katalunian eta hemen, burgesia izan da abertzaletasunaren ahotsa eta bere interes ekonomikoak beti egon dira tartean. Gero lekuan lekuko berezitasunak izango ditu,

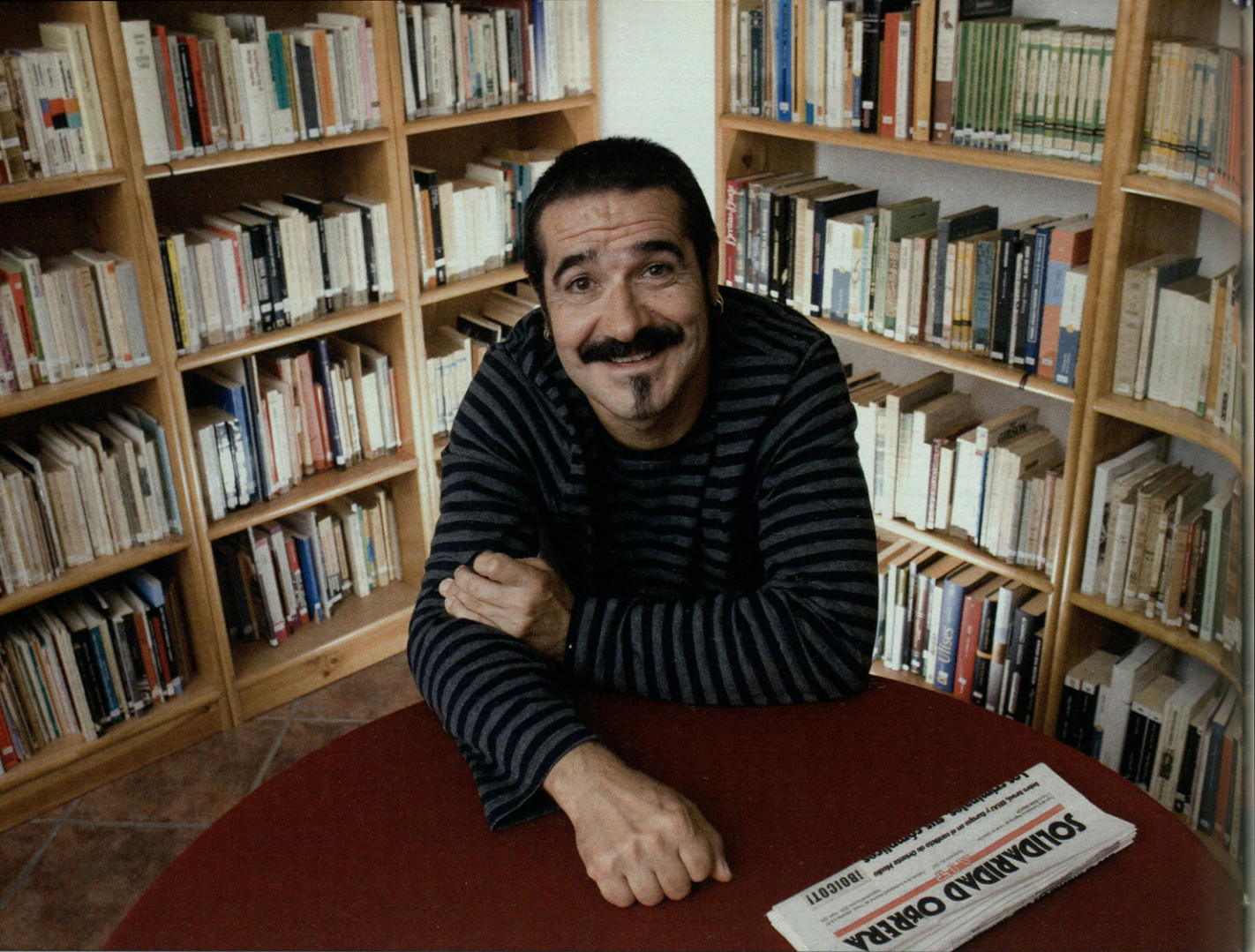
Anduri Landetxea

Ubera Auzoa 13

20570 Bergara.

Tel.: 943 777 050 / 635 727 666

e-posta: andurilandetxea@yahoo.es

erromantizismoa, aldarrikapenak, kultura. Baina pentsamendu iraultzailea antonomasiar da unibertsalista. Eta nire lagun batek esaten duen bezala, elizak, unibertsalista izateari utzi zionean galdu zuen dena. Nik uste ideologia iraultzaileekin ere antzeko zerbait gertatzen dela.

Beraz, ezin da izan iraultzaile eta abertzale?

Ezker abertzalea da horretan adibiderik garbiena. Ezkerrekoa dela esango du, baina boterera iritsi denean ez du mirakulu handirik egin. Txapuza urbanistikoa batzuk bai. Kontrata batzuk esan izan didate, “guk beldurra genuen ezker abertzalea iritsi zenean zer gertatuko ote zen eraikuntzekin, baina ez, alderantziz, batzutan lehen baino hobeto ateratzen izan zaigu”. Halako tristea da egoera. Eta lan munduan ere ikusten dut. Beraz ezker abertzalea, abertzalea bai, baina ezkerrekoa...

Ni batzutan asto samarra naiz hizketan hastean, baina ezker abertzaleaz ari garenez gero, batzutan iruditzen zait erraza dela bere ideologiaren transmisioa. ETAre kontua, adibidez, erraza da gazte bati saltzen, abentura da, akzioa, eta gutxi pentsatzea. Hori gazte jendea harrapatzeko sekulako kakoa da. Esango balizute, “presta zaitetz, formatu

Literatura iraultzaile guztia

“Orduan denek irakurtzen zuten. Marxen *Manifestu Komunista*, *Kapitala*, *Cheren egunerokoa*, gu izango gara belaunaldi bakarra literatura hori guztia irentsi duena. Guk adina, ezta marxistek ere. Irakurtzeko sekulako afizioa genuen. Eta irratia ere entzuten genituen, Radio Paris, eta erbesteko irratia. Eta gero pentsa, kezkatzeko moduko nahasketa ideologikoak genituen”.

ezazu zure burua, pentsatu”, hori sekulako buruhaustea da. Baina abentura eta akzioa eskaintzen baduzu, “eta aste buruan gauzak erretzera joango gara”, batzutan erraza da konbentzitzea. Agian ni zahar samarra naiz, baina aberrazio kultural bat iruditzen zait, besterik gabe. Horregatik esaten dut, abertzalea baietz, baina ezkerrekoa, ez dakit ba nik.

Anarkismoak uler dezake bortizkeria?

Lehenik galdetu beharko litzateke ea zer den bortizkeria. Hitzaren esanahiekin kontuz ibili behar da, dena baita orain bortizkeria. Beraz, bortizkeria armatuaz hitz egiten badugu, lehenik aztertu beharko litzateke, noiz, non, nola eta zergatik egiten den. Gu oso baketsuak gara, baina horrek ez du esan nahi bakezaleak garenik. Ezberdina baita.

Zenbateraino zaren kontsekuente frogatuko dugu orain. Noizbait bozkatu al duzu?

Uuuu... behin edo behin bekakua egina naiz. Behin bozkatu nuen.

(Isiltasun luze bat)

Kar kar kar kar, orain itxaroten ariko zara nori bozkatu nion esateko ezta?

Lotsa pixka bat mesedez

"Orain txorizo bat kartzelatik ateratzen da eta ez zaio aurpegian lotsarik ere nabaritzen. Eta hain zuzen horixe da niri japoniarrak gustatzeko arrazoi bakarra. Bat gezur baten erdian harrapatzen baldin badute, bere buruaz beste egiten du. Eta hori da lotsa pixka bat edukitzea. Baina orain hemen txorizo bat harrapatzen dute, Marbellan bezala, eta tipoak barrabilak dauzka kartzelan liburu bat idazteko, zuzenbide penalarri buruz. Nola? 'Ez, denbora baliatuz zuzenbideko liburu bat idatzi dut, ikusi dut jendeak gutxi dakiela honi buruz eta...'. Baina zu txorizo bat baino ez zara eta!".

Bai.
HBri, mandacojones.

Tira, ez dizut azalpen gehiagorik galdetuko. Nola ikusten duzu bake prozesua?

Min ematen dit lehengoan egunkarian irakurri nuen kabroi baten iritziarekin bat egiteak, baina okerreña da gauzak gertatzen direla, ez, gertatu behar direnaren konbentzimenduz, baizik eta hala gertatu behar dutelako. Heroína ere ez zen bukatu txarra zelako, baizik eta kokaina iritsi zelako eta heroína modaz pasa zelako. Finagoa zen kokaina. Eta ETArekin ere berdin da, baketzea ez da izan arrazoi ideologiko mediatu batengatik, baizik eta begi bistakoa zelako hala tokatzen zela.

Baina ez da borroka armatua bakarrik. Hemen gatazka politiko bat dago.

Borroka armaturik gabe ere berdin-berdin egongo gara, batzuk gauza bat esango dute eta besteek beste bat. Batzuk eta besteak sokatiran, baina inork tirorik jo gabe. Eta abertzaletasuna bukatu egingo da, ez konbentzimenduz, agian hau baita horretarako azken aukera historikoa, abertzaletasuna bukatuko da nondik zer harrapatuko hasiko baita, nondik zer jango, eta bera jango dute azkenean.

Gaiz aldatuz, ikusi duzu *Salvador* filma?

Ez.

Ez duzu ikusiko?

Egia esan ez, ez dut uste oso ona denik. Batek ezinezkoa delako garai haiek ongi kontatzea, eta MIL (Askapenerako Iberiar Mugimendua) oso gauza berezia izan zelako, oso marjinala. Ez zait pelikula interesatzen, ezta gutxiago ere.

Memoria historikoa berreskuratze aldera, orain ari dira Gerrako fusilatuen hezurak lurpetik ateratzen. Baina non dira anarkistak?

**Musika,
jantziak...**

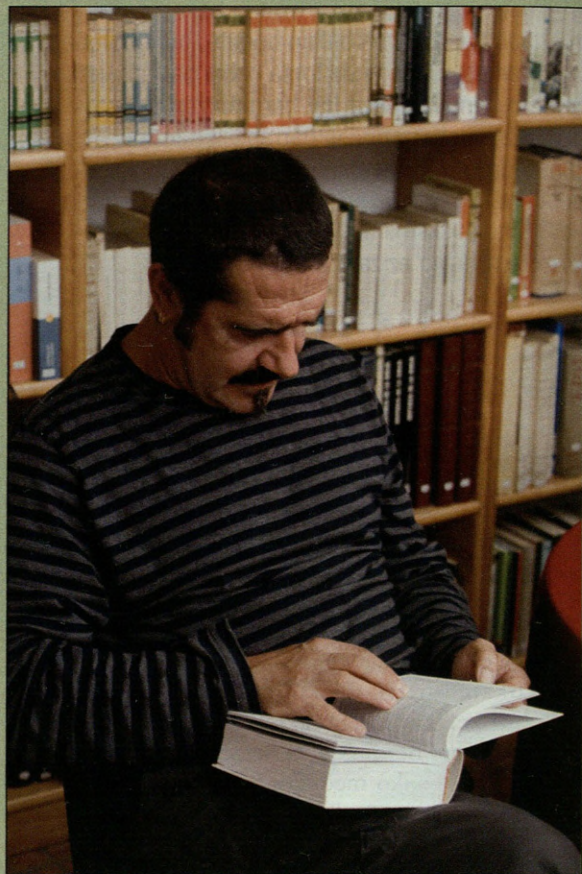
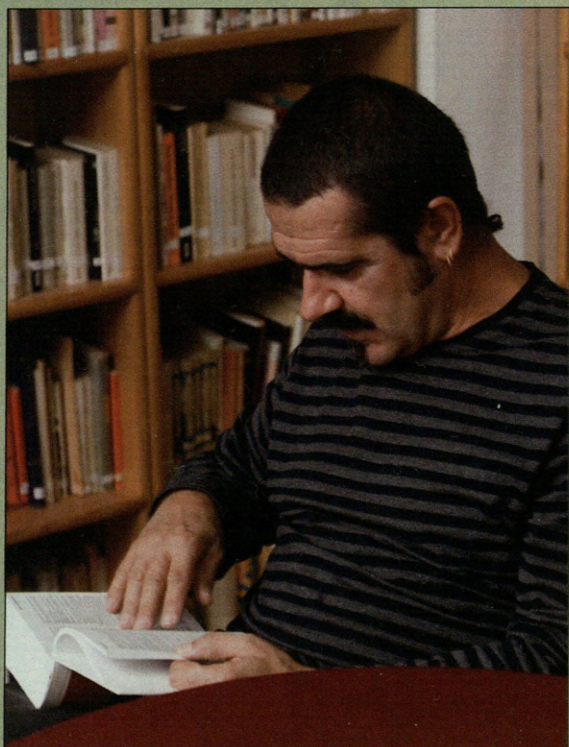
**Deitu eta katalogoa
eskatu !!!**

615 73 21 12

www.istilu.com

AZKEN HITZA

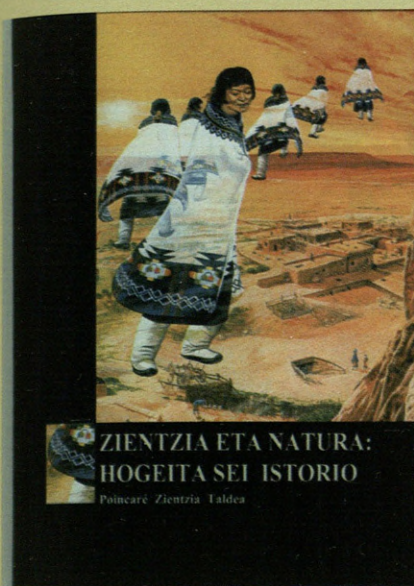

Anarkismoaren definizioa

"Osabak anarkismoa zer zen esplikatu zidanean, lehen gauza, hiztegiaren definizioa bilatzera joan nintzen, eta hor gauza beldurgarri batzuk esaten zituzten. Anarkismoa, zerbait desordenarekin lotua, desordena txarren batekin... Oraindik ere hala jartzen duela uste dut, itxaron pixka bat. (Begiratzera joan da, eta hiztegi batekin itzuli da...) Hemen, anarkia, entzun. 'Anarkia: botererik eza, nahasmena, inkoherentzia, zalaparta'. Oraindik ere berdin segitzen dugu".

Ez dut uste asko aterako dituztenik. Ez dira memoria historikoa berreskuratzen ari, momentuko interes politiko bat baino ez da joko hau guztia. Historia bakoitzak nahi duen bezala idazten du, baina orduan errepresio handia ez zen abertzaletasunaren aurkakoa izan. Beraz ez dagoen lekutik ezingo dute atera, eta gehiegi ateratzen hasten bada-ra anarkistak aterako zaizkie, horiek fusilatu baitziren gehien hemen. Eta gero saltzen dizute Gerra Zibila errepublikarrek faxisten aurka egin zutela. Hori gezurra da. Historia beti idazten dute irabazleek, eta orain galtzaileen artean irabazleak izan zirenak ari dira idazten. Errepublikaren sakralizazio hau aspergarria egiten ari zait, Errepublika da, ona, txarra, erregularra, edo oso txarra izan

daitekeen sistema bat. Kobratzeko baino balio ez duen tipo bat edukitzea baino hobeto iruditzen zaizula, konforme, baina Errepublikak berez ez da ezer. Bush ere errepublikarra da. Baina uste dut hemen istorio asko mitifikatzen ari direla orain. Errepublikarrak lau katu eta danborra baino ez ziren orduan. Hemen benetan borrokatu zirenak sozialistak, komunistak eta anarkistak izan ziren, asaltoko guardiak izango ziren borrokatu ziren errepublikar bakarrak, azken batean gobernuaren enplegatuak zirelako. Beraz, historia berreskuratu behar omen den honetan, gure historia ez da lurpetik ateratzen ari, aldearantziz, gureari lurra botatzen segitzen dute. Baina historia oso buru gogorra da, eta beti aterako du ezkutatu nahi duten zerbait. ■

ZIENTZIA ETA NATURA: HOGEITA SEI ISTORIO

Zientziari eta Naturari buruzko hogeita sei istorio edo gai erakargarri hauek autonomoak dira; hau da, ulertzeko ez zaie ordena jakin bati jarraitu behar izatea. Beraz, irakurleak liburu osoa edo nahiago dituen atalak baino aukera ditzake irakurketan, bere gustuen eta interesen arabera.

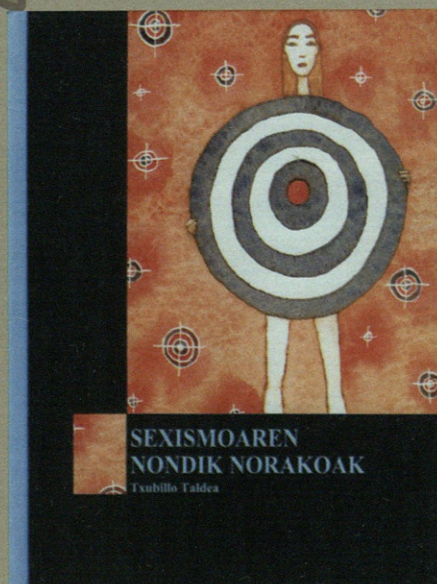
Hona hemen istorio horien eduki batzuk: oraindik orain aurkitu diren nukleo atomikoen forma bitxiak; zakurren jatorria eta eboluzioa; Txinako momia zurien enigma; Carlos Castaneda eta xamanismoa; Zientzia eta Biblia aurrez aurre; Ramses faraoiaren heriotzaren jatorria; erradioaktibitatearen sorkuntza; Lurraren adina jakiteko istorio bitxiak; mendikateen sorrera; lurrikarren azterketa; sukaldeko gatzaren sekretuak; denboraren historia; maitasun-erritoak munduan zehar; Irlandako erraldoien galtzada; antzinako euskaldunen denboraren nozioak; Pazko uharteko zibilizazioaren amaiera, neurozientzien iraultza,...

Liburan zehar egileek erakusten dute zientzietako eta naturako gaiak atseginak bezain erakargarriak izan daitezkeela.

GAIK

ARGITALDARIA

SEXISMOAREN NONDIK NORAKOAK

Sexismoaren eta homofobiaren kontrako eta giza eskubideen aldeko liburu hau. Bertan sexismoarekin loturiko zenbait hitza gako aztertzen dira (berdintasuna, rola, aurreiritzia, diskriminazioa, matxismoa, generoa,...) eta baita estereotipoek heziketan betetzen dituzten funtzioak ere. Sexismoak badu indarkeriarekin harreman estua; eta indarkeria fisikoa, psikologikoa, gizarte-harremanen kontrola, xantaia emozionala, etab. kontuan hartu behar ditugu.

Lesbianismoa eta homosexualitatea ere aztertzen dira, sexismoarekin zerikusi handia dutelako. Horiei buruz asko eta asko hitz egiten bada ere, izugarrizko ezjakintasuna dago gizartean. Horri aurre egiteko, hiztegi bat eta desira homosexualaren eta homofobiaren historia laburrak eskaintzen dira hemen. Historia horien barnean, hainbat pertsonaia homosexual edo bisexual ospetsuren biografiak aztertzen dira: Alexandro Handia, Safo Leboskoa, Ricardo I.a Lehoi-bihotza, Joana Arc-ekoa, Leonardo da Vinci, Miguel de Cervantes, William Shakespeare, Oscar Wilde, Marlene Dietrich, Virginia Woolf, Jon M. Keynes, Mustafa Kemal Atatürk, Frederic Chopin, Manuel Azaña, John Edgar Hoover,...

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

Elizabeth
Bravo

Elikagai transgenikoetan aditua

«Bioaniztasuna merkantzia bihurtu da»

Elizabeth Bravo 1956an jaio zen Quiton (Ekuador). Biologoa da, eta arlo horretan dituen ezagupideak ederki baliatzen ditu bere eguneroko jardun bihurtu diren borroketan. Batetik, Oilwatch sareko kidea eta langilea da Bravo. "Oilwatch orain dela hamar urte jaio zen, eta bere lan-eremua petrolioarekin lotutako gatazkak dituzten herrialde tropikalak dira". Bestetik, Bravo elikagai transgenikoetan aditua da. Haien inguruko jardunaldi batzuetan parte hartu du, orain gutxi, Bartzelonan, eta itzuleran hainbat eguneko geldialdia egin du Euskal Herrian, Bilbo aldean dauzkan senideekin egoteko. Aukera hori erabili dugu berarekin solasteko.

UNAI BREA

Argazkiak: Iñigo Azkona

Orain gutxi irakurri dut bioaniztasuna eta herrien eskubideak gutzit lotuak daudela...

Nik, batez ere, Ekuador eta antzeko herriez hitz egin dezaket. Han, giza-taldeak landan bizi dira gehiago, nekazariak dira, arrantza-leak... Euren ingurunea ezinbestekoa dute bizirauteko. Eta bioaniztasuna hori da:

haziak, landareak, lurraldea. Beraz, bioaniztasuna erabat lotuta dago herrien eskubideekin.

Badago, egon, bioaniztasunari buruzko nazioarteko hitzarmen bat. Ez dakit herrialde askok ala gutxi izenpetu duten...

Askok.

Baita nazioartean garrantzi gehien dutenek ere? Edo honetan ere, AEB kanpo dago?

AEB ez da hitzarmen horretako kidea, jakina. Eta badago besteren bat kanpo, tartean petrolio asko daukan baten bat. Baina Europar Batasuna bada kidea.

Hala ere, sarritan esaten denez, hitzarmena sinatu bai, baina bete egiten da?

Hitzarmen horrek, sinatu zenean, bioaniztasuna kontserbatzea, erabilpen iraunkorra sustatzea eta mozkinak banatzea zuen helburu. Niretzat "erabilpen iraunkorrak" zera esan nahi du: herriak bioaniztasunari esker bizi direla, eta beraz haien eskubideak lotuta daudela bioaniztasuna kontserbatzearekin. Baina zer gertatu da urteotan? Bada, bioaniztasuna osatzen duten elementuak merkantzia bihurtu direla, sal eta eros daitekeen zerbait. Bioaniztasuna daukanak salgaia dauka. Eta hitzarmenaren helburuak lortzeko modurik onena, itxuraz, merkatu horri eustea da. Bioaniztasuna pribatizatu nahi dute, azken batean. Hitzarmenak gene, espezie eta ekosistematzen sailkatzen du bioaniztasuna. Eta geneak pribatizatzen ari dira. Farmazia-enpresek, elikagai-enpresek... landareen printzipio aktiboak bilatzen dituzte bioaniztasun oparoa daukaten herrialdeetan. Eta bioaniztasun hori betidaniko ezagupideekin lotuta dago. Alegia, jendeak badaki landareok nola erabili, eta hortik abiatuta, enpresek printzipio aktibo berriak sortzen dituzte, farmazia-industriarako oso baliagarriak esaterako. Enpresa horiek, estatuekin akordioa egin eta gero, bioaniztasuna eurenganatzten dute diru kopuru baten truke. Baita patentatu ere.

Itxuraz behintzat, sinesgaitza da halako zerbait patentatu ahal izatea...

Debekatuta egon beharko litzateke. Biopirateria esaten zaio horri. Vía Campesinak, Euskal Herrian ere badagoen erakundeak, zera dio:

“Munduan gosea

saihesteko egiten

omen dira transgenikoak,

baina izatez enpresen

irabaziak handitzeko egiten

dira”

bioaniztasuna, eta haziak batez ere, gizateria osoaren ondarea direla, eta herrien mesedera-ko erabili beharko liratekeela. Hori patenteen guztiz kontra doa.

Haziak ere patentatzen dira, orduan...

Europar bai, Ekuadorren oraindik ez. Europako legediak ahalbidetu egiten du hori, nahiz eta zenbait erakundek borroka gogorra egin zuten hala gerta ez zedin. Eta negozio handia da. Kapital itzelak daude hor sartuta, oso enpresa indartsuak ari dira horretan. Haziak patentatzen dituzte, haien monopolioa eskuratzu. Europako legedi batzuek, Alemaniakoak berbarako, debekatu egiten dute erregistratu gabeko haziak ereitea. Kontua da hainbat baldintza bete behar dela hazi bat erregistratu ahal izateko. Adibidez, hazi berria aurrekoa baino hobea dela frogatu behar da, eta hobea diogunean emankorrago esan nahi dugu. Modu horretan, bioaniztasunaren oinarriko kontzeptuak galtzen dira. Ekuadorren eta Hirugarren Munduko

beste herrialde batzutan nekazaritzaren oinarria bioaniztasuna da, alegia, hazi desberdinak izatea. Lehortea dela? Badago horri aurre egiteko gauza den hazi bat. Izotza dela? Badago hori jasan dezakeen hazirik...

Orduan, aipatu duzun patente-sistema horrek zer ondorio dakarkio nekazariari? Dagoeneko ezin ditu erabili, beti erabili dituen haziak?

Ez. Hara: badira hazi-legeak eta patente-legeak. Legedi biak ezarrita, nekazariak ezin dute hazirik saldu, legearen aurkakoa da hori. Hainbat baldintza bete behar da, eta horietako bat egonkortasuna da. Hau da, zuk ereiten dituzun hazi guztiak berdin-berdinak izan behar dira. Horrek bioaniztasuna hondatzen du. Bestetik, ezin da hazirik gorde, Europako legedien arabera behinik behin. Hau da, uzta osoa saldu behar da;

TALLERES

Mitxelena s.coop.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000 · Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Eziago poligonoa, 21 · Hernani -Gipuzkoa-

© 943 552 512 / 552 516 · Fax: 943 552 816 · info@talleresmitxelena.com

www.talleresmitxelena.com

"Konturatu egin dira transgeneak ugaztun zeluletan sar daitezkeela, ezin gerta zitekeela esaten zen arren. Horrek ondorio larriak izan ditzake"

Zer dira transgenikoak?

Zenbait teknikaren bidez genetikoki eraldatu diren organismoak. Nekazariak beti egin izan dituzte esperimentuak: sagarra eta madaria elkartu, edo limoia eta laranja. Baina horiek "senideak" dira. Transgenikoetan aldiz, elkarrekiko inongo harremanik ez daukaten izaki bizidunen informazioa trukutzen da.

Esaterako?

Arto transgenikoa, bakteriatzuen geneak dituen. Eta bakoi-tza erreinu desberdin batekoa da. Bakteria horiek zoruan egiten dira, eta intsektuen liseri-aparatua suntsitzen duten toxinak ekoizten dituzte. Helburua intsektuek artoa ez jatea da, noski.

Eta ondo dakigu zer ondorio izan dezakeen horrek gure osasunean?

Bada ikerketarik, oso gutxi, ondorio kaltegarriak buruz. Bioteknologia arin baino arinago garatzen ari da, ez beti onerako; hala, nikotinarik gabeko tabakoa, kafeinarik gabeko kafea... ikus ditzakegu gaur egun. Baina biosegurtasuna ez dago batere garatuta oraindik. Ez dago hori finantzatu duenik. Eta izan diren ahalegin bakanek kritikalatzak jaso dituzte enpresen soldatapeko zientzialariengandik. Ingalaterran, kasu baterako, azterketa bat egin zen arratoiak erabiliz; patata transgenikoak eman zizkieten jateko, eta

heste meharrean gaitz batzuk agertzen zirela ikusi zuten. Lan horren emaitzak aldizkari batean argitaratu zituzten, eta zalaparta itzela sortu zen. Zerbait argitaratzen den bezain laster, erreakzio bortitza izaten da. Berkeleyko unibertsitateko beste zientzialari mexikar batek arto laginak hartu zituen Mexiko hegoaldean. Han debekatuta dago arto transgenikoa, baina hala ere zientzialari hark kutsadura genetikoa aurkitu zuen landareotan. Eta gauza bera gertatu zen: aldizkari espezializatu batean argitaratu zuen topatutakoa, eta berehala hogeitatu artikulukaleratu ziren, bere lanaren balioa ukatuz.

Kontua da ikerketa batzuek agerian uzten dutela osasunari egiten zaion kaltea. Arazo nagusia finantzaketarik eza da; ez dago halako ikerketak buru-belarri egiten dituen erakunderik, Norvegiako institutu bat izan ezik. Haiek hainbat ikerketa interesgarri hasi dituzte transgenikoen eraginari buruz. Berbarako, konturatu egin dira transgeneak ugaztun zeluletan sar daitezkeela, ezin gerta zitekeela esaten zen arren. Horrek ondorio larriak izan ditzake.

Badakigu zer jaten dugun, transgenikoa izan ala ez?

Hemen ez. Euskadi, ustez, transgenikorik gabeko lurraldea da, baina hori izendapen hutsa da. Erabat betetzen da? Hemen jendeak oilasko ugari jaten du, esaterako; guztiz seguru daude oilaskoak ez dela transgenikoa? Hau da, ez dutela elikagai transgenikoz hazi?

lehen berriz, nekazariak hazi batzuk gordetzen zituzten hurrengo urtean ereiteko. Eta Hego Amerikako legediek oraindik uzten dute hala egiten, baina AEB indar handia egiten ari da hori aldatzeko. Ertamerikako herrialde askotan lortu egin du dagoeneko.

Zu elikagai transgenikoetan aditua zara, eta gai hori guztiz lotuta dago esaten ari garen honekin, ezta?

Bai noski. Transgenikoak existitzeko arrazoiak hazien jabetza intelektuala existitzea da; hazi transgeniko guztiak patentatuta daude. Asmakizunak dira, edo asmakizuntzat jotzen dira, berez ez dira eta. Gainera, oso elikagai ez-egonkorak direnez, etengabe sortzen dira mota berriak, eta sortu ahala patentatu. Patenteek hogeitatu urte iraute dute, eta epe hori igaro ostean jabetza publiko bihurtzen dira; edonork erabil dezake patentea. Baina hazi transgenikoak, nekazariak ez bezala, iraungi egiten dira. Hasierako ezaugarriak galtzen dituzte, eta horregatik etengabe sortzen dira berriak.

Beraz, beti daude patentatuta eta enpresek dirutza izugarriak irabazten dituzte.

Bestalde, jabetza intelektuala eta transgenikoak hertsiki lotuta daude, pakete modura baitatoz. Konparazio baterako, soja transgenikoak glifosato izeneko herbizida bat jasan dezake. Herbizida horrek Round Up dauka izen komertziala, eta Monsanto enpresak ekoizten du. Soja transgeni-

ko haziaren patentea daukan enpresa berak, hain zuzen ere. Irabazi izugarriak lortzen dituzte, nekazariak biak erosten dituztelako: haziak eta glifosatoa. Izan ere, Monsanto askoz gehiago irabazten du herbizida salduz haziak saldu baino. Munduan gosea saihes-teko egiten omen dira transgenikoak, baina izatez enpresen irabaziak handitzeko egiten dira. Hala, Hego Amerikan izugarri zabaltzen da soja transgeniko laborantza; Argentinan, diotenez, soja guztiaren %98 inguru da transgenikoa. Gainera, beste labore batzuen lekua hartu du, eta 17 milioi hektarea betetzen ditu dagoeneko. Eta Argentina ez da munduko transgeniko ekoizlerik handiena. AEB da. ■

Arisko Urmeneta

EUSKARA HUTSEZKO TELEBISTARIK
EZ DU BERMATU EUSKO JAURLARITZAK

SHOCKA
EZ DA
ETEN !!!

Durango 2040

Agentziak: Atzo, azokaren lehen eguna, ikusmin handia nabari zen Durangoko Azokako bideo-konferentzia areto berrian, non

antolatzaileek iragarri bezala, Mortimer Handiaren prentsaurre birtuala baitzen egitekoa. Kazetariak, liburuaren industriako eragileak eta oinezko soilek mukuru betetzen zuten aretoa, hainbestearino ze aldi bereko itzulpenaren sistema automatikoaren prestazioak gainditu ziren, nahiz eta Gerediaga Elkartek, azken uanean, 100 megabitseko potentzia gaineratu zion sistemari inpedantzia exotermikozko mikrogailu baten bidez. Jakin-minaren arrazoiak asko ziren: azken asteetan Mortimerrek Coca-Colarekin eduki dituen tira-birak nola konpontzen ziren ikustea, esaterako. Jakina denez, Coca-Colak salatu du Mortimer, honek multinazionala eta idazlea lotzen dituen kontratua bete ez duela. Agidanez, Mortimerrek uko egin zion esponsorizatzen duen edariaren logoa jartzeari bere azken nazioarteko bideo-konferentzia multitudinarioetan. Hori dela-eta, joan den astean bolo-bolo zabaldurik zen Coca-Colak Mortimerren agerraldi publikoa eragozteko asmoa zeukala. Onartuko zuen halako debekurik bere askatasun-gosearengatik eta errebelatzeagatik mundu guztian ezagun egin den idazleak?

Bestetik, ez dira gutxi orain arte baieztatu dutenak Mortimer ez dela benetan idazle bat, soldatapeko idazle-talde baten lana *-beltzak*, argotean- gizartera proiektatzen duen marka moduko bat baizik. Tesi hau defenditzen dutenen arabera, Mortimer marka agerraldietan haragizatzen duen pertsona aktore profesional ezezagun bat da, proiektu osoari aurpegi bat ipintzeagatik astronomikoki ordaindua. Hau esaten dutenak horrela azaltzen dituzte Mortimerrek, literaturaz ari dela, agertzen dituen dudamudak eta zalantzak, kon-

GAIZKA IROZ

Jon Alonso

Mujika

Borda

traesanak, eta are lotsagorritzeko moduko huts potoloak ere (urrutira gabe, azken agerraldi publikoan *Kixotea* Shakespearek idatzi zuela baieztatu zuen). Idazle Handiaren zaleek, ordea, Mortimerren beste jenialitate bat dela uste dute, matxinadaren usaina daukan zartakoa, literatur-sistemari eman nahi izan dion beste muturreko ongi kalkula-

tutako bat. Gainera, salatari hauei ezjakintasuna leporatzen diete, ez omen direlako gauza Mortimerren probokazioari darion ironiaz jabetzeko, zeina baita, zentzu derridoborgiano batean, okerreko egiletzaren teknikaren maisu-lan gorena.

Iragarrita zegoen bezala, hamaikak zirenean hasi zen ospakizuna. Ordu horretan agertu zen ekran guztietan, bere azken lana prestatzeko itxi den espazio-estaziotik zuzenean, Mortimerren irudia, diosalak egiten eskafandraren atzetik eta -jasotzen omen duen minuta astronomikoaren arabera- astronauta-jantzi koket batez jantzirik. Texaco, Pemex eta gainerako esponsorren izenarekin batera, argi azaltzen zela Coca-Colaren logoa lehentasunezko toki batean. Bere azken lana aurkeztu zuen (*Zatiki*, euskarazko itzulpenean) zeina baita ausaz aukeratutako hainbat autoreren testu-zati batzuen fusio pertsonala. Autore horien artean Urtia, Sandia eta Berendia euskal idazleak daude. Haiek ere ez zuten huts egin nahi izan, eta jendetzaren artean zeuden, Coca-Colaren txano banarekin. Mortimerrek hitz goxoak eduki zituen haientzat, eta hauek, esker onez, dedikatoriak egin zituzten halakorik eskatu zuten guztien disko gogorretan. Bukatzeko, Mortimerrek ukatu zuen talde baten aurpegia denik, eta futitu zen Kixoteaz, Shakespearez, Derridaz eta Borgesez.

Biharko egitaraua: mahai ingurua aldiakari literarioei buruz, trikitrixa eta bertsoaioa. ■

Kazetariak, liburuaren industriako eragileak eta oinezko soilek mukuru betetzen zuten aretoa, hainbestearino ze aldi bereko itzulpenaren sistema automatikoaren prestazioak gainditu ziren, nahiz eta Gerediaga Elkartek, azken uanean, 100 megabitseko potentzia gaineratu zion sistemari inpedantzia exotermikozko mikrogailu baten bidez

Juan Mari Arregi

ANALISTA SOZIO-EKONOMIKOA

Hauteskunde sindikalak

Urte honetan zehar Hego Euskal Herriko enpresa gehienetan hauteskunde sindikalak izan dira. 2006ko ekainaren 30ean, ELA-STV sindikatua nagusi ageri zen 9.503 ordezkariarekin (%35,94). Atzean gelditzen zitzaizkion CCOOren 5.509 ordezkariak (%20,84), UGTren 4.786ak (%18,10), LABen 4.006ak (%15,15), ESKren 433ak (%1,64) eta USOren 362 ordezkariak (%1,37). Garai hartan eta 2002ko hauteskundeei begira, sindikatu guztien ordezkaritzak gora egin zuen nabarmen, USOren kasuan izan ezik. Ekainera arteko gorakadarik nabarmenena CCOOk izan zuen (%13,91), nahiz eta LAB (%9,60), ELA (%8,97), UGT (%2,24) eta ESK (%1,87) sindikatuak ere gora egin zuten. Esan bezala, USOren ordezkaritzak %5,56ra murriztu zen.

Hauteskunde horien atalik garrantzitsuenak, ordea, iraillean hasi eta 2007 urteko martxoan amaituko da. Tarte horretan erabaki beharko da nola banatzen diren hautatzeak dauden 14.144 ordezkariak, hau da, Hego Euskal Herriko

ordezkaritzak sindikalarik erdia

baino gehiago. Hortaz, apirilera arte itxaron beharko dugu sindikatu bakoitzaren emaitzak jakiteko. Orduan jakingo dugu nork mantendu duen ordezkari kopurua, zeinek egin

DANI BLANCO

duen gora eta zeini murriztu zaion taldea. Era berean, aurreko hauteskundeetan baino parte-hartze handiagoa edo txikiagoa izan den jakingo dugu. Azken batean, Hego Euskal Herriko sindikalismoaren argazki orokorra lortuko dugu. Ipar Euskal Herriko hauteskundeak ez dira garai honetan izaten.

Hauteskundearen analisia hainbat zalantza argituko ditu. Hona hemen zenbait galdera: hauteskundeak erakutsiko ote dute botoa ematen duten langileek sindikatuarekiko interesa dutela? Egia ote da langileen desengainua gero eta handiagoa dela? Hauteskunde

sindikaletan, nori ematen dizkio boto gehiago langileek? Sindikatu borrokalari eta muturrekoen? Sindikatu itunzaleei? Estatuaren aldeko sindikatuak ala abertzaleei? Testuinguru horretan: zein da sindikatu bakoitzak Arabako Mercedes Benzeko edo Caballitoko, Bizkaiko la Navaleko edo Nafarroako Wolkswageneko greba eta gatazka handietan izandako jarrera eta planteamenduek duten eragina hauteskunde sindikaletan?

ELA STV buru zuen erresistentzia-kutxaren funtzionamendu ezin hobeak hainbat greba luzetan, Caballitokoan bestek beste, eraginik izango ote du

botoa sindikatu honi edo hari emateko orduan? Egia da ELA-STV izan dela orain arte seriotasunez eta eraginkortasunez antolatutako erresistentzia-kutxa bakarra izan duen sindikatua, baina gainerako sindikatuak adierazi dutenez, iaz ekin zioten kutxak eratzeari. Izango ote dute kutxarik honezkeror? Caballitoko greba bezalako uneetan zin egiten diren gauzak ez dira beti betetzen.

Azkenik, Euskal Herrian abian den bake prozesu izeneko horretan askotariko jarrerak daude; sindikatu batzuek beste batzuek baino jarrera aktibo eta baikorra dute. Langileek, ordezkari sindikalei botoa ematekoan, kontuan izango ote dute sindikatu bakoitzaren jarrera? Apirilean zalantza horiek eta beste batzuk argituko zaizkigu. ■

Mikel Arana

EB-BERDEEN PRESIDENTZIAKO BOZERAMAILEA

Hurrengo hilabeteak

Aurtengo kurtsoa bakea eta normalkuntza politikoa lortzeko aukera guztiak zabalik izanda aspaldian bizi izan dugun erabakigarriena izan daiteke.

ETAren su etenaren iragarpenetik sei hilabete igaro direnean ordea, egoerak ez dirudi hobera egin duenik eta Zapatero izan ezik beste guztioi blokeo egoeraz hitz egitea baino beste erremediorik ez zaigu gelditzen.

Blokeo egoera honetatik irteteko eman beharko liratekeen pausuak jakinak dira —presoen gerturatzea, Batasunaren legalizazioa, Kale borrokaren desagerpena, alderdien mahaia eratzea— eta nortzuk eman behar dituzten ere. Besteoi beraz, momentuz, pausu horiek eman daitezen proposamenak egitea baino ez zaigu gelditzen.

Proposamen horien artean, politikari dago-kionez, bereziki garrantzitsua izango litzateke alderdien mahaia osatzeko batzorde prestatzaille bat martxan jartzea, mahai horretan zer eta nola eztabaidatuko den adosteko alegia.

Alderdien mahaiaren eraketa ezinbestekoa da prozesuak aurrera egiteko eta berau urtea bukatu aurretik martxan egotea ere bai. Are gehiago, epe hauek errespetatuko ez balira oso zaila izango litzateke hurrengo hauteskundeak era normalizatu batean burutzea.

Azkar xamar dirudi oraindik hauteskuntetaz hitz egiten hasteko, baina ukazina dena da, alderdiok gure erabakiak hartzen hasi garela hurrengo hauteskunde horiei begira eta urtariletik aurrera kanpaina eta aurre kanpai-

DANI BLANCO

na lanetan murgildurik egongo garela, eta giro horiek ez dira batere lagungarriak alderdien arteko elkarrizketa bultzatzeko.

Hurrengo Udal eta Foru hauteskundeak gainera, etorkizunera ireki daitekeen panoramaren aitzindari izan daitezke. Ezker abertzalea bertan izango denaren hipotesia ontzat emanik, beste bi nobedade ere izango dira, batetik PNV eta EAren arteko koalizioaren desagerpena eta bestetik Ezker Batua-Berdeak eta Aralarren artekoa.

Azken hau ezberdinen arteko akordioa, tradizio politiko ezberdinetatik datorren jendearen arteko koalizioa eta ikuspegi nazional ezberdina daukaten gizon eta emakumeen arteko koalizioa, baina ezkertiarren arteko akordioa.

Koalizioa egikaritzeko balitz, ezberdinen arteko akordioa ezkerreko ikuspuntu batetik posible dela frogatuko litzateke, eta garaia heldu dela abertzale-ez abertzaleen arteko eztabaidak bigarren mailan uzteko eta ezkertiar eta eskuindarren arteko eztabaida bultzatzeko.

Aralar independentista da eta Ezker Batua federalista, biok ordea, batak nahiz besteak, erabakitzeak aukera indarrez defendatzen dugu.

Azken finean, nahiz eta bere burua ezker-tiartzat duten batzuek ez onartu, autodeterminazio eskubidea aldarrikapen demokratikoa eta ezkertiarra da. ■

Aralar

independentista da

eta Ezker Batua

federalista,

biok ordea,

batak nahiz besteak,

erabakitzeak

aukera indarrez

defendatzen dugu

TXANDAN
Castillo Suarez

Egunero bezala jaiki zara, ez lehenago ez beranduago. Gosaltzera jaitsi zara beheko tabernara, eta tabernariak ez

dizu galdetu zer nahi duzun, egunero hartzen baituzu gauza bera: kafe amerikarra, oso beroa, eta basoan. Diru justua utzi duzu barran joan zarenean. Berririo igo zara etxera, han utzia baituzu maleta, arropaz betea. Bizilagunarekin topatu zara, eta biak sartu zarete igogailuan, baina ez duzu batere gogorik hitzik gurutzatzeko. Egun ona opatu diozun ala ez zalanza sartu zaizu atera

Bakarrik

zarenean. Ezetz uste duzu. Ez zaizu gehiegi axola hamabost egunez ez duzulako ikusiko. Izan ere, bi ordu barru hegazkina hartuko duzu. Oporretara

zoaz. Oso urrutira, inork ezagutuko ez zaituen tokira. Oporretara zoaz bakarrik egon nahi duzulako, eta zure bakardadea ezerezaz inguratu, eta, alde horretatik, bakarrik sentitu ez. Bakarrik sentitzea are makurragoa baita ondokoek behatzen bazaituzte. Bakarrik sentitzea arinago delako ingurukoak behatzen badituzu, eta, zu, zure herrian, ez zara horretara ausartzen. ■

Markel Olano

EAJKO-EBBKO KIDEA

Kutsidazu autoestimua

Kutsidazu bidea, *Ixabel* filma ikusi eta hurrengo goizean Euskadi Irratian hari buruzko iritzia eman ondoren hasi nintzen idazten lerro hauek. Tertulian batez ere bi kontu aipatu nituen: filma bera oso ona iruditu zitzaidala eta batez ere *El Diario Vasco* eskaini zion trataera lotsagarria iruditu zitzaidala, ez kritika gogorra eta injustua egin ziolako, espazio ñimiñoa eskaini ziolako baizik. Etxekalte behin berriro ere.

Herri txikia gara eta euskaraz egiten diren kultur produktuak xumeak dira; ez daukate *World Trade Center* edo *Alatristeren* moduko super-ekoizpenen parean ipintzeko aukerarik —ezta, zorionez, pretentsiorik ere—. Baina, zorionez, iaz eta aurtun Donostiako Zinemaldian luzemetraia berri bana estreinatzeko aukera izan dugu (*Aupa Etxebestel* eta aipaturiko *Kutsidazu*). Ez dira mundu mailako arrakastak, baina duintasunez eta talentuz egindako produktuak dira, eta GURE produktuak dira.

Ezin dugu, nire ustez, gure kultur ekoizpenen kritika egin, munduko kultura erraldoien baitan ekoizten diren produktuak juzkatzeko erabiltzen ditugun parametroak erabiliz: ez ditugu ba gure enpresen azterketak egiteko Microsoft edo Boeing-en erreferentziak erabiltzen!

Euskaldunak gara, eta geure kulturaren bizi-
raupena bermatzeko ezinbestekoa dugu euska-

ALBERTO ELOSEGI

razko kultur produktuak sortzea, prestigioa ematea eta kontsumitzea. Erakunde publikoen obligazioa da ekoizpen horri babes egokia eskaintzea, batez ere azpiegitura industrial egoki bat osatzaren bidetik. Eta, kontsumitzaileon ikuspegitik, argi izan behar dugu lehoiaren buztan ala arratoiaren buru izan nahi dugun, alegia, ingelesez, espainieraz edo frantsesez sorturiko kultur produkzioen olatuaren azpian erortzen garen ala euskal kulturari eta bere garapenari babesa eskaintzen jarraitzen dugun.

Horrek ez du esan nahi munduan zehar arrakasta duten produktuei uko egin behar diegunik eta, alde horretatik begiratuta, itzulpengintzak eta bikoizketak duten papera azpimarragarria da guztiz, baina euskal nortasuna gordez eta iraunaraztea ezinbestekoa da gure txikitasunetik munduari eskaintzen diogun aberastasuna eta aniztasuna mantentzeko. Eta horretarako ekoizpen propioak behar ditugu.

Gure munduaren ikuspegia, gure historiaren irakurketa propioa, geure auto-pertzepzioa... guzti horiek munduari egiten diogun ekarpen zoragarriak dira. Gainera, ekoizpen fresko eta dibertigarriek garrantzi itzela daukate euskararen normalkuntza prozesuan, geroz eta jende gehiagori komunitate baten partaide direla sentiarazten dietelako eta hizkuntza ikuspegitik erregistro berriak jorratzeko elikagai ezinbestekoa direlako. ■

«
Ekoizpen fresko eta
dibertigarriek garrantzi itzela
daukate euskararen
normalkuntza prozesuan
»

HIRUKO TXIKIAN
Joxemari Ostolaza

Behar du izan, epaitu behar zaituen tribunalak, bere buruaz aginte politikotik askea dela aldarri egiten duen horrek, zu kondenatzeko asmoz izenda-

tzen dituen frogak ekarle adituen artean, torturatu eta bortxatu zintuzteneko hartan bertan zegoena zure aitzinean ikusi behar hori. Areago, zure burua duin behar duzunean kondenatu nahi zaituen epaileak zu defendatzen zaituen abokatua deusezten ikusi beharra. Ez dizute utzi zure mina agertzen, ez dizute utzi mina harri, bortxatzaileei jaurtitzen, bortxaketarena eta torturarena bertako agintearen gidoian ohikotzat hartuak bailiran.

Gogorra

Eta esanen dizute hobena zurea dela, gazte ederra zarela eta emakumea, inguratzen zaituen mundua irauliz hobeagoaren xerka abiatzea balio ez, baina delitua dela. Hautsi zintuzten eta hautsi nahi zaituzte berriz ere, zure inguruan inor gehiago abiatu ez dadin zure antzera, lotsaz, basamortuan ura baino urriagoa duen gizartean duintasunaren bila. Bitartean, onean Inakik hirurogeita bost bat eguneko gose azkendu jarraituko du, gu guztion lotsarako. Ez zait erraz zure izena ahantziko Nekane Txapartegi. Zure bortxatzaileak zenbakiak dira, aginte demokratiko baten zerbitzari sarituak, gure gomutan tropa. ■

BERTSO BERRIAK

Xabastian Lizaso

Bixitariei jarriak

I

Lehengo ohitura klaseak
nazkatu eta aseak. (bis)
Herritar asko gogaitu gaitu
udazken hontan paseak
usoen ordezt paratxutixtak
ekarri ditu haizeak. (bis)

KARLOS CORBELLA

IV

“Mandoak” iragarriak
hirurehun bat ekarriak. (bis)
Kamioi batek hiru zapaldu
oihu ikaragarriak
ta hitzik ere ezin atera
zapaldutako herriak. (bis)

II

Beren “egoa” puztera
lasaitasuna haustera. (bis)
Ezin ausartu prozesuari
bere bidean uztera
pake garaian etorri dira
indarrak erakustera. (bis)

V

Militarrak zenbat urte,
aginte eta bertute. (bis)
Herritar batzuk nahiz aurka egin
inbasioaren truke
“izar” batzuek egunez ere
argia egiten dute. (bis)

III

Airetik eta lurretik
zaindu beharra hurretik. (bis)
Emaitza onik ez dela lortzen
mehatxu ta beldurretik
badadukate zer ikasia
eskean hasi aurretik. (bis)

VI

Jaurlaritzaren papela
hutsala eta epela. (bis)
Joateko esan eta joan ez
erakutsiaz horrela
autonomien autonomia
biluzik gelditu dela. (bis)

DOINUA: “Uso zuria errazu”.

Kultura
Xpression
artista berriak
ezagutarazten

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Etnomologia
Inurriek defentsa
eta erasorako dituzten
ahalmenak

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Kutsidazuri zukua ateratzen

Joxean Sagastizabalek *Kutsidazu bidea, Ixabel* liburua kaleratu zuenetik, istorioaren arrakastak goraka baino ez du egin. Liburuak makina bat edizio izan ditu, lan horretan oinarritutako antzeztanek sekulako harrera izan zuen eta hori aprobetxatuz, DVDa atera zuten ondoren, orain filma estreinatu berri dute Donostiako Zinemaldian, urtarrilerako telesaila iragarri dute... Ideia faltaren seinale eta gehiegi zukututako produktua da ala atzerrian hain ohiko diren formulekin merkatua indartzeko bidea?

MIKEL GARCIA

2006ko urriaren 15a

ARGIA

27

Multimediaren bidea hartu du Ixabelek

EUSKARA IKASTERA serraio hitz egiten duten Tolosako Aranguren baserrira hurbiltzen den euskaldun berriaren komeriak. Horixe da *Kutsidazu bidea*, *Ixabel* liburuaren muina. Argumentua ezaguna izango zaizu: ziur ikastolan liburua irakurri zenuela, herriko frontoian antzezlanarekin barre algarak egin zenituela edo azkenaldian karteleran filma iragarrita ikusi duzula. *Kutsidazu* gure *Da Vinci Code* da, pantailara eraman den best-sellerra. Baina ez hori soilik, taula gainera ere eraman da, DVDan ikusi ahal izan dugu eta ETBk bost ataleko telesaila eskainiko du urtariletik aurrera. Gainera, Durangoko Azokarako liburuaren bigarren zatia argitaratu nahi duela eta datorren urterako gaztelerazko bertsioa idazten ari dela aurrerratu du Joxean Sagastizabalek. Produktuari ahalik eta zuku gehien atera zaiola argi dago eta gu ez gara nor zilegi den erabakitze-ko. Hori bai, formatu desberdinak erabiliz produktu bat errentagarri bihurtzeko formula asmatzetik hurbilago gaude.

Pelikulak egin ahal izateko
bideetako bat ireki dutela uste du
Mireia Gabilondok, baliabide
berdinak aprobeztatuz produktu
bat baino gehiago sortzearena

Berez, gure mugetatik at horrelako esperimentuak ez dira batere arrotzak. Antzerkigileek liburuak taularatzen dituzte, zinemagileek komikietako pertsonaiak pantailaratzen, idazleek filmetako istorioak islatzen eta produktu bera hamaika modutan eskaintzen zaigu. Azken finean, arrakasta duen lanari etekina ateratzea merkatuaren legea da, mar-

ketinaz eta publizitate onaz baliatuta. Supermanek komikia du, liburuak, filmak, telesailak, kamisetak, gosaritarako katiluak, mozzorroak... *The Simpsons* telesailak kontrako bidea egin du: teletibatik DVDra, liburuetara, komikietara, zinema pantailietara, bideojokoetara... Izan ere, estatu-batuarrak oso iaioak dira halakoe-

tarako. Baina mundu osoko adibideak ipini daitezke: *Shin Chan* japoniarra, *Harry Potter* britaniarra, *Como agua para chocolate* mexikarra, Frantziako *Tuntunen afaria* edo Espainiako *El método Gronholm*, kasu. Denak euskarriugaritan ikusi ahal izan dira. Euskal Herrian,

ordea, ez gaude hain ohituta, gutxi ekoizten delako agian. Baina ekoizten den gutxi horrek zerbait berria izan behar du? Merkatu guztietan bezala, bertakoa normalizatu nahi bada, denetik egotea ona dela izan da gehien jaso dugun erantzuna.

Xabier Portugal zinema kritikariari, adibidez, ondo iruditzen zaio euskal kulturak ematen dituen aukerak ahalik eta gehien aprobetxatzea, berau gero eta gehiago zabaltzeko. "Liburu eta lan bakoitzak bere ibilbidea izango du eta horietako bat aipatzen ari garen hau izan daiteke; zergatik ez?". Anjel Alkain aktoreak antzerkiaren eta filmaren proiektuetan hartu du parte eta berari ere jazotakoa oso positiboa iruditzen zaio. Alkainen hitzetan, hemen ere mundu osoan gertatzen dena gertatu behar da eta best-sellerra antzerki, pelikula eta nahi dena bilakatzea ona da. "Are gehiago, logikoa ere bada, ez dudalako uste istorio bikain pila dugunik eta halakoak aprobetxatu egin behar dira". Formatu bakoitzak bere pertsonalitatea mantentzea garrantzitsua dela dio, interesgarria iruditzen zaio-lako lan on bat liburuan, antzerkian nahiz zineman era desberdinetan islatzea eta publikoari gauza desberdinak eskaintzea. "Horrelako fenomeno gehiago balego, hobe izango litzateke denentzat, eta Play-Station bideokontsolarako jokoa egingo balitz ere, hobe. Horrelako produktuei zukua atera behar diegu, derrigorrez, bestela..."

Fernando Bernuésekin batera filma zuzendu duen Mireia Gabilondoren ustez, berriz, pelikula errodatzearekin batera telesaila egitea dirua lortzeko modua ere izan da. Film bat egitea zaila da, dirua behar da eta telesailako kapituluak grabatzeko ordu gehiago behar izan bazituzten ere, baliagarria izan zaie pelikula errentagarriagoa egiteko. Hala, pelikulak egin ahal izateko bideetako bat ireki dutela uste du Gabilondok, baliabide berdinak aprobetxatuz produktu bat baino gehiago sortzearena, alegia.

Komertziala izatea txarra al da?

Horren guztiaren emaitza eza-guna da jada, baita filma ikusi ez dutenentzat ere, hori baita

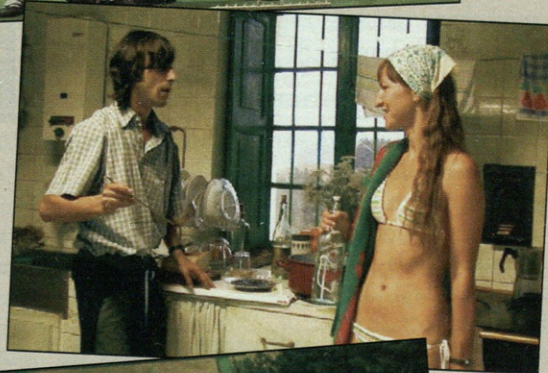
pelikula komertzialen ezaugarrietako bat: denek irakurri, entzun edo ikusi dugu zer edo zer *Kutsidazu*ren inguruan. Marketin operazioak, filmatzen hasi zirenetik egin den promozio handiak, komunikabide guztietan agertu izanak eta liburuaren eta antzezlanaren arrakastak zeresan handia dute komertzialtasun horretan. Ikusle kopuru urrietara ohituta gauzkan euskal zinemagintzak markak gainditu zituen iaz *Aupa Etxebeste!* lanarekin eta aurren, euskarazko zinema ere komertziala izan daitekeela berresteko

asmoarekin dator *Kutsidazu*. Mireia Gabilondoren iritziz, komertzial hitzak ez du konnotazio txarrik. "Zerbait egiten duzunean, jendeak ikusteko egiten duzu eta zenbat eta jende gehiagok ikusi, hobe. Beste batzuetan gutxiengoentzako izango diren lanak egingo ditugu, gustu kontuengatik, eta hori ere ondo iruditzen zait, nik ere egin izan ditut. Hau pixka bat komertzialagoa dela? Ziurrenik bai, komedia errazago ikusten dela esan ohi da, nahiz eta ni horrekin konforme ez egon. Niri gauza oso ezberdinak ikustea gustatzen zait".

Alkainen arabera, duten konnotazio txarrarekin ere film komertzialak beharrezkoak dira, ahalik eta eskaintzarik zabalena lortu behar delako. Hots, film elitistagoak, publiko oso zabala dutenak eta edozein eratakoak; zenbat eta pelikula gehiago, hobe. Portugal kritikaria ere iritzi berekoa da eta halako proiektuak ondo iruditzen zaizkio, duinak diren bitartean. "Beste munduko gauza izan gabe, filma zinematografikoki duina da, ez da lotsatzeko modukoa eta oreka hori bilatzea da gakoa". Hala ere, zalantzak ditu hemendik kanpo ulertuko eta salduko ote den eta *Kutsi-*

DANI BLANCO

“Duten konnotazio txarrarekin
ere film komertzialak beharrezkoak
dira, ahalik eta eskaintzarik
zabalena lortu behar delako”

ANJEL ALKAIN, AKTOREA

dazu euskal zinema industriarentzako handicapa izan daitekeela dio, ea hemen egindakoak atzerrian onarpenik duen ikusteko. Izan ere, merkatuaren ateak zabaltzeko, bertakoez gain kanpoko ateak zabaltzeko behar direla uste du Portugalek. “Euskal Herrikoa oso esparru mugatua da eta gauza handia da *Aupa Etxebeste!* 80.000 lagunek ikusi izana baina kopuru eskasa da film bat aurrera ateratzeko”.

Pelikula soilik ez, Sagastizabalen liburu ere komertziala da. Hamabi urte dira lehenengo aldiz argitaratu zenetik eta gaur egun oraindik ere 3.000 ale inguru saltzen dira urtean. Antzerkiaren *boom*arekin salmentak bi bider gehitu ziren eta filmak agian efektu berdina izan dezake. Idazlea bera poz-pozik dago urrezko arrautzak ematen dizkion oiloarekin. Dena den, argi du ez dela ohiko best-sellerra: “Normalean, best-sellerrak liburu oso lodiak izan ohi dira eta egitura ezaguna izan ohi dute: historikoak dira, tenplarioen istorioen baten ingurukoak, edo sekulako epopeia kontatzen dutenak...”. Horretan ere, desberdina da *Kutsidazu*.

Publikoa. Aspertuta dagoeneko ala irrikitan?

Horrelako proiektuak arriskurik badu, ikus-entzuleak aspertzearena izan daiteke. Hau da, liburuaren eta antzezlanaren arrakasta abantaila da barre egiteko aukera berri bat aprobetxatu nahi duen publikoa erakartzeko ala desabantaila da jendeak zineman lehenengo eta telebistan ondoren berriz ere gauza bera eskainiko zaiola uste duelako? Mireia Gabilondok ez daki liburuak eta antzezlanak fabore edo kontra egingo dieten, baina pelikulak trama eta ezaugarri berriak eskaintzen dituela ikustean, ahoz ahoko zabalkuntzak mesede egingo dienaren itxaropena du. Telesailarekin, berdina gertatuko dela uste du: “Batzuek esango dute, ‘berriro hau, ikusita daukat’ eta beste batzuek, aldiz, ezagunak dituzten pertsonaien istorio gehiago ikusteko gogoia izango dute”.

Are gehiago, Sagastizabalek dio filma estreinatu zen egunean jendeak ezagunak zituen sketchekin egin zuela barre gehien.

Nomaden pare

Kutsidazu bidea, *Ixabel* ez da izan beste formatu batzuetatik hartutako lanak film bilakatu dituen proiektu bakarra. Donostiako Nazioarteko Zinemaldian, hain zuzen ere, musikatik abiatutako bi egitasmo interesgarri aurkeztu dituzte aurrean, euskaraz biak. Lehenengo disko izan ziren eta ondoren, pelikula. *Zaharregia, txikiegia* agian izeneko proiektuarekin, Kirmen Uribe, Mikel Urdangarin, Rafa Rueda eta Bingen Mendizabal laukoteak poesia eta musika uztartzen dituzten sei ikuskizun eskaini zituzten New Yorken. Emaiztekin CDa ateratu zuten eta orain, berriz, zuzeneko emanaldiak eta artisten iritziekin osatutako film dokumentala, *Agian* izenburupean.

Martinez eta Otxoak osatzen duten Oreka TX txalapatarik bikoteak ere, Indian, Laponian, Mongolian eta Saharan eskaintako kontzertuen eta bidai horien berri ematen duen lana aurkeztu dute Zinemaldian: *Nomadak TX*. Dokumentalak epaimahaiaren aipamen berezia jaso du gainera. Azken finean, egunetik egunera euskarri berriak agertzen diren garai hauetan, batzuen eta besteen arteko mugak gero eta lausoagoak dira eta ahalik eta publiko gehienarengana iristeko ahalik eta formatu gehien erabiltzea da proposena.

Nomadak TX

Bere ustez, *Kutsidazu* ez du jendea nazkatu, juxtu kontrakoa. “Antzerki emanaldien garaian antzezlanak ikustera behin baino gehiagotan joan zen pertsona ugari ezagutzen dut”. Alkainek ere ez du zalantzarik, ziur dago arrakasta handia izango duela. “Azken finean, jendeak barre egin nahi du, liburu batekin, antzerkian, zineman nahiz telebista ikusiz”.

Era guztietako erreakzioak izango dira, seguruenik: Joxe Martin eta Ixabelen arteko amodio istorioan beste behin murgildu nahi dutenak eta jasotako burrunbarraren aurrean *Kutsidazu*arekin gogaituta daudenak. Nolanahi ere, proiektuak urrats garrantzitsuak eman du formatu aldatzeko gai den merkatu normalizatuago baten bidean, ez dago dudarik. ■

XPRESSION

Artista ezezagunak ezagun bihurtzeko

Xpression kultur elkarteak ezagunak ez diren artistak laguntzen ditu. Musika-erakundeak kontzertuak antolatzen ditu, eta arte plastikoak lantzen dituztenei erakustokiak aurkitzen dizkie. Jokin Telleria eta Manuel González dira taldearen arduradunak, eta azken hiru urteetan 400 kontzertu baino gehiago antolatu dituzte. Oraindik orain Ardilatxa elkartearekin hitzarmena sinatu dute, eta aurrerantzean elkarlanean ariko dira kultura bultzatzeko ahaleginean.

JON GONZALO

Argazkiak: Dani Blanco

USURBILEN (GIPUZKOA) DAGOEN Olarrondo-ko Jazx kalea aretoa da Xpression elkartearen sorrerak. Orain dela urte batzuk bertan elkartzen ziren astero Jokin Telleria lasartearra eta Manuel González usurbildarra. Elkarrizketa luzeak eta mamitsuak izaten zituzten, eta kultura zen elkarrizketa horien ardatza. Halaber, enpresaritzat mundua ere gertutik ezagutzen zuten, biek ala biek enpresaritzat ikasketak egin zituzte. 2003an beraiei bi afizioak ofizio bihurtzea erabaki zuten, eta horrela sortu zen Xpression kultur elkarteak. "Bi dira elkarte honen helburuak: artea jendeari hurbiltzea, eta profe-

sionalak ez diren artistei beraiei lanak erakusteko guneak edo plazak aurkitzea. Bi arlo hauetan gabezia handia zegoela somatu genuen, eta gabezia hori konpontzen saiatu gara", azaldu digu Jokin Telleriak.

Bi helburu horiek gauzatzeko antolatu duten azken ekimena *Xpression zuzenean* kontzertu sorta izan da. Abuztuaren 5ean hasi eta urriaren 7ra bitartean, 17 kontzertu izan dira ostiralero eta larunbatero Donostiako Nuevo Stress tabernan (Reyes Católicos kalea). "Areto txikiak kontzertuak bultzatu nahi ditugu, kontzertu txikien zirkuitu bat sortzea gustatuko litzaiguke. Helburu horre-

Ardilatxa lankide

Xpression taldeak Ardilatxa kultur elkarte izango du bidelagun aurrerantz. Orain gutxi sinatu dute bi elkarte hauek elkarlanerako akordioa. Bi taldeotako arduradunek adierazi dutenez, "hitzarmenaren helburua esparru kultural alternatibo bat sortzea da". Biak ala biak irabazi asmorik gabeko taldeak dira, eta azken urteotan ibilbide oparoa izan dute. Ardilatxa kultur elkarte Tolosako gazte koadrila batek sortu zuen. Euskal kultura bultzatzea da elkarte honen helburu nagusia. Beraien lehen ekimenak —autoetan jartzen den ardiaren pegatinak— berebiziko arrakasta izan zuen, eta bertatik lortu dituzten irabaziak kultur ekitaldiak diruz laguntzeko erabili dituzte. Bien bitartean, Xpression elkarteak 400 kontzertu baino gehiago antolatu ditu, eta beste hainbat artistari beraien lanak erakusteko aukera eskaini die. Elkarlanean antolatu duten lehen ekimena Xpression zuzenean musika lehiaketa izan da, eta aurrera begira beste hainbat proiektu prestatzen ari dira.

kin antolatu dugu lehiaketa hau. 17 kontzertu hauetan zuzeneko ikuskizun onena eskaintzen duen taldea izango da irabazlea", adierazi digu Telleriak. Irabazleak 1.000 euroko saria irabaziko du, eta urriaren 20an Donostiako FNAC-en kontzertu eskaintzeko aukera izango du.

Ekimen arrakastatsuak

Hiru urte daramatza Xpression elkarteak kultur ekitaldiak antolatzen, eta dagoeneko proiektu asko gauzatu dituzte. Zarauzko *Ikusi arte* ekimena izan da arrakastatsuenetakoa bat. Zarauzko 70 dendetan euskal artisten beste horrenbeste koadro jartzea erabaki zuten. Jokin Telleriaren esanetan, "kultura normalizatzeko oso ideia ona izan zen. Kultura jendeari hurbiltzeko ahalegina egin genuen. Alegia, jendeak ez zuen museo batera joan behar izan koadro bat ikusteko. Horrekin batera, euskal artistei beraien lanak erakusteko plaza bat eskaini genien". Ekimenak arrakasta handia izan zuen, eta dagoeneko beste edizio bat antolatu dute Zarauzko udalarekin elkarlanean.

Bazkalosteko kontzertuak ekimenak ere aipamen berezia merezi du. Orain bi urte Plazaolako partzuergo turistikoarekin jarri ziren harremanetan Telleria eta González, eta Lekunberriko bailarako jatetxeetan kontzertuak antolatzea adostu zuten. Geroztik, Lekunberri inguruko jatetxetara bazkaltzera joaten denak, bazkari oparoaz gain, musikaz ere gozatzen du. "Jazz, folk, pop... Estilo ezberdinetako kontzertuak antola-

tzen ditugu, baina beti ere testuinguruaren baldintzetara egokitzen saiatzen gara. Ekimenak oso harrera ona izan du, eta aurrerantz Oarsoaldean eta Hondarribian gauza bera egiteko asmoa dugu".

Arte zirkuitu bat ere sortu dute Xpression taldekoek. Erakusketak eta kontzertuak antolatu dituzte —400 baino gehiago— Gipuzkoako hainbat taberna eta jatetxeetan. Gipuzkoako 25 herritan eskaini dituzte emanaldiak, besteak beste, Hondarribian, Donostian, Andoainen, Tolosan, Azpeitian eta Idiazabalen. Donostiako Aieteko Jauregia hotela da zirkuitu horren gune garrantzitsu bat. Arte plastikoko erakusketak, bazkalosteko kontzertuak eta bestelako ekitaldiak antolatzen dituzte bertan. Uneotan, Alvaro Ledesma eskulturgilearen lana, eta *Rudy* margolariaren koadroak daude ikusgai urtea amaitu bitartean. Zizurkilgo Olentzo jatetxean ere gauza bera. Mendiez inguratuta, leku pribilegiatuan dagoen jatetxea da, eta bertako lorategian bost euskal artisten eskulturak ikus daitezke. Jokin Telleriak dioenez, "Gipuzkoan arte zirkuitu

"Oso harro gaude egindako lanarekin. Oso pozgarria da jakitea guri esker hainbat musikagilek eta beste hainbat artistek beraien lana erakusteko aukera izan dutela. Horrek ikaragarri aberasten gaitu, diruak baino gehiago"

JOKIN TELLERIA

bat finkatzea da lehen helburua, eta ondoren zirkuitu hori Euskal Herrira zabaltzea".

Gezurra badirudi ere kultur mundua gustuko dutelako egiten dute lan hau guztia. Ez dute etekin ekonomikorik, ez dute dirurik jasotzen. "Oso harro gaude egindako lanarekin. Oso pozgarria da jakitea guri esker hainbat musikagilek eta beste hainbat artistek beraien lana erakusteko aukera izan dutela. Horrek ikaragarri aberasten gaitu, diruak baino gehiago". Hori bai, beraien ametsa egiten duten lan honengatik guzti-gatik etorkizunean soldata bat jasotzea izango litzateke. Nolanahi ere, soldatarekin edo soldatarik gabe, Telleriak eta Gonzálezek buru belarri jarraituko dute lanean. ■

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Barruko mamuak airatzeko eskaintza klasifikagaitza

Izen iradokitzailea duen Iruñeko talde hau ezezagun samarra da gure artean. Oso ezezaguna, Espainiako lehiaketa eta jaialdi espezializatueta jaso duen harrera itzela kontuan hartuta. Emaizta klasifikagaitza da, eta bigarren diskoan gogortu diren arren, tarteka zinemarako giro

aproposak irudikatzen dituzte. Ohiko instrumentuez gain, sintetizadoreak, haizezko instrumentuak, elektronika edo parean jartzen zaiena baliatzen dute. Musika estiloetatik salto egiten dute axolagabeki koktel ontzi aberatsa (rocka, flamenkoa, surfa, elektronika dantzagarria, spaghetti-westerna, popa...) eskainiz. Adibidez, umeendako aproposa den nana batetik ahotsa eta arima urratu ditzakeen pasarte batera jauzi egiten dute. Hitzen bitartez, Jorodovskyren parera, barruko mamuak airatu eta entzuleekin konpartitzen dituzte. **I**

De mi sangre
a tus cuchillas
El Columpio Asesino

ASTRO

Iraupena: 49'26"
13,80 euro

EL COLUMPIO ASESINO

«Ez dugu inolako estilorik jarraitzen. Abesti bakoitza patroï batekoa da»

Disko hau rockeroagoa da eta ez hain elektronikoa.

Ez ginen horren bila joan, baina gogorragoa da eta atmosfera gutxiago ditu. Baliteke rockeroagoa izatea, nahiz eta guk egiten dugunari pop deitu.

Ahotsak eta hitzek garrantzia handiagoa dute...

Aurreko diskoko hitzak ez ziren egokiak eta kendu egin genituen. Halaberhasi nintzen abesten, baina ez naiz abeslaria. Hala ere, dagoeneko nire ahotsera ohitu egin gara.

Zelakoak dira zuen zuzenekoak? Asko zaintzen duzue irudia, argazkietan bezala?

Argazkiak egiterakoan diskoan dagoena irudikatzen saiatu ginen, hau da, martzianada bat. Abesti lasairik gabe, kontzertuak energia eta erritmo handikoak izaten dira.

Asko irakurtzen duzue?

Ez. Evaristok kanpotar askok baino gehiago inspiratu gaitu. Guk punka bete-betean bizi izan genuen, eta Evaristok freskotasan eta harrotasan berezia dauka. Allen Ginsberg ere gustuko dugu.

Zinemarako moduko kantuak egiten dituzue.

Behin baino gehiagotan esan digute hori. Kantu lasaienak hainbat film laburretan erabili dituzte.

Txerrien koipea behin baino gehiagotan aipatzen duzue hitzetan.

Bai, langileen burgestea irudikatzen du. Mende-baldeko koipea. Ezer egin gabe sofán botata egotea. Hainbat presondegitan kontzertuak eman zenituzten.

Hasieran lotsatuta geunden, baina oso esperientzia ona izan zen. Sei kartzelatan izan ginen. Presondegitako dramak barru-barrutik ezagutzen dituzu, baina esker oso oneko ikusleak dira. Alcalá-Mecon emakumezkoen moduluan jo genuen.

Nafarroan oso *satelite* sentitzen al zarete? Bada inguruan gustuko talderik?

Orokorrean nahiko *satelite* sentitzen gara edozein lekutan. Oso talde berezia garela esaten digute. Ez dugu aurreiritzirik, eta ez dugu inolako estilorik jarraitzen. Abesti bakoitza patroï batekoa da, halakoak gara gu ere. Jon Ulezia y Cantina Bizarra taldea oso gustuko dugu.

Albaro Arizaleta, Markos Tantos, Jon Ulezia, Raúl Arizaleta, Sable eta Txibe.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Izua
Lydia Flem
ALBERDANIA
110 orrialde
11,90 euro

Klaustrofobia eta agarofobiaz

Alberdania argitaletxeak euskaraz eta gaztelaniaz argitaratu duen Lydia Flem psikoanalista eta idazle frantziarraren *Panique* liburuan, benetakotasun osoz azaltzen da klaustrofobia eta agarofobia atakeak izan ohi dituen pertsonak —emakume bat, kasu honetan— jasaten dituen ondorioak. Ia ezertarako gai ez dela uzten dute izualdi horiek. Zigor-ukaldi batek bezala zartatzen dute, eta okerre-na da ezin duela sentitzen duen hori besteei —horrelakorik sekula sentitu ez dutenei— ulertarazi. Berari bakarrik gertatzen zaiola koan dago, eta maiz, izuarekin batera nagusitzen zaion sentimen-

dua lotsa baino ez da. Bakarrik dago, jakinik inork ezin duela bere alde deus egin, ezen nori axola zaio intimitatearen barruko muturreko esperientzia horrek? Inori ez. ■

Cocinar de cine
Xabier Gutiérrez, Juan
Miguel Gutiérrez
EVEREST
240 orrialde

Errezeta gozoak eta zenbait film uztartzen dituen liburua

Zinema eta gastronomia uztarturik ageri dira Everest argitaletxeak plazaratu duen *Cocinar de cine*-n, Xabier Gutiérrez eta Juan Miguel Gutiérrezen artean osatutako liburuan. Arzak jatetxeko ikerketa laborategiko ardura dugu Xabier Gutiérrez sukaldaria. Juan Miguel Gutiérrezek, berriz, zinema munduan urte asko daramatza. Sukaldariak proposatzen dituen janari errezeta gozoak zinemagileak irakurlearen gogora dakartzan filmak bezain gogoangarri izatea espero dute egileek. Argazki ederrez horniturik dator *Cocinar de cine*, gainera. Irudi horiek Mikel Alonso argazkilari bilbotarrari zor zaizkio eta liburuaren diseinua Luis Alonso ilustratzaile eta diseinatzaileari. ■

1609ko Zugarramurdi hura

Toti Martínez de Lezeak idatzi eta Jose Luis Padrónek euskaratutako nobela da *Ilargiaren alaba*. Zugarramurdi aldean Inkisizioa martxan jarri zeneko garaira darama irakurlea. Eta azken ohar gisa, Alonso Salazar Frías inkisidoreak idatzitako agiri luze eta zehatza dakar kontura. Logroñoeko prozesuan parte hartu behar izan zuten testigantzak eta salaketak goitik behera aztertu ondoren idatzi zuen inkisidore horrek delako agiria, eta honoko hau frogatu zuen: Akelarreak laborarik dantza egiteko, abesten jarduteko eta neurritz kanpo edan eta jateko egiten zituzten bilerak baino ez zirela; han ez zela gauez hegan ibilitakorik, ezta apo magikorik, nahita ekarritako ekaizik edota haur bahiturik. Hau da, bidegabekeria galanta egin zutela —erak ere bai, jakina— Logroñon hil zituzten pertsona haien kontra. ■

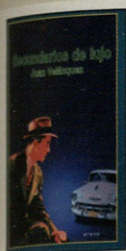
Ilargiaren alaba
Toti Martínez de
Lezea
ALFAGUARA/ ZUBIA
160 orrialde
7,90 euro

Animalien arteko ezberdintasunak

Animaliak gara guztiok, baina, espezie ezberdinekoak. Horixe da neska-mutikoei bereziki zuzendua dagoen *Animalien bitxikeriak* izenburuko liburuan adierazten dena: lurreko ugaztunak, itsasokoak, intsektuak, hegaztiak, narrastiak, arrainak, anfibioak, moluskuak eta krustazeoak, dinosauroak zein pterosauruak... animalioek elkarren artean dituzten ezberdintasunak. Denek ekiten diote bizitzan hazteari, baina era oso ezberdinean: batzuek aita-amen itxura dute, beste batzuek hainbat fase igaro beharrean dira itxura hori lortzeko. Denek partekatzen dute zer edo zer besteekin, baina besteengandik defendatu beharra ere badute; eta arriskuetatik libratu ahal izateko, defendatzeko moduak eskaini dizkie naturak animalia guztiei. Haien guztien familia bizitza erakusten du *Animalien bitxikeriak* lanak. ■

Animalien
bitxikeriak
Batzuen artean
TARTTALO
190 orrialde
7,45 euro

Secundarios de lujo
Juan Velázquez

EREIN

160 orrialde
10,81 euro

Bizitzan porrota ezagutu dutenen galeria

Juan Velázquezek *Secundarios de lujo* osatzen duten hemezortzi kontakizun laburren bidez erakusten duena beste hainbeste pertsonaia-
ren eta haiekin harremanetan jartzen direnen bizitzaren ilunaldiak dira. Tabernari lanpostu-
tik erretiroa hartzeko batere gogorik ez duen
gizona; familiako gorabeherekin zeharo asper-
tuta egon arren amaren etxera beti biltzen den
semearena; atentatu batean hiltzen duten aita
baten itxaropen zapuztuak; zoriona lortu
duela uste duen neskame batek ugazaba ditue-
nengandik jasandako ezustea; mutil koskor
batek bere aitagatik jasota dezepzioa; bizitzan

porrota besterik ezagutu ez duena gizagaixoagotzat jotzen duenari egiten ahalegintzen dena... I

Amonak nobioa du. Eta zer? bildumako kontakizun berria

Zortzi urtetik gorako neska-mutikoei zuzendua dago Elkar argitaletxearen *Eta zer?* bilduma. Azaldu ohi dituen kontakizunak, hala ere, adin horretatik dezente urrun –gora– egon daitekeen edonork gustura irakur-
tzeko modukoak dira. *Amonak nobioa du* izenburua due-
nak gurasoak banandu zaizkion mutikoa du kontalari.
Amonaren etxera bidaltzen du amak, une
zehatz batean,
eta hara non jaki-
ten duen amonak
komeni denean
gezurrak ere esa-
ten dituela eta,
are, nobioa ere

Amonak nobioa du

Leire Bilbao,
Jokin Mitxelena

ELKAR

32or. / 6,15 euro

KARLOS LINAZASORO

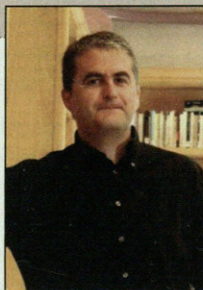
«Nire buruari egiten diot barre, baina tarte-ka besteei ere bai»

Umore asko du zure azken nobela honek. Nola-
koa izan da nobela idaztea?

Beti esan dut idaztea niretzako kondena dela, azkenean frakasoa dela. Baina alde horretatik esan nahi nuke, besteetan ez bezala, nobelatxo hau idazteko garaian orrialde batzuetan gozatu egin dudala. Nola sortu zen?

Aurretik *Entzungailua* argitaratu nuen, eta ideia hari jarraituz sortu zen hau. Nolanahi ere, liburu biak erabat autonomoak dira. Laburbilduko al zenuke *Bestiariora. Hilerrikoiak* liburua-
ren mamia?

Uste dut nire liburu gehienetan bezala jolasa dagoela hemen ere, titulutik bertatik hasita. Ez dut dena argituko, azkenean irakurleak ikusiko du bi nobela laburrak zertan gelditzen diren. Protagonista nire alter egoa-edo da. Askotan erabiltzen dut alter egoa nire buruari barre egiteko, uste dut oso ariketa sana dela. Noski, nire buruari barre egiten diot baina tarteka besteei ere egiten diet barre. Eta esan-
go nuke liburu honetan ni izan nintekeen hori nahi-
ko txoro moduan-edo gelditzen dela, gizona autista samarra dela. Kosta egiten zaio jendearekin komuni-
katzea –niri ere gertatzen zait hori; ziur aski horregatik idazten dut–. Beno, baina nobelan dabilen per-
sonaia txoro horrek nobela bat idatzi nahi du, eta ezin du nobela hori idatzi. Azkenean zerbait idazten du, baina uste du ez dela gai eta idazle guztiek egin nahiko genukeena egiten duela, ez idatzi. Edozein aitzakiz baliatzen da lanari uzteko. Sekula ez dakizu esaten duena serio hartu behar zaion, baina egoera oso berezitan oso gauza jasoak ere esaten ditu.

ALBERTO ELOSEGI

Umorea, girgila-poeta baten norabide erratuan

Umore beltzuria, absurdoa eta ironia agertu ohi izan ditu Karlos Linazaso-
rok helduentzat

idatzitako prosazko liburu-
ruean. Bada, horietarik inoiz baino gehiago dago bere azken lanean, *Bestiariora. Hilerrikoiak*. Bi nobela *llabur* izenburu adieraz-
garria duen liburuan. Tolosarraren alter egoa izan daitekeen gizon bat du protagonista: T-n bizi den K liburuzaina. Urte-
beteko eszedentzia hartu zuen nobela on bat idazteko asmo sendoarekin, baina, nola diren gauzak, hau dela eta bestea dela, konturatu denerako bederatzi hilabete joan zaizkio ia lerrorik idatzi gabe. Bel-
durraren zimiko batek astintzen du, baina ez erabat kokiltzeko moduan. Hiru hilabete luze geldit-
zen zaizkio, azken batean, serio idazten hasiz gero orrialde pilo bat borbiltzeko nahikoa denbora. Patuak besterik erabaki-
tzen du, ordea. Doi-doi idazten hasteko aukera-

Bestiariora.
Hilerrikoiak. Bi
nobela llabur
Karlos Linazasoro

ELKAR

112 orrialde
10,10 euro

tzen duen egunean, izeba Amali hiltzen da. Hiletak eta beila kon-
tuak batere maite ez dituen arren, harenera joan beharra du, etxera soldata ekartzen duenak hala eskatzen diolako, bereziki. Eta heriotzak izan badela erakutsi nahiko balio bezala, handik gutxira lehengu-
su txiki-txikia duen baten beilara ere joan beharko du. Eta horrek bereak ekarriko ditu. ■

egileari galdezka

Ezpalak

KATIXA GARATE

90 emanaldi Kultur Errotan

EUSKARAZKO KULTUR EMANALDIAK sustatzeko sortu zuen Topagunea euskara elkartearen federazioak duela bederatzirte Kultur Errota zirkuitua. Euskarazko kultur eskaintza aberastea, kulturgileen ekoizpena bultzatzea eta euskarazko kultura kontsumitzeko ohitura zabal-tzea ditu helburu. Hala, formatu txikiko 90 emanaldi izango dira abendura bitarte 46 herritan: musika (Txuma Murugarren, Jone), antzerkia (Hankatxo, Gilkitxaro, Hortzmuga), ipuin kontalariak (Maite Franko, Gorringo), bertsolariak (Xabier Amuriza, Iratxe Ibarra), magia (Txan eta Eriz magoak)... Aurtengoan, gainera, eskualde zirkuituak osatu dituzte Iruñerrian, Durangaldean eta Urolan, bertako elkarteek atonduta.

Euskadi Literatura sarietarako finalistak hautatu dituzte

EPAIMAHAIAK **AUKERATU DITU JADA** zein diren aurtengo Euskadi Literatura sarietarako finalistak. Euskarazko literatura atalean, ipuinak, poesia eta saiakerak hautatu dituzte: Koldo Izagirreren *Sua nahi, Mr Churchill?*, Iban Zalduaren *Etorkizuna: bamabost ipuin ia politiko*, Karlos Linazasorenen *Denbora aleak*, Xabier Montoiaren *Bingo* eta Pruden Gartziaeren *Lazarraga Ernazimendua euskaraz*. Literatur itzulpengintza atalerako, Danilo

Aiora Rentería Zea Mays taldeko kantariak *Deiari* esanak: «Bakoi-tzak bere negozioari begiratzen dio, guk gure musikari eta disko-etxeek euren beharizanei. Negozio honen barnean, musikaria da beti azkenengo katebe-gia, baina eskerrak musikariak erromantikoak garen (...) Disko-etxeek gaur egun duten politika bakarra mantentzea da eta behar duten guztia egingo dute hori lortzeko: grabazio eskasak disko moduan ateratzen dira, taldeak funtzionatzen ez badute botatzen dituzte...».

Carlos Urroz eta Belen García dantzariak honakoak idatzi zituzten *Diario de Noticias*en: «Badirudi jende askorentzat eta bereziki enpresa sasi-kultural askorentzat ez gara langileak. Badirudi ez dauzkagula gremio edo lantegi batean diharduten

langileen eskubide berberak. Sasi-artistak eta sasi-irakasleak kontratatzen dituzte, gutxi kobratzekotan. Eta gero, noski, profesionalek gehiegi kobratzen dute. Talde profesionalak eta amateurak zaku berean sartzen dituzte; edo zuzendariaren laguna den irakaslea eta bere artea sustatzetik 15 edo 20 urtez bizi den irakasle-artista. Profesional hitzak ez baitu esan nahi hobe ala okerragoa zarenik, zure lanetik bizi zarela baizik».

Victor Erice zinemagileak *E/ País*en: «Egungo krisia, eta ez zinemarena bakarrik, hiritarrari eskaintzen zaion hezkuntza oso-arena baizik, ezin da sakonean ulertu ez bada honakoa kontuan hartzen: egun artea desegiten ari da kultura jaizale eta dekoratibo batean, edo bestela esanda, entretenimenduaren kulturaren».

DANI BLANCO

Asier Hormaza, Joseba Apaolaza eta Ramon Agirre Artea antzetzten.

BADek (Bilboko Antzerki eta Dantza Garai-kidearen Jaialdiak) Espainiako programazio berritzaileenaren saria jaso du Aragoiko Antzerki eta Dantzaren Nazioarteko Azokan. BAD jaialdiaren zortzigarren edizioa urriaren 27tik azaroaren 5era izango da.

LosDelGas taldeak estreinako diskoa plazaratu dute: *El cedé* (Zero Records). Rock, blues nahiz pop doinuak bildu dituzte, letra ironiko eta umoretsuz lagunduta. Gorka Aginagalde aktorearekin batera, Ritxi Salaberria, Javier Área, Luis Mari Moreno *Pirata*, Xanet Arozena eta Sergio Callejo musikariak osatzen dute taldea.

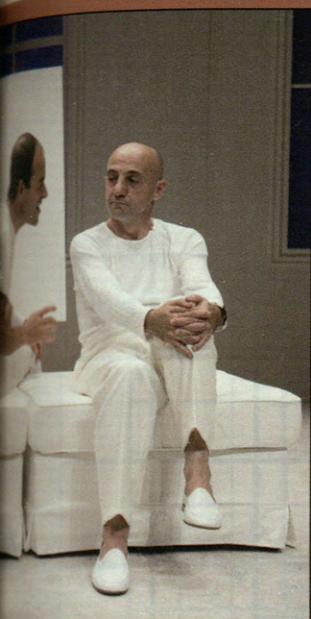
Imanol Uribe zinema zuzendaria *La carta esférica* filma errodutzen ari da Cádiz-en (Espainia). Arturo Pérez Reverteren izen bereko nobela oinarritutako lana da. Carmelo Gómezek eta Aitana Sánchez Gijónek jotzen dituzte rol nagusiak eta Aste Santuan estreinatuko da.

Paddy Rekalde idazle bilbotarrak *Ragga ragga* dator gaua izeneko eleberria plaza-

ratuko du hilabete honetan, Susa argitaletxearen eskutik. Bilbon girotutako lana eta *Bilbo dub kronika*k liburuko poemen oihartzuna suma daiteke nobela berrian.

XOUSA SIMAL

Antzerki sasoia

Oihalak altxa dira dagoeneko herri ugaritan. Urriaren 12tik 22ra altxa eta jaitsi ibiliko dira behintzat Getxon, bertako antzerki jardunaldiak direla eta. Hamahiru antzezlan izango dira ikusgai Getxo antzokian eta kalean: *El chico de la última fila* (Ur), *Zeta* (Hika), *Herrialde urdina* (Azika)... Baionak hartuko dio lekukoa Getxori *Les Translatines* jaialdiarekin. Urriaren 17tik 21era izango da Chimeres antzerki taldeak antolatzen duen jaialdiaren 26. edizioa. Hamabost taldek parte hartuko dute: Matarile (Galizia), La Zaranda (Andaluzia), Kirmen Uriberen *Bitartean*, *heldu eskutik* antzerkiratu duen Tafurs (Frantzia)... Urriaren 19an abiatuko dira Pasaiaiko Umore Antzerki jardunaldiak. Besteak beste, Topo taldearen *Ez txakur, ez otso*, Txaloren *Artea* eta Madrilgo Sexpeareren *For Sale* ikusi ahal izango dira.

Kisen *Hildakoen entziklopedia* (Monika Etxebarria), Denis Guedjen *Loroaren teorema* (Jon Muñoz), Raymond Queaneuren *Estilo ariketak* (Xabier Olarra), Gianni Celatiren *Denak hasperenka* (Pello Lizarralde) eta *Paradisuko almanaka* (Fernando Rey) sailkatu dira. Honakoak nabarmendu dira haur eta gazte literaturan: Mariasun Landa (*Haginak eta bilobiak*), Manu López Gaseni (*Gogoia lege*), Patxi Zubizarreta (*Pantaleon badoa* eta *Urrezko giltza*). Gaztelaniazko atalean hauexek dira sailkatuak: Jon Agiriano (*La noche vencedora*), José Fernández de la Sota (*Suerte de perro y otras historias*), Javier de Dios López (*Comida para peces*), Miguel Sánchez-Ostiz (*El piloto de la muerte*) eta Pedro ugarte (*Mañana será otro día*). Sariak azaroaren 28an banatuko dira.

Zinema soziala ikusgai Araban

URRIAN ETA AZAROAN Kubako egoera bertatik bertara, protagonisten begietatik eta hitzetik ezagutzeko parada izango da *Hegoa bere irudiaren protagonista* zinema sozial jardunaldietan. Mugarik Gabe eta Euskadi-Kuba erakundeen eskutik Kubari buruzko dokumentalak eta hitzal-diak izango dira Agurain, Amurrio, Araia eta Burgelun. Besteak beste, *Sueño de mujeres*, *Sexualidad un derecho a la vida* eta José Manuel: *la mula y el televisor* dokumentalak emango dituzte.

Poesia Astea Bilbon

Bertako nahiz munduko hainbat txotako poesiaz gozatzeko aukera izango da Bilbon, hilaren 16tik 22ra. Egitarau oparoa prestatu dute: Gabriel Aresti gogoratuko dute *Mugaldekoak* poesia eta musika emanaldiarekin; Magrebeko Amel Moussa, Jamila Al Majri eta Hayet Raies poetek parte hartuko dute; Juan Kruz Igerabidek *Mailu isila* errezitaldia eskainiko du, alaba Oihane harparekin lagun duela eta poesia zeltari eskainitako egunean Alan Jamieson eskozesa eta Xuan Bello asturiarra izango dira.

Burdinari eskainitako jardunaldiak

Burdinaren kultura herritarrei hurbiltzea dute asmo *Burdinaren paisaiak* jardunaldiek. Urriaren 15a bitarte 47 ekintza izango dira Bizkaiko hogeita sei herritan: antzinako meatze eta burdinoletara bisitak nahiz ibilbideak industri ondare aberatseko inguruneetara. Portugalete eta Getxo lotzen dituen Bizkaiko Zubia -uztailean Gizateriaren Ondare izendatu zuten- eta Muskizeko Pobaleko burdinola izango dira gunenagusiak. Halaber, Bilboko itsasadarrrak burdinaren ustiapenarekin izandako lotura ezagutzeko parada izango da Ibaizabal ibaian antolatu dituzten ibilaldietan.

gure!
arteak
euskaraz

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

		Emanki- zunak	▼	Txori mota	▼	Baratzea	▼	* IZENA	▼	Zorro betearen edukia
		* DEITURA		Erregaliak		Izar ezaguna		Musika nota		
		▶		▼		▼		▼		▼
		Guztiz berezi	▶							
		Eguneroko jakia								
Ikur	▼	Ontzat hartu	▶	▼				Erbioa	▶	
Garai desegokiak		Antimo- nioa						Nasa		
▶		▼						▼	Röntgen	▶
									Ibar	
Oinez abiatu	▶				Kontso- nantea	▶	Aurpegiko irekidura	▶	▼	
Zintzo					Kausa partikula		Errep., gorotza			
▶		Petatxuak	▶		▼		▼			
		Umirezko kolpe								
Zilarra	▶	▼	Dardara	▶				Jainko egiptoarra	▶	
Emea gura- soekiko			Interjek- zioa					Bukaeraren hasiera		
▶		▼			Iridioa	▶	Ingelese, gaizto	▶	▼	
					1		Sufrea			
Ahaide- tasun	▶				▼		▼			

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Lotsagabe. 2.- Trufa, iseka. Bizkaieraz, sobera. 3.- Zaren hori. Ahuntzaren ar. 4.- Uranioaren ikurra. Laborarien aspaldiko lana-besa. Zeparen erdian. 5.- Joan nadin. Beharra, egitekoa. 6.- Artsenikoaren ikurra. Argizagi, astro. Nitrogenoaren ikurra. 7.- Erne! Biharamun. 8.- Mila eta berrogeita bederatziz. Kobazuloak. 9.- Lan bikaina.

GOITIK BEHERA

1.- Moralaren arabera, lohia, zikina. Kontsonante errepikatua. 2.- Nahastura. Ipar Euskal Herrian, zapata. 3.- Oholtza. Izen arabia-rra. 4.- Musika nota. Landare usaintsu. Sufrearen ikurra. 5.- Anaia, hitz elkarketan. Salda. 6.- Kontsonantea. Arrantzagunea. Alkoholen bukaera. 7.- Bihi. Euskal herrialdea. 8.- Umetoki. Elikatu. 9.- (Zah.) Zakur. Arrain mota.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Sudokua

9x9-ko laukian hutsik dauden gelaxkak bete behar ditu-
zu 1etik 9ra bitarteko zenbakiak idatziz eta kontuan iza-
nik zenbaki bakar bat ere ezin duzula errepikatu erren-
kada eta zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian
ere.

4			5					6
			1					2
	3							5
	8	3	9	4				
		9				7		
				6	3	5	9	
	2							6
	9				8			
5					9			7

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz
bera aterako zaizu.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Ia, abantzu. 2. Arloa, saila.
3. Gorputzaldi, indar.
4. Anaiaren seme edo alaba.
5. Moilak, nasak.

Kike Amonarrizen umorea

Isilik egoteak zenbat balio duen

Gizon bat eta emakume bat supermerkatuko
harategian, txanda noiz iritsiko zain. Emakumeak
disimuluan begiratzten diola ohartu da gizonezkoa.
Halako batean emakumeak:

– Oso oker ez banabil, nire haurretako baten aita
zara...

– Hau bai ustekabea! –eta belarrira, inguruko
inork ez entzuteko moduan– Beraz, zu zara billa-
rreko mahai gainean nirekin larrutan egin zuen
stripper hura. Askotan oroitu naiz zutaz, eta baita
ekinean ari ginela, atzealdetik banana sartu eta zigo-
rrarekin jotzen gintuen zure lagunaz!

Hori entzun eta emakumeak aztoratuta:

– Ez bada! Ni zure semearen andereño berria
besterik ez naiz.

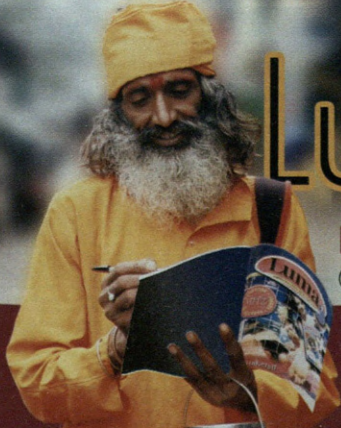
Soluzioak

A	N	V	L	U	S	I	V	M
A	I	L	K	O	B	A	K	M
E	A	S	U	A	J	E	K	A
N	A	R	Z	I	Z	A	S	A
N	A	N	L	A	N	O	N	A
P	E	A	I	L	A	U	E	U
R	E	A	K	E	R	Z	E	U
R	A	I	N	L	A	R	I	R
O	K	A	B	A	K	O	L	O

5	6	4	2	1	9	3	8	7
3	9	1	6	7	8	2	4	5
8	2	7	3	5	4	1	6	9
1	4	2	7	6	3	5	9	8
6	5	9	8	2	1	7	3	4
7	8	3	9	4	5	6	1	2
2	3	6	4	9	7	8	5	1
9	7	5	1	8	6	4	2	3
4	1	8	5	3	2	9	7	6

A	N	V	L	U	S	I	V	M	*
A	I	L	K	O	B	A	K	M	*
E	A	S	U	A	J	E	K	A	*
N	A	R	Z	I	Z	A	S	A	*
N	A	N	L	A	N	O	N	A	*
P	E	A	I	L	A	U	E	U	*
R	E	A	K	E	R	Z	E	U	*
R	A	I	N	L	A	R	I	R	*
O	K	A	B	A	K	O	L	O	*

Bost bider
bost
1. Kasik. 2. Ania.
3. Sasot. 4. Illoa.
5. Kaink.

Lumanonahi

HARPIDETZAK
© 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

Luma
DENBORA PASAK ETA HITZ JORDUN HILABETERAKA

+ **lumatxo**
haurrentzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
KANKO ISPIZUA

Laida (Bizkaia)

50 urte eta gero, dunaz jantzi da hondartza

Laidako dunak ez dira Landetakoak (Akitania) bezain luzeak, ez eta Corrubedo-koak (Galizia) baino altuagoak ere. Badira, oster, Euskal Herriko luzeenak eta berrienak. Are garrantzitsuagoa, gure kostaldeko hondartza eta duna sistemak berreskuratzeko bidea erakutsi ahal digute. Bertan biltzen dira-eta ekologisten desirak, zientzialarien ekimenak, surflarien olatu gozatzeak, ontzioletako enpresari eta langileen geroa eta, jakina, hondartzara beste barik doan jende askoren paseatzeko edo bainua hartzeko gogoak.

Laidako hondartzako dragatze lanak eta dunak berreskuratzeko egitasmoa martxa onean doaz.

1956ko otsaileko enbatak Laidako dunak eta hondartza suntsitu ez ezik, Europako kostalde atlantikoa zigortu zuen, Galiziatik hasita Holanda baino haratago. Holandak itsasoari irabazitako lautada ureztatu zuen. Milaka eta milaka kilometrotan inarrosi zuen harea eta dunak deuseztatu, portuak kolpatu eta, Urdaibaira

etorrita, estuario barruan ziren ortu emankorrak gazitu zituen; urtean hiru uza biltzen zituzten lurak alferrik galdu ziren, alegia.

50 urteotan asko aldatu dira gauzak Urdaibai inguru honetan. Besteak beste, azken mende erdigunean sortu zen ontziolak egun itsasontzi handiagoak eraikitzen ditu eta, beraz,

Muruetatik itsasoraino doan ubidea sakontzeko dragatuak egin izan ditu. Bestalde, aisiarako edota kirolerako ekai bihurtu dira olatuak Mundakako talaiauren aurrean. Bisitan etortzen ziren Zeelanda Berriko jendeak ospea eman zion "ezkerreko olatua"ri; berezia izanik, surflarien estimua lortu du. Hain famatu egin da,

jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza

2006ko prezioak

127€ Hego Euskal Herrian

155€ Ipar Euskal Herrian

Izen deiturak: _____

Helbidea: _____

Posta kodea: _____

Herria: _____

Herrialdea: _____

Jaioteguna: _____

N.A./I.F.K.: _____

Tel./Faxa: _____

e-posta: _____

Ordainketa mota: ☐ Bankuz

☐ Taloiez

☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa: _____

Titularra: _____

N.A./I.F.K.: _____

Titularraren helbidea: _____

Titularraren telefonoa: _____

Entitateak: _____

Sukurtsala: _____

K.D.: _____

Kontu zenbakia: _____

Data: _____

Sinadura: _____

aukeratu zure ongi etorri oparia

"Garxot" komikia

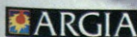
"Lauburua" mahai-jolasa

"Txoriak txori" lamina

%25eko beherapena
ikasle bazara*

Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

Elisa Sainz de Murieta, Eusko Jaurlaritzako Biodibertsitate zuzendaria "Harearen ubideratze prozesua saihestea da helburua"

Elisa Sainz de Murieta Eusko Jaurlaritzako Biodibertsitate zuzendaria da. Laidako hondartzan dunak berreskuratzeari buruz mintzatu gara berarekin.

Nolakoa da dunak sortzeko Urdaibain ematen den harea mugimendua?

Harea kopurua beti da berdina Urdaibain. Leku batetik kentzen dena bestera joaten da. Eta dunak dira garraio hori eragotzen duten bakarrak. Harea duna batean egonda landareek harrapatu eta bertan metatzen badute, harea hori ez da berriro garraiatuko eta beraz ez da ubidera (Urdaibaiko kanale-
ra) berriro bueltatuko.

Zein onura ekarriko ditu dunen berreskurapenak?

Patronatuan uste dugu dunen berreskurapenak dragatuaren arazoa arindu egingo duela. Argi izan behar da betirako dragatzerik ez dela existitzen. Itsasadar batean gaude eta estuario sistema sedimentuz betetzen da, bai itsasotik datozen sedimentuez, bai ibaiak ekarritakoez eta ibaia eta itsasoaren arteko lehian itsasoak irabazi ohi du. Argi dago Laidako LIFE proiektuaren xede nagusia dunak berreskuratzea dela, baina bidenabar, honek harearen ubideratze prozesua astiroago egi-
tea eta denboran mantsotzea dakar.

ezen Billabong munduko surf sariketan parte hartzen duela Mundakak. Bi berezitasun horiez gain, badute Laidako duna berriek beste duna sistemekin zerikusirik: hondartzara doan jendearen eragina.

Boluntarioek sortutako lan aitzindaria

2001. urtean, Urdaibaiko Galtzago-
rriak taldeko boluntarioek Laidak zituen aukerak aztertzeari ekin zioten, ikerketak, materiala eta hainbat metodologia bilduz. Horrela abiatu zen Laidako dunak berreskuratze-
ko egitasmoa. Esperimentua dela esan daiteke, gure kostaldeko beste hondartzetan duna sistemak berreraikitze-
ko balio dezakeelako. Lan horretan aritu dira Urdaibaiko Patronatua eta Euskal Herriko Unibertsitateko Harea Ikerketa Taldea. Halaber, Europako Batasuneko LIFE programaren laguntza eta ikuskaritza du ekinbideak, 2004. urtetik 2007ra. Kontuan hartzeko da Unescok Urdaibai Biosfera Erreserba izendatu zuela duela hamarkada bi. Ez da, beraz, parke naturala edo biotopo babestua. Halaber, Urdaibain lanean ari direnek garrantzia handia ematen diote arlo sozialari eta, modu batera edo bestera, garapen jasangarriak bidea jorratu nahi da.

Manuel Monge geologoa da, Harea Ikerketa Taldeko kide eta proiektuaren koordinatzailea. Laidako hondartza berezia dela dio: "Dunak sortzeko behar diren hiru elementuak dauzka: harea bera, harea

garraiatzeko indarra eta metatzeko lekua". Harea garraiatzeko indarra haizeak eta marea korronteek ematen dute. Bere esanetan, Euskal Herriko hondartzarik gehienetan, normalean, amildegi bat dago atzean eta hego-
haizeak ez du Laidan bezala jotzen. Hortxe datza ezberdintasunik nagusia. Ipar-haizeak gehiago jotzen badu ere, zailago egiten zaio harea bustia mugitzea. Hego-haizeak, aldiz, harea partikula solteak garraiatzen ditu haizearen indarra 16 kilometro ordukoa baino handiagoa denean. Eta hori beste inon baino sarriago gertatzen da Urdaibain. "Iparrak gehiago jotzen du hegoak baino -azpimarratu du Mongek-, baina harea bustia edo sikua izate horrekin orekatuta geratzen dira indar biak (hegoa eta iparra). Eta dunak egonkor-
rak direla ikusi dugu".

Dragatuak eta Mundakako olatua

Euskal Herriko dunarik gehienak hiri-
gintza lanen eta porlanaren azpian geratu badira ere, Urdaibain bestelakorik ere gertatu da. 1973. urtetik aurrera, urte gutxiko maiztasunarekin Urdaibai itsasadarreko ubide nagusia dragatu ohi da, Muruetako ontziolako itsasontziak atera ahal izateko. Horren eraginez, harea piloak metatzen joan dira itsasadar barrutik kanporantz. Hala, urteen poderioz hareatzak pilatu dira Busturiako San Kristobal auzoko paduretan, Axpe auzokoetan, Sukarrietako Kolonia atzealdean eta, azkenik, Laidan. Tokiok landarez jantzi dira eta duna bilakatu.

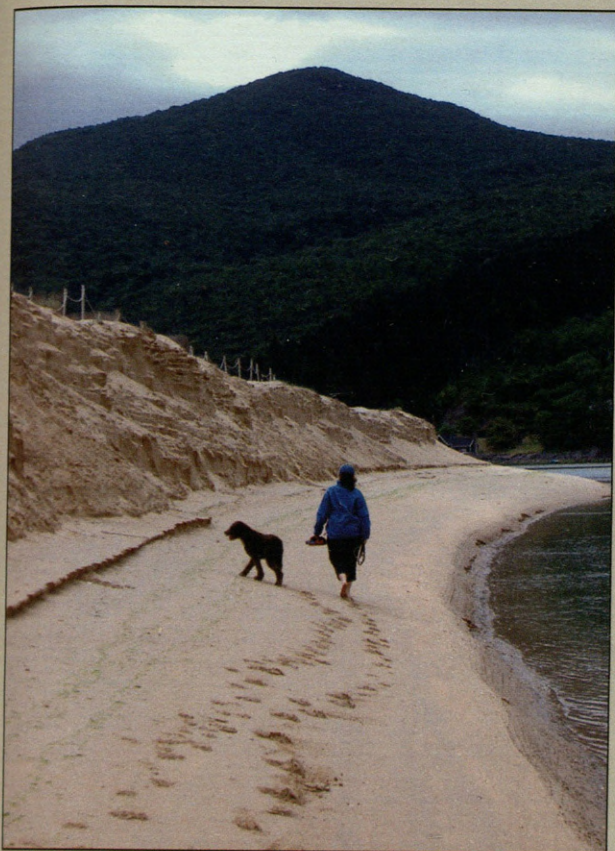
2003. urtean beste dragatze bat egin zen eta ubidetik ateratako harea nonbaitera bota behar izan zuten. Azkenik, harea Laidako hondartzan, hegoaldeko marea gaineko zonaldean pausatzea erabaki zuten, hegoaldeko haizearen eraginez dunak elikatze-
ko asmoz.

Baina marea korronteek, ubide zaharreko ildo hartuta, itsasorantz harea gehiegi garraiatu eta Mundaka aurrean pilatu zuten, itsasadarraren bokalean, hain juxtu hain famatua den Mundakako olatua sortzen den lekuan. Horrek, surflarien zoritxar-
rako, olatua kaltetu zuen, ez bide zuen behar bezala apurtzen. Joan den neguan, oster, berriro bueltatu da ohiko olatua, unibertsitateko ikerla-
rien esanetan.

"Dunetarako ekarpen estra izango zela pentsatu zen orduan -azaldu du Eusko Jaurlaritzako Biodibertsitate zuzendari Elisa Sainz de Murieta-. Dunen proiektua martxan zen eta draga egin, egingo zen. Estuario sistema, ordea, oso ezegonkorak dira eta sedimentaziorako joera dute". Ingurumenaren arloan ez dago soluzio errazik eta faktore asko hartu behar dira gogoan. Sainz de Murieta-
ren arabera, eragile naturalak zenbat eta gehiago aztertu, orduan eta errazagoa izango da erabakiak hartzea.

Dunak mantentzeak hondartzari on egiten dio

Onura nabarmenak dakarzkionte dunek hondartzari. 50eko hamarkadan deuseztatu zirenetik, forma asko

Jendea paseatzen ibili ohi da Laidako dunen inguruan, baina ez da arraroa lanean dabiltzan makinak ikustea.

izan ditu Laidak. Hareatza txikia izan da urte luzetan, itsasgoran apenas lekuri gabekoa. Haizeek eta korronteek lekuri leku garraiatu izan dute hareak. Dunekin, oster, jendearen-tzako lekua zabaldu egin da eta udan ez ezik beste urtaroetan ere eguzkia hartzeko aukera eman du, dunek ipar-haizetik babesten baitute.

Mantentze lanak Urdaibaiko Patronatuaren esku daude, 2007. urtean Europako proiektua amaitu arte behintzat: dunen perimetroan

taket eta soka berriak ipini dira, dunak garbitu dituzte eta landareak berriz landatu dituzte. Era berean, Urdaibaiko Patronatuak sentsibilizazio eta hezkuntza kanpaina abiatu zuen Laidako hondartzan. Besteak beste, informazio panelak, triptikoa, bideoak eta gidariak jarri dituzte, ume, gazte zein nagusiei bertako landaredia, animaliak eta paisaia errespetatzeko eskatuz. Hala ere, Sainz de Murietak argi utzi du ez dutela ezer debekatu nahi, kanpaina ez dela

“ezin da hemendik igaro” motakoa.

Bizkaia eta Gipuzkoako beste duna sistemen mantentzeaz galdetuta, Biodibertsitate zuzendariak argi utzi du legearen arabera Jaurilaritzak Urdai-bain eta Txingudiko badian baino ez duela eskumen zuzena. Gainontzeko-etan tokian tokiko udalak dira ardura dutenak eta, Bizkaiko kasuan, udal-erriek Aldundiari utzia diote ardura. Herri dezente dira dunen mantentzea indarberritzeko lan ugari egin beharko dutenak, Zarautz kasu. ■

20, 30, 35, 40... eta
50 urtera arteko hipotekak.
Tasazio-balioaren
%100eraino
eta abalik gabe.

etxetik botako
zaituzte

zeure erara
bbk =
hipotekak

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ENTOMOLOGIA

Inurrien masailezurra, azkarrena

KALIFORNIAKO UNIBERTSITATEKO eta Illinois Unibertsitateko hainbat ikerlarik, egun ezagutzen den gorputz zati baten higdurarik azkarrena inurri batena dela jakinarazi berri dute. Ezaugarri hori duen inurriak defentsa eta erasorako oso ahalmen interesgarriak ditu.

Azterketa egin ahal izateko abiadura handiko irudiak erabili dituzte eta horien arabera, inurriek masailezurra milisekundu batean ixten dute, hau da, 137 kilometro orduko abiaduran.

Ikerlarien esanetan, masailezurrek, azkarrak izateaz gain, indar handia egi-

Odontomachus inurria harrapaketan.

ten dute eta hori etsaiak uxatzeko nahiz airean zehar hegan egiteko oso baliagarria zaie.

Munduko errekorra duen inurria *Odontomachus bauri* izenekoa da eta Erdialdeko Amerikan eta Hegoamerikan bizi da. Bere harrapakinen artean termitak eta beste inurri espezie batzuk daude eta bera harapatzen dutenak berriz, armiarmak, igelak eta muskerrak dira.

Oso buru gihartsua dute eta masailezurra ixtean sortzen duten potentzia erregulatzeak gai dira. Adibidez, defentsarako askoz ere abiadura handiagoz ixten dituzte masailezurak erasorako baino eta abiadura handi horren eraginez ahoaren barnean har dezaketen mina saihesteko, motelgailu mekanismo berezia dute.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Giltzurruneko gaixotasunari buruzko informazioa

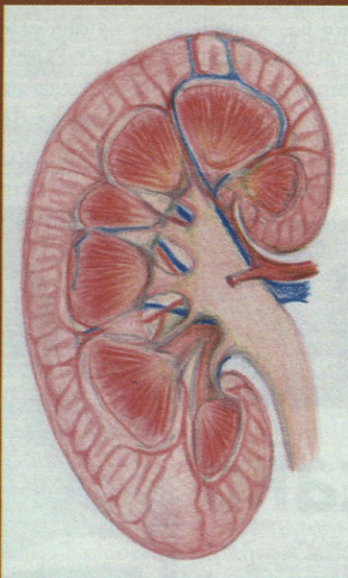
GURE ARTEAN giltzurruneko gaixotasun kronikoak jota daudenak gero eta gehiago dira, datu epidemiologikoek adierazten dutenez. Hala ere, osasun zentroek ez dute ez denborarik, ezta behar adina baliabiderik ere pazientei, dialisian sartu aurretik, tratamendu aukera desberdinen inguruko informazioa eman eta beraien bizimodura ongien egokitzen dena eskaintzeko.

Egoera ikusita, ALCER Fundazioak, giltzurruneko gaitzen tratamenduaz arduratzen diren medikuntzako eta erizaintzako elkarteekin lankidetzan, Giltzurruneko Gaixotasunei buruzko Informazio Zentroa jarri du martxan. Fundazioko lehendakari Alejandro Tole-doren hitzetan, helburua "asistentzia sarearekin batera aritzea da, pazienteari eta honen senideei zuzendutako osasun hezkuntza integrala eskaintzeko, gaitza ezagutu eta horren inguruko alderdi psikologikoak eta sozialak ere kontuan har ditzaten".

Gaitzak gehienbat adineko pertsonak erasotzen dituen arren, pazienterik gazteenak dira zerbitzu horren bidez informazioa eskatzen dutenak -55 urtetik beherako pertsonak egin dituzte kontsulten %45-.

Izan ere, hurbildutakoen artean, hirutik bat oraindik dialisi tratamenduan sartu gabe dauden pazienteak izan dira, eskura dauzkaten tratamendu modu desberdinei buruz gehiago jakin nahian. Esan beharra dago Espainiako Estatuko erkidego guztietan ez dela aukera terapeutikoen eskaintza modu berean egiten, eta badirela teknika jakin batzuk -etxean bertan egiten den peritoneoko dialisia, kasu- autonomia erkidego batzuetan bakarrik eskaintzen direnak -Euskal Herrian, Galizian edo Kantabrian, esaterako-.

Zentroan informazioa eskaintzen da, besterik ez. Hala, gaiaren inguruko zantzak argitu nahi dituenak bertako telefonora (902 999 611) hots egin dezake edo helbide elektronikora (información@alcer.org) mezua bidali.

Mugimendu guzti hauek ongi ulertzea oso garrantzitsua da gerora gizakiak sortzen dituen mekanismoetan aplikatu ahal izateko. ■

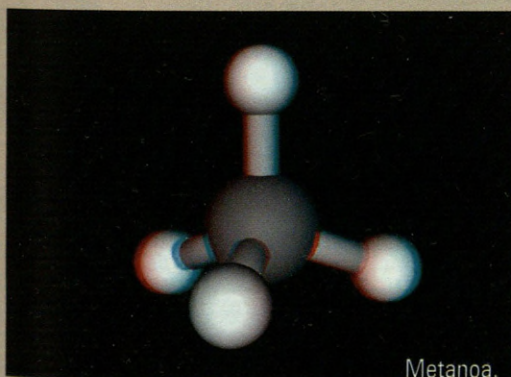
INGURUMENA

Atmosferako metanoaren aldaketak

METANOA berotegi efektuan eragina duen gasetako bat da eta garrantzitsua gainera, CO₂ak baino hogeitaz gehiago eragiteko ahalmena baitu. Hainbatek dioenez, 90eko hamarkadatik aurrera metano kopurua ia egonkor mantentzen da atmosferan. Irailaren amaieran *Nature* aldizkarian Philippe Bousquet eta beste ikerlari batzuek argitara emandako artikuluan, ordea, gaiaren inguruko hainbat xehetasun interesgarri eman dituzte.

Ikerlari horiek 1984 eta 2003 urteen artean mundu osoko 68 estaziotan bildutako datuak aztertu dituzte. Hala, Sobiet Batasuna zena erortzearekin batera metanoaren jaitsiera nabaritu zela ikusi zuten, baina 1999an Txinaren hazkundearekin batera metano mailaren hazkundera izan dela ere nabaritu dute. Gertaera honez gain, munduan zehar lehortek handiagoak izan direnez, metano gutxiago isuri da atmosferara bide naturaletatik eta horregatik Txinak isuritakoa orekatu egin da.

Hala ere, datozen urteetan Ipar Poloan gertatzen ari den berokuntzarekin itsas padura pila bat agerian gera daitezke eta hauek metano dezente isuri dezakete. Beraz, aipatu ikerlariaren arabera, oso kontuz behatu beharko ditugu naturan gertatzen diren aldaketak, datu orokorrek ez baitute gertatzen ari dena islatzen. ■

Metanoa.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Urdeibai

ANDIMENDI hegoaldeko kristoren artadia ez da bakarra. Artea ederki zabaldua da Euskal Herri osoan. *Quercus* generoa nahaste zalea da eta leinuko espezieen artean bereiztea erraza ez den hibrido ugari sortzen da. Bi barie-

tate edo aldaera nagusi eza-gutzen dira hemen: hosto luzexka duen *Quercus ilex* L. ssp. *Ilex* eta hosto borobil antzekoa duen *Quercus ilex* L. ssp. *Rotundifolia*. Lehena Atlantikoko isurian zabaldua da, multzo koskor batzuk (Urdaibai, Mutriku...) eta toki jakin batzuetan paisaia sakanatutako ale bakanak. Hosto borobila duena Mediterraneoko isurikoa da, baso itzelak ditugu lur bero eta lehor hauetan. Gaztelaraz *encina* eta *carrasca* izenez bereizten dituzte. Euskaraz denei artea deitzen zaie baina

Quercus ilex.

beste izen batzuk ere erabiltzen dira: karraska, gaztelarazko izen beretik hartua. Abarra ere deitzen zaio, arte honen abarrik, adarrak, iduria edo ikatz tikia egiteko eta ogi-labeak berotzeko erabili izan dira urtetan eta urtetan, gaztelaraz arte honi abarra deitzen dionik ere ezagutzen dut. Eskurtze izena bere fruitutik etorriko zaio, noski, ezkur-ezkurtze.

Bi arteok ezkurrean ere badute aldea. Hegoaldekoak ale handixeagoak ematen ditu eta iparraldekoenak baino mami gozoagoa dute. Azienda beltzarentzako jaten ederra da eta atzera urte asko egin beharrik gabe geure burua ere, urde moduan, ezkur jaten harrapatuko dugu. Abuztuan hosto zaharrak, kolorerik mudatu ere egin gabe, bota ditu eta orain udazkenaren bihotzeko haizeteetan ezkur jasak izango dira artadietan. Bildu eta gaztaina, intxaur, hur, sagar eta abarrekin batera jaso eta neguan txigortuta edo ehotu eta ogi eginda jan. Fruituaren emana ugaritzeko arteak hagatu edo zartakatu egiten ziren eta hala eta guztiz ere antzu antzera jarraitzen zuenari zaputza deitzen zitzaion.

Ikusteko modukoak dira Deierri bailarako Eraulgo hiru hankako artea eta Atxarreko gainetik Urdaibaiko artadi latzak.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

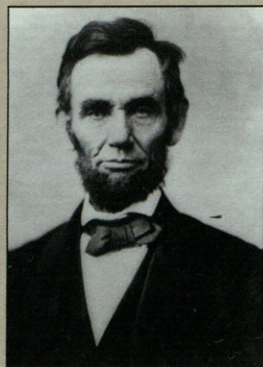
Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943 37.18.49
e-mail: adur@adur.com

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Bizitza paraleloak

Abraham Lincoln
eta J. F. Kennedy
AEBetako
presidenteen
bizitzen artean
parekotasun
harrigarriak topatu
dituzte.

WASHINGTON (AEB), 1960. John Fitzgerald Kennedy AEBetako presidente izendatu zuten. Abraham Lincoln, aldiz, zehazki 100 urte lehenago, 1860an iritsi zen Etxe Zurira.

Biak arrazoi antzekoengatik sartu ziren historian: unerik gorenean hil zituzten, AEBetako presidente zirela, eta, euren herria tentsio sozial handiko garaitan zenean, askatasun zibilen aldeko politikaren ordezkari izan ziren. Gerra zibil odoltsua irabazi ondoren, esklabutzari amaiera emateagatik da ezagun Lincoln; Kennedy, aldiz, lege segregazionisten aurkako mugimenduaren bultzatzaileztat dauka askok. Mito bihurtuak, seguruena izan zirena baino hobeak eta idealistagoak irudikatu dituzte gerora.

Baina ezaugarri orokor hauetaz gain, xehetasunetara jotzen badugu, hainbat antzekotasun bitxi topatuko dugu. Esan dugu biak mende bateko aldearekin iritsi zirela boterera. Bada bi presidentek semea galduko zuten Etxe Zurian bizi ziren bitartean. Biak ostiralez hil zituzten eta bien emazteak eurekin zeuden une horretan.

Lincoln presidentea hil ondoren, Andrew Johnson izan zen postuan ordezkatu zuena; Kennedyren kasuan, Lyndon Johnson izan zen presidente berria. Gainera Abraham Lincoln idazkariak Kennedy zuen abizena eta J. F. Kennedyrenak, nola ez, Lincoln. Boothek lortu baino lehen, presidente

abolizionista hiltzeko beste saiakera bat ere izan zen 1861ean, baina Kennedy superintendenteak saihestu zuen, konplotaren bultzatzaileak atxilotuz.

Bien hiltzaileek euren hiru izenak erabiltzen zituzten eta horrela ezagutuko zituzten ondoren ere: John Wilkes Booth-ek hil zuen Lincoln eta Kennedy, berriz, Lee Harvey Oswald-ek. Lehen 1839an jaio zen eta bestea 1939an. Biak AEBetako hegoaldekoak ziren eta epaituak izan baino lehen hil zituzten; horretarako, bi kasuetan, Colt errebollerrak erabili zituzten hiltzaileen hiltzaileak.

Abraham Lincoln Ford antzokian hil zuten bitartean, Kennedy Ford markako auto batean zihoan 1963ko azaroaren 22an Dallasko kaleetan tirokatu zutenean. Eta ez zen edozein Ford hurrengo egunean mundu osora zabaltzen argazkian ageri zena; Ford Lincoln bat baizik.

Eta azken bitxikeria bat ere topatu dute halako kontuetan denbora galtzen dutenek: hil baino aste bete lehenago Lincoln Monroe hirian (Maryland) izan zen. Eta zurrumurruek diote, hil aurreko astean, Kennedy Marilyn Monroerekin izan zela.

Bien artean, hala ere, bazen ezberdintasun bat: Lincoln Alderdi Errepublikarreko burua zen, Kennedy Alderdi Demokratikoa. Baina bien artean alde handiegia dagoenik ere ezin da esan. ■

ARRASTOAK

HOMERO bizar zuriko poeta itsu moduan irudikatu ohi da, baina bere nortasunaren frogarik ez da gaurdaino topatu, bere biografia orri zuria da. Non jaio zen, bere benetako izena zein zen, pertsona erreala ote zen eta berari egotzi ohi zaizkion obrak pertsona bakar batek idatzi ote zituen eztabaidatu da, besteak beste, luzaroan.

Andrew Dalby historialari eta hizkuntzalari britainiarrak iraillean liburu bat argitaratu du, rapsoda greziarraren sexua zalantzan jarritz. Orain arte gizonezkoetat hartu da Homero, baina Dalbyk bestelako iritzia du: bere ustez, *Iliada* eta *Odisea* emakume batek idatziak dira, "istorioak gizonezkoen ikuspuntutik aldentzen den angelu batetik kontaktzen dituelako, sakontasun handiagoz, eta emakumezko pertsonaien sentimendu eta arrazoiak hobeto ulertzen ditu".

Homero, William Bouguereau margolariaren arabera (1874). Andrew Dalbyren arabera ez luke itxura hori izango, idazlea emakumea zela baitio.

V. KONGRESUA

euskadi
informazio gizartearen en la sociedad de la información

PLAZA MUGATUAK
Informazio gehiagorako:
Telf.: 94 423 31 47

NOVIEMBRE

PALACIO

8 y 9

euskalduna

AZAROAK

JAUREGIA

Berrikuntza errentagarriaren erronka

Larry Keeley
"Munduko aditu handiena berrikuntza errentagarriaren esparruan" Business Week.

Pedro Nueno
Mundu mailako erreferentzia eta Espainiako aditu handiena kudeaketa eta berrikuntzaren estrategian. Harvard, IESE-ko irakaslea.

Harry West
Design Continuum-eko presidentea, mundu osoko enpresarik sarituena 2005ean produktu berritzaileak eskaintzeagatik.

Kasu praktikoak:

- Spanair
- Garaia
- Barceló
- Ofiline
- MyStrands
- Red Bull
- Alcatel
- Nokia
- Eta abar

BAZKIDE LAGUNTZAILEAK

BAZKIDE TEKNOLOGIKOAK

ESTRATEGIA
radioeuskadi
Euzkadi
WEEK
Euskadi

bbk

Ibermática

EL CORREO

Telefonica

CORREOS

LAGUNTZAILEAK

SUSTATZAILEAK

ANTOLATZAILEAK

b:a:i:
BFA
DFB

PMP

FI AETIC

GAIA

25
URTE
ANOS
SPRI

www.ebaconference.com

Patxi Urrutia

«Hegoalderako bi mahai planteatzen dituenak bi Hego Euskal Herria onartzen ditu»

1945, Amaiur. Seminarioan ikasia eta atzerrian ibilia. 1970 aldean itzuli eta Pamplonica -txorizo- lantegian aritu zen bota zuten arte. Behialako CCOO eta UGTn aritua. LKI eta Batzarreko kide ohia. 20 urtez zinegotzia izan zen Zizur Nagusian. 54 urte zituenetik jubilatu arte Larrainzar ikastetxeko atezain aritutakoa. Batasuneko Mahai Nazionaleko kidea da. Amaiurrera itzuli da bizitzera. "Orain borrokatzeko asti gehiago daukat", erran digu euskara zoragarrian.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Josu Santesteban

Ezkerreko ideologia hizpide abiatu dugu solasaldia Patxi Urrutia baztan-darrarekin: "Egun ezker politika bat ikusteko kontinenteak korritu behar-ko dituzu eta nekez ikusiko hala ere. Egia da, marxismoa ez da erreferen-tzia nagusia jada, baina esplotazioak segitzen du eta teoria marxista hor dago betiere, klase borroka ez da inoiz bukatuko. Zorritzarez, ideolo-giak ez du ia elikatzen gizartea, libera-lismoak badu zerikusia horretan eta egoera honi are gogo gehiagoz ekin beharko genioke ezker ikuspegitik".

Bake eta normalizazioa hizpide: PSEko Buen Lacambrak prozesua ez dela blo-keatua esan digu orriotan berriki.

Prozesuaren eraginkortasuna ibiliz ikusten da: ETArek su-etenarekin eta Zapateroren adierazpenekin lehen pausoak eman ziren. Harrezkero ez dugu bide horretan pauso berririk ikusi, izatekotan pausoak kontrako norabidean eman dira. Prozesu batean distentsioa behar da eta gurean distentsioa baino tentsioa ageri da. Nahi dutena esan dezakete, baina praktikak horixe erakusten du.

Agenda eta tempoarekin denek jokatzeko omen duzue hauteskundeei begira.

Begira, etxe bat egin behar duzularik lehen kezka oinarri sendoak jartzeko da.

Presaka hasten bazara, baliteke etxea eraikitzea, baina baita deusetarako balio ez izatea ere. Hori da momentu hone-tan ezker abertzaleak duen kezka. Gure-tzat hauteskundeak behar-beharrezkoak dira, kontuan har ezazu azken lau urtee-tan instituzioetatik kanpoan gaudela, horrek ekartzen duen guztiarekin. Guk beste inork ez du nahi gu legeztatzea eta hauteskundeak ondo prestatzea, ber-merik gabe ez du balio legalitatera itzul-tzea ordea, eta gu berme horiek sendo-ak izatea bilatzen ari gara.

"Guk beste inork ez du

nahi gu legeztatzea eta

hauteskundeak ondo

prestatzea, bermerik gabe

ez du balio legalitatera

itzultzea ordea"

Batasunak Alderdien Legea onartzea da Gobernuarentzat irtenbidea, antza.

Lege horrekin ezingo gara inoiz izan legeztatuak, lehenik zenbait gauza ados-tu behar dira elkarrizketen bidez. Lega-lak izan gaitzeko baina edozein unean ilegalak bihurtu berriz ere. Horregatik, pauso bat emateko berme batzuk behar ditugu, baita deuseztapenak eta gure

aurkako erasoak ez direla berriz izanen ziur egoteko ere.

Alderdien mahaia hizpide: nola gauza-tu daiteke mahai bakarra UPN eta CDNren jarrerak kontuan hartuta?

Ez da bakarrik nola gauza daitekeen mahaia, baizik eta gauzatuko dela, ziur gaude...

Euskal Herri osorako?

Hego Euskal Herriaz ari naiz orain. Nola? Giro arras arraroa bizi dugu eta komeni da historiari begiratzea: Nafa-rroak joan den mendearen lehen here-nean Estatutu berean sartzeko apus-tua egin zuen gainerako beste hiru lurraldeekin batera. Areago, zenbait lekutan eskuindarrek ere bidea onetsi zuten, beren alternatiba proposatuz. Gerraren ondorioz Nafarroan 3.000 pertsona hil zituzten eta egoera aldatu zen. Diktaduratik demokraziarako trantsizioan 1936-39 urteetako giro hura berpiztu zen berriz ere, nafar eskuina ezkerrera zeuden sektoreak erosten hasi zen. Lehenbiziko saleros-keta PSOArekin egin zuen. Nafarroa-ko lehendakaritza erraztu zion. PSNk nahi beste ebatsi zuen lehenik, eta ondoren UPNk agintaldia lortu zuen. Nafarroako politikaren prozesua UPNren salerosketaren prozesua da trantsizioz gero: PSN lehenik, UGT,

"Nafarroako politikaren prozesua UPNren salerosketaren prozesua da trantsizioaz gero: PSN lehenik, UGT, CCOO eta EB ondoren. Egun Aralar, Batzarre eta EAJ salerosketa horren atzetik doaz, helburua Gobernuan egotea dutelarik".

CCOO eta EB ondoren. Egun Aralar, Batzarre eta EAJ salerosketa horren atzetik doaz, helburua Gobernuan egotea dutelarik.

EA ez?

EAK mahai bakarraren ideia mantentzen du, alderdien mahaiari eta Nafarroari dagokionean jarrera ezberdina du. Eskuinak ongi daki Nafarroan mahai bat eraiki daitekeela hiru probintziekin batera. Horretarako giro demokratikoa eta erabakitze esku-bidea bermatu behar da.

Zein epetan?

Politikan epeak ezin dira markatu, gertaerak iragan ahala gauzatzen da politika. Nafarroako Estatutuari buruzko erreferendumik ez zen egin. Alderdien mahaiaren gaia dela eta, eskuinak inork baino hobeki daki hori, baita atzean zer dagoen ere. Eltzearen tapakia irekitzea da kontua, eta lehenago edo geroago irekitzea lortuko dugu. Gaurtik biharrera ez dugu egingo, bien bitartean, salerosketek hainbat jende eta

alderdi liluratuko ditu, baina ez dago beste biderik. Herri hau demokratikoki eraikiko bada ez da beste biderik.

Mahai bakarrarena ez omen da erreala. Zuek bakarria aipatu bai, baina Iparraldekoa ahazten duzuela dio Aralarrek.

Auzia konpontzeko Nafarroa Euskal Herriaren parte dela onartzea ezinbestekoa da. Printzipio bat da, ez du praktikasunarekin deus ikustekorik. Euskal Herria herria dela eta erabakitze esku-bidea duela onartzen den unetik auzia gainditzeko pauso garrantzizkoa emango da. Aralarrek eta beste alderdiek bi mahaien apustua egin dute eta honezkero arazoak dituzte beren jendeekin. Baina nola saldu diezaiekete nafarrei bi mahaien planteamendua? Bi mahaietan esertzea ez da bakarrik bi mahai ezberdin izatea, Hego Euskal Herria bi daudela onartzea baizik. Hegoalderako bi mahai planteatzen dutenek bi Hego Euskal Herria daudela onartzen dute, eta UPN edota PSNren nahiei amore eman ere bai. Guk mahai bat antolatu behar dela erraten dugu,

eta Euskal Herria —oraingoz Hegoaldeaz ari gara— bakarria dela definizioz. Hor dago gakoa. Lehenik hori argitu dezagun eta gero behar diren mahaiak antolatuko ditugu, Iparralderako barne.

Iparraldeko Herrirako zer eta nola?

Politikan, baldin eta zenbait gauza errotzen badira gutxien espero duzue gertatzen dira aldaketak. Iparraldeka kanpotarrei salduta dago, bistan da, baina mugimendu politikoa hasi da. Ez da Hegoalde, jakina. Baina Hegoaldeak aurrera egiten badu, han ere gaia sozializatuz joanen da eta aurrerapauso handiak emango dira. Noraino? Noiz? Nola?

Nafarroako Gobernuak aldatzeko garaia dela diozue Batasunetik. Nola?

Nafarroaz mintzatzean gauza bat azpimarratu behar da: Estatuko Autonomia Gobernu bakar batean ez da presidente bakar bat kanporatua izan ustelkeria dela medio. Nafarroan bai. Eta hau ez da kasualitatea. Hemen

EZKER ABERTZALEA NAFARROATIK IKUSITA

«Aralar ezker abertzaletik aldentzen ari da»

“Ezkertiar eta abertzale sentitu naiz beti, bi kontzeptu horiek hobekien ordezkatzan zituzten alderdietan (LKI eta Batzarre) aritu naiz orain arte. Egun ez dut zalantzarik, Batasuna da kontzeptu horiek praktikara hobekien eraman ahal dituen. Ezker abertzaleak meritu handia egin du azkeneko 40 urteko bizialdian. Francoren denborako hainbat aldarrikapen alde batera utzi dituzte alderdi gehienek, eta Nafarroan bereziki, memoria historikoa berreskuratzeko ahalleginetan Batasuna da aitzindari. Demokrazia garaia deritzan honetan ezker abertzaleari esker aldarrikapen hauek mantendu dira, ezker abertzalea ez balitz modu ezberdinean egongo ginateke, eta horrek ez du erran nahi akatsik egin ez duenik. Etorkizunean ezker abertzalea berrosatuko da, baina taldeen izenak baino garrantzikoagoak horretan dabilzan jendeak izanen dira. Ezker abertzale bakarra izanen da derrigorrez, Aralar, adibidez, desagertuko da. Aralar azkeneko bolada honetan burutzen ari den politika ezker abertzalearen kontzeptuetatik aldentzen ari da. Bere proposamenak elektoralistak dira, biziraupen politikoa bermatzeko adierazpenak bertzerik ez ditu egiten”.

ustelkeria boterean erroturiko zeregina da. Sistema hau gaurdaino iritsi da eta azken legealdi honetan sendotu modu ikaragarrian. Horren sustraituta dagoenez ez da ageri, ohitura bihurtu da. Batasuna legez kanporatu ondoren are estaliagoa dago ustelkeria, berau salatzeko tresnak kendu baitzikigute.

Nola gauzatu UPNren alternatiba orduan?

UPN Gobernutik kentzeak printzipioz ez duela ezer bermatzen argi utzi nahi dugu. Gogoratu behar da UPN Gobernuan dela baina ez gehiengo bat delako, baizik eta iruzurra izan zelako.

Batasunari hiru zinegotzi zegozkion eta horiekin UPNk ez zuen gehiengo lortuko. Eta errua ez da UPNrena eta PSNrena soilik, gainerako alderdiena ere bada, onartu baitzuten egoera antidemokratiko hau. UPN ebasten ari dena inork gutxi daki: ebatsi, ebatsi eta ebatsi ari da. UPNko jendearen negozioak ikaragarriak dira eta denak atxiki nahi ditu.

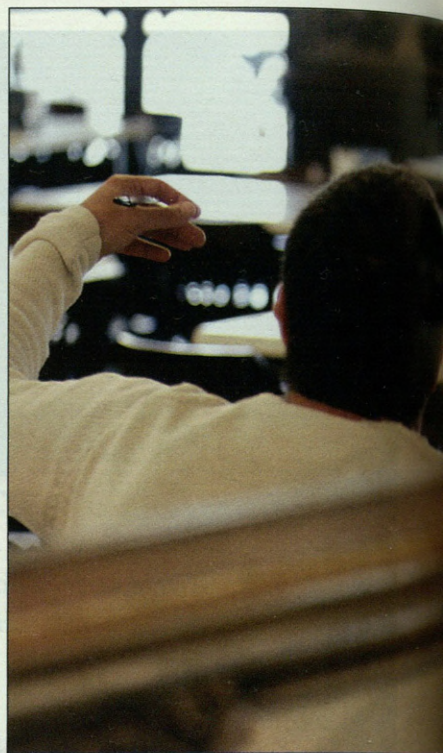
Nola kendu UPN boteretik ordea?

Batasunak bere esku duen guztia egingo du UPN Gobernutik kentzeko. Hauteskunde programa egingo dugu eta lehenbizi berau nahi duenarekin

PSN ETA FERNANDO PURAS HAUTAGAIA

«Puras konfiantza gutxiko pertsona da»

“Lizarbe PSNko idazkaritzatik kendu zutenak ustelkerian murgildutako pertsonak dira, horien artean Anzizar, UGTko idazkari nagusi ohia. Talde horrek PSNren agintea eskuratu zuen eta Carlos Chivite idazkari ezarri. UPNrekin alimaleko espekulazioa egiten dute, eraikuntzan bereziki. UPN gustura zegoen PSNrekin akordioak bermatuak ikusten baitzituen. Orain ordea, Madrilek Fernando Puras hautatu du UPNren alternatiba prestatzen joateko. Carlos Chivite eta UGTko idazkari nagusia Juan Antonio Cabrero baztertu dituzte, hauek oztupo nagusiak baitziren. Cabrerok UPN edo PSN boterean tinko egotea defendatu du beti. Fernando Puras konfiantza gutxiko pertsona da hala ere. Purasek EEN (*Energía Eléctrica de Navarra*) enpresa publikoa multinazional bati “oparitu” dio, oparitu erraten dut, ondasun publiko bat saltzeko bi arau bete behar baitira: batetik, salmenta justifikatzen duen txostena legezkoa izatea, eta bertetik, enkantean saltzea. Bi baldintza hauek bete gabe Acciona-ri saldu diote EEN. UPNk saldu du, baina PSN oposizioa egin beharrean, isildu egin da. Izan ere, Puras Accionako aholkularia da. Nola sinets dezakegu gizon honek alternatibarik, aldaketarik edo ezer onik ekarriko duenik, aitzinetik saldukerietan ari bada. Politikari zorrotza eta demokrata balitz aholkularitzatik dimititu beharko luke gutxienez, edo Legebiltzarretik”.

eztabaidatuko dugu. Baina ez dudarik egin, gure botoak mahai gainean jarriko ditugu UPN Gobernutik botatzeko.

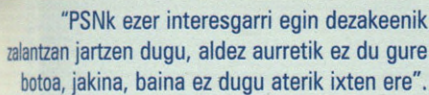
Alternatiba izan dadin PSN kontuan hartu beharko da, ordea.

Alternatiba gauzatzeko gakoa hauteskunde programa serioa lantzea da, eta ez PSNrekin nolanahi negoziatu. PSNk gure programa aintzat hartzen badu gure sostengua izan lezake, baina aldaketa asko eman beharko du horretarako. Hasteko, UPNk herriaren aurka hartutako erabaki asko aldatu beharko litateke. Nolako aukerak halako bidea jorratuko dugu, guk mesfidantza asko dugu alderdi sozialistarekin, PSNk ezer interesgarri egin dezakeenik zalantzan jartzen dugu, aldeztu aurretik ez du gure botoa, jakina, baina ez dugu aterik ixten ere.

Nafarroa Bai (Na-Bai) gabe ere alternatibarik ez dago.

Na-Bai alternatibarako bitartekoa da dudarik gabe. Baina Na-Bai hauteskunderarako aukera da, mahai baten inguruan ez da egitura sendoa. Lau alderdik osatua da, oso hierarkizatua eta bere barruan parte hartzea oso zaila da, oraingo zuzendaritzak bizitza politiko laburra du.

Na-Bairi buruz ez duzue iritzi onik.

Zuek Batasuna izena duzue, baina batasunik ez omen duzue lantzen.

Hau garbi utzi nahi dut: Na-Bai sortuz gero bilera bakar-bakarrean bildu da Batasunarekin, eta hura guk eskatuta. Pentsaren bitartez hainbat tontakeria erran dute, baina besterik ez. Eta bilera bakar horretan sartu orduko EAJko ordezkariak “hauek sartzen badira gu bagoaz kanpora” erran zuen. Ez zen bertzerik izan. Areago, bilera horren prentsa oharra, prentsara bidalia zegoen bilera egin baino lehen. Beraz, hori izan zen bilera bakarra eta ez ginen eseri ere egin. ■

Automobila

Badago zure **BEIRA-PLAKAK**
babesteko modu errazago bat.

Hirugarterentzako Onena^a lelo gongoko modalitatean urtararen Telik azararen 30era bitartean LAGUN ARONen kontrolazio-arauen arabera kontrolatzen diren jursimo berrietzat jallo du. Ezin da molatu beste sustanonekin

Beirak haustearren estaldura **DOAN**

- zure sukurtsalean
- zure ohiko bitartekariarengan
- 902 38 08 38 zenbakian

LAGUN ARO
SEGUROS - ASEGUURAK

Beti zугan pentsatzen

2006ko urriaren 15a

ARGIA

Tafallan euskaldunak? Lau katu baino gehiago

Tafallako (Nafarroa) kaleetan zabiltzala ez duzu euskara askorik entzungo. Gutxi erabiltzen dute tafallarrek, baina beste hainbat herritan gertatzen den moduan, ezagutza maila ez da muzin egitekoa. Herritarren %5,7 euskaldunak dira eta %10,8 ia euskaldunak.

ONINTZA IRURETA

HAURRAK ETA GAZTEAK dira, batik bat, euskara dakitenak -%14,4 eta %12,5, hurrenez hurren-, helduen %3,8 ahaztu gabe. Belaunaldi askotan egon da mutu euskara Tafallan, nahiz eta garai batean, euskaldun elebakarrak bazirela frogatuta dagoen. Tafallatik gertu, Orbaibar ibarrean, XIX. mendera arte euskaldunak ziren eta Tafallak harreman estua zuen ibar horrekin. Alboko herrian, Artaxoan ere, XIX. mendean euskara bizi zen. 1627an, epaiketa batean lekuko batek esan zuenez, "Tafallako San Pedro elizbarrutiko erdia eta gehiago baskongadoena da". Beste lekuko batek zera gehitu zuen: "Baskongado asko dago, batik bat artzainak, morroiak eta neskameak, eta horietako asko ikusi ditut komentura joaten, hor egon ohi diren fraide baskongadoekin aitoriza egitera".

Orain, XXI. mendean, Tafallak Euskara Zerbitzu sortu berria du; urtetan eta urtetan eskatutakoa 2004. urtean iritsi zen. UPNk bizkar eman zion herritar askoren eskariari eta EA-EB-PSN koalizioari esker abiatu zen Euskara Zerbitzua, hainbat udalen eta Nafarroako Gobernuaren arteko hitzarmenaren bidez. Euskara Zerbitzuaren haritik tiraka biltzen da Euskara Batzordea, hau da, herriko 54 eragilek osatutako taldea. Eragile horietako hainbatekin hitz egin dugu, Tafallan euskara zertan den jakiteko asmoz. Argi-ilunak somatu ditugu etengabe.

Tafallako Ikastolak herriko haur eta gazteen datu soziolinguistikoetan eragin handia izan du. 1970ean atek

ireki zituenetik D ereduan ikasi dute haurrek. 2006-2007 ikasturtea hirutik 16 urte arteko 349 ikaslek hasi dute; ikasle kopuruak lehen urtetik egin du gora. Tafallako haurren laurdena ari da ikasten ikastolan. Ikastolako haur asko inguruko herrietakoak dira; Erriberrikoak, Orbaibarkoak... Ikasi bai baina erabili? Angel Iriso irakasleak, badu kezka hori. Duela 30 urte, helduen artean, hala omen zen: ikasi=erabili. Orain ez: "Ikastolaren helburua da ikasleek euskara ikas dezatela, maita dezatela eta ondorioz etorriko da erabilera. Egia da maitasuna gero eta txikiagoa dela: 'niri berdin zait euskara', 'ez dut ikasi nahi', horrelakoak entzuten dira". Nerea Biurrun AEK-ko irakasleak azkar erantzun dio Irisori: "Euskara eskolarekin lotzen dute, derrigor egitekoa-

rekin. Adibidez, AEKn ez dugu lortzen guraso talde bat osatzerik. Haurrak ikastolara bidali bai, baina zenbat gurasok daki euskara?". Kontzientziak indarra galdu izana nabarmendu du Biurrunek, eta bai Biurrun, bai Iriso eta bai Olatz Zabaleta euskara teknikaria ados dira euskararen prestigioak behera egin duela, batez ere, Nafarroako Gobernuaren politikaren ondorioz.

Ezin esango dugu dena beltza denik Tafallako zeruan, bestela, urtean-urtean gora egiten ari diren euskaldun kopuruaren datuak sinetsiko dituenik ez da izango. A ereduak indar handia hartu du herrian. Tafallako Ikastolaz gain bi eskola dituzte, Eskolapioak eta eskola publikoa. Duela urte batzuk hasi ziren bi eskolak A erdua eskaintzen, hau da, eus-

kara ikasgai gisa eskaintzen. A ereduak gora egiteari alde onak eta txarrak aurkitu dizkiote, batik bat Irisok eta Biurrunek. Irisok argitu digunez, herriko eskoletan A ereduak jarri dutenetik Tafallako Ikastolara ikasle gutxiago doaz. AEKn udan hartu izan dituzte A eredu-ko 15-16 urteko ikasleak. Batzuk gogo txarrez doaz AEKra, gurasoek derrigortuta, euskara ikasgaia gainditzeko prestatzera. Biurrunen ustez, “ez dute euskara maite. Ez dakit bada A ereduak nolako mesedea egin dion euskarari ikasle hauen kasuan. Dena dela, batzuek euskara gorrotatzen dute eta beste ikasle batzuek gero ere euskara ikasten jarraitzen dute”. Iriso Eskolapioetara Hizkuntz Eskolako azterketak jartzera joaten da eta berak giro ona somatu du A eredu-ko ikasle-arten. Hori bai, Lehen Hezkuntza amaitutakoan ikasle askok –euskarekin nolabait ibili direnek, batik bat– ikasteari uzten diote. A eredu-az dute lortzen euskara ikasterik, baina Irisoren ustez, ikasleak zein gurasoak euskarara hurbiltzen dira. Itxaropena izateko arrazoiak laburbildu ditu Irisok: “A eta D ereduak gora ari dira egiten, Baigorri Elkarteak daukagu, Euskara Zerbitzua... Duela 20 urte espero genuen euskararen erabilerak asko igoko zela eta azkar. Ez da horrela izan, baina gorantz ari gara”. AEK-ko Biurrun irakaslea Korrikarekin akordatu da, jende askok hartzen baitu parte herrian.

AEK aspalditik dago Tafallan, gau eskolak 60ko hamarkadan hasi ziren. 130 ikasle izatera heldu zen, orain 40 bat dira. Euskaltegi gehienek izan duten beheranzko joerak eragin du Tafallan. Herriko bi eskolatan A eredu-az ezartzeak ere beherakada horretan lagundu duela uste du Biurrunek. Orain AEKra doazenak euskara

349 ikaslek hasi dute ikasturtea Tafallako Ikastolan.

maite dutelako omen doaz. Garai bateko ikasleek ere, maite zuten euskara. Alabaina, bazen euskara beharrezkoa izango zen ustea, lanerako adibidez, baina ez da hala gertatu. Euskaltegian Tafallakoak gero eta gutxiago dira eta gero eta gehiago inguruko herrietakoak.

Haur Eskolan ume erdiak euskaraz

Euskarak Tafallan aurrera egiteko arrazoi gehiago aurkitu dituzte gure solaskideek. Iaz, maiatzaren 27an, lehenengo aldiz antolatu zuten Euskararen Eguna. Orain, Euskara Zerbitzua Mintzakide programa ari da prestatzen: euskara erabili ahal izateko taldeak osatuko dituzte. Tafallan Haur Eskola ere bada, 0tik 3 urte arteko haurrak biltzen dituena. Bada, ia haurren erdiak euskarazko geletan matrikulatuta daude. Euskaldunak edo euskaltzaleak ez diren herritarren jarrera nolakoa den galdetu diegu Biurruni, Irisori eta Zabaletari. Hirurek azpimarratu digute arazorik ez dela, jarrera txarrik ez dela nabari.

Euskaldun eta euskaltzale ez diren herritarren jarrerari buruz iritzi bera du Baigorri Elkarteko Pedro Leralta: “Gure ekintzetan elkartekoak eta euskaldunak elkartu ohi gara, besteak, erdaldunak ez. Ez daukagu arazorik, ez gara gaizki ikusiak, baina hau ia Erribera da”. Duela bi urte sortutako elkarteko kidea da Leralta.

Euskaldunak eta euskaltzaleak biltzen ditu elkartek eta helburua euskara eta euskal kultura bultzatzea da. Talde hau ere Euskara Batzordeko partaidea da.

Hamarretik bat etorkina

Tafallak 10.000 biztanle-rik gora ditu. 2005eko Udaleko erroldaren arabera, 1.074 etorkin bizi dira. Erdiak pasatxo latinoamerikarrak dira, Europa

Ekialdekoak 381, eta kopuru dezente txikiagoak osatzen dituzte magrebtarrak, gainerako afrikarrek eta beste hainbatek. Haur eta gazte etorkin ia denak –Ikastolan bi etorkin baino ez daude– eskola publikoan eta Eskolapioetan ari dira ikasten. Ados dira gure hiru solaskideak: etorkinek euskara ikastea ez dute lehenetasunen artean eta ez dute behar.

Euskara Zerbitzua bi urte baino ez baditu ere, indar handia hartu du; herriko eragileen bilgune eta dinamizatzaile da, Udaleko langile talde bat euskara ikasten jarri du... Alabaina, etorkinen hizkuntz errealitateari ez dio heldu oraindik.

Tafallan euskara sustatzeko ahaleginean ari diren hainbat eragilarekin aritu gara berrikerian, argi-ilunak mahai gainean jartzen saiatu gara, norberak ikusiko du argiei ala ilunei, zeini gehiago erreparatu. Guk Txillardegiri kasu egitea erabaki dugu. 2001ean SEI elkartek Nafarroako erdialdeko ekialdeko herrietan egin-dako kale neurketak dio %4,30ek darabiltela euskara. Txillardegiren formula kontuan hartuz, Tafallan, erabilerak portzentajea espero daitekeena baino altuagoa da ezagutzaren portzentajearekin alderatzen badugu. Horren ondorioetako bat hauxe omen da: tafallarrek motibazio altua dutela. ■

Babeslea: Emun

EMUN

LANA EUSKALDUNTZEKO
KOOPERATIBA

HIZKUNTZA AHOLKULARITZA ETA EUSKARAZKO ZERBITZUAK:

- Enpresa eta erakunde-entzuen premiei egokitutako euskara planen kudeaketa
- Itzulpenak
- Euskara formazioa

Uriburu, 9 beheak 20500 Arrasate Tel. 943 711 847 • Martin Ugalde Kultur Parkea 20.140 Andoain Tel.943 300 978
emun@emun.com • www.emun.com

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Ziurtagiria eta ziurtagiria

UDAZKEN HONETAN hasi duen erritmoari segiz, Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako sailburuorde Patxi Baztarrikak enpresa eta erakundeentzat euskararen erabileraren ziurtagiria sortuko duela esan du. Kalitatea aitortzeko ziurtagiri "ofiziala, prestigiozkoa eta behin betikoa" sortu beharra zegoela adierazi du. Kontseiluak eman dio erantzuna: lan mundua euskalduntzeko ziurtagiri serioa, profesionala eta prestigiozkoa, hau da, Bai Euskarari Ziurtagiria, egon badagoela. Baztarrikak, Kontseiluaren Bai Euskarari Ziurtagiria mahai ganean jarrita, zera erantzun du: Bai Euskarari konpromisoetan oinarritzen dela eta lan munduan euskara zabaltzeko helburua duela. HPSk prestatutakoa erakunde ofizialetatik sortutakoa dela, ofiziala, eta prestigioa izango duena.

Patxi Larrainzarren azkenean bai

HAMABI HAUR gelditu ziren ikasturte hasieran Iruñeko Patxi Larrainzar

eskola publikoan, D ereduari, ikasturtea hasi ezinik. Ez zen tokirik haietzat eta Nafarroako Gobernuak ez zuen tokirik egin nahi. Haurren gurasoek ikasturtea beste auzo batean ez hastea erabaki zuten eta Larrainzarren segitzen zuten haurrek. Orain, Hezkuntza Sailak, D ereduko gela bat irekiko duela iragarri du.

Sanz bere bidean

EREMU MISTOKO bide seinale berriak ele bitan jarriko dituztela iragarrita, gutxi iraun du Sanzek ahoa ireki gabe. Nafarroako Parlamentuan, Administrazioaren euskararen erabilera arautzeko 2000. urteko dekretua bertan behera utzi duen Espainiako Auzitegi Gorenaren ebazpenaz hitz egin zuen eta horrelakoak esan zituen: adibidez, Nafarroako hizkuntza politikak ez dituela inoren eskubideak urratzen eta Euskararen Legea ez dela aldatuko. Edota, Nafarroako Unibertsitate Publikoa elebiduna izatea ekonomiko-ki bideraezina eta txarra izango litzatekeela. Bide seinaleetaz ez zen ahaztu: elebiko seinaleak nahita hondatzen

badira hurrengoak gaztelera jarriko dituzte.

"Errealitatetik kanpo"

PATXI BAZTARRIKAK (HPS) Ezker Abertzalea taldeak Eusko Legebiltzarrean aurkeztu duen euskararen lege proposamena kritikatu berri du. Bere hitzetan, proposamena "errealitatetik kanpo dago, gizartearen dinamika eta erritmoekin zerikusirik ez duelako; ez du balio euskara berreskuratzeko behar den kontsentsu sozial eta politikoa indarberritzeko". Batasunak erantzun dionez, errealitatetik kanpo bizi dena Baztarrika da, euskarak erronka berriak ditu eta neurri berriak behar ditu, ez porrot egin duen legearen aplikazioa.

Euskaltzain berriak aurki

ANDRES URRUTIA buru duen Euskaltzaindiak euskaltzain berriak izendatzearren bidearekin segitzen du. Urriaren eta azaroaren hautagai berriak aurkeztuko dituzte eta abenduan bi euskaltzain oso aukeratuko dituzte.

BAHEA

Fermin Lazkano Kontseiluko zuzendaritzako kideak Berrian esanak: "Kultura Sailak estrategiarik ez duela dirudi. Beno, bai. Herri mugimenduek sekulako izerdiaz sortutako batzuk hainbat urtetako atzerapenez egitea da beren estrategia. Besteak beste".

Arantxa Iturbek Deian esanak: "Euskarazko komunikabideek baino komunikabideek kezkatzen naute oro har. Ez zait gustatzen 'edozer gauza ikusentzuleak lortzeagatik' politika. Eta euskaraz ari garenok bentaja, morrontza ez delako hain zorrotza. Baina gure ikusentzule hipotetikoak 'edozer gauza ikusentzuleak lortzeagatik' praktikatzan dutenen zakuan murgiltzen dira bete-betean. Hori bai: euskarazko komunikabideen aldeko sinadura bilketan buru-belarri parte hartu ondoren. Honetan hasi nintzen banuen fedea normaltasun egoera ezagutzekoa. Aspaldi galdu nuen".

Portuko garraioa

Aurreko astetik dago susmopean Bizkaiko Portuko errepideko merkataritza-garraioa. Duela urtebete Eusko Jaurlaritzak salaketa jarri zuen eta Ertzaintzak hemeretzi lagun atxilotu zituen —enpresa kontsignatarioen zuzendariak, Sinterabiko sindikalistak eta portuko beste zenbait langile—, ustezko estortsio, legez kontrako elkartzeko eta bortxaketengatik. 72 orduz polizia-etxean aitorpenak egin ondoren, Madrilgo Entzutegi Gorenaren eskuetara pasa ziren, bilurak ipinita. Kargurik gabe aske utzi zituzten. Kontua da atxilotuta horiek dagoeneko hamabi urte dituen kontratazio-sistema polemikoari irtenbidea ematen ari zitzaionean gertatu zirela. Gatazka honen atzean negozio erakargarria

dago. Edukiontzia mugitzeak soilik urtean 60 milioi euro esan nahi du. Horregatik da kamioilari eta enpresa kontsignatarioen arteko borroka gogorra. Kamioilariak egungo sistema ez dute aldatu nahi, baina enpresa kontsignatarioek bai. Hala ere, negoziazio ateak irekita daude sistema bidezkoagoa eta gardenagoa aurkitzeko. Ertzaintzaren esku-hartzeak ez dirudi zentzuzkoena une honetan. Eta atxilotutako guztiak kargurik gabe aske utzi dituztenean ikusi da zein hutsala izan den. Poliziaren amarru eta barrabaskeria honen arduraduna norbait izango da! Eta jakina da erantzuleak aurkitu behar direla.

Juan Mari Arregi

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Urriak 27, De Juanaren heriotz lasterketa

AURREIKUSITAKO moduan, Iñaki de Juanaren egoera gero eta korapilatsuagoa da jadanik bi hilabeteko langa gainditu duenean. Eta egunetik egunera egoera larrituz doa. Artatzerik zorrotzena izanda ere, heriotz arriskua hor dago une batetik aurrera eta atzeraezinezko ondorioak izateko arriskua gero eta handiagoa da.

Irlandako gose grebetan izandako heriotzak dira eza-gunenak, baina Espainian ere Grapoko presoan gose grebak heriotzean bukatu ziren bi kasutan: Kepa Crespo euskal herritarra 1981ean hil zen 90 eguneko gose grebaren ondoren; Jose Manuel Sevillano, aldiz, 1990ean zendu zen, 177 eguneko borrokaren ondoren. Beste zenbait presorekin batera, biak indarrez elikatu zituzten, De Juana bezala.

Ezker abertzalea gogor presionatzen ari da Estatua –baita negoziazio mahaian ere– baina irtenbideak ez dira gehiegi: edo De Juana kalera-tzen dute edo espetxean jarraitzen du. Garbiena eta justuena hilaren 27ko epaiketan libre uztea litzateke, baina batetik, 27ra iritsi egin behar-ko litzateke, eta bestetik, orain arte

horren makur jokatu duen Auzitegi Nazionalak 96 urteko zigor eskaera-ren gainetik jauzi egin beharko luke. Bistan da bi egoeretan egin beharre-ko bidea zailtasunez betea dagoela.

Eta De Juanarena larria bada ere, beste preso askoren egoera ere bertsua da justizia irizpideei dagokien- ez, batez ere *Parot doktrina*-ren ondorioak jadanik jasan dituztenena eta gaitz larriak dituzten presoena, horien artean Jon Agirreren kasua larrienetakoa.

Espainiako Gobernuak betidanik erabili ditu euskal preso politikoak ETA-ren aurkako bere politikan, hortarako gizatasunezko printzipio askori uko eginez, eta ez dago arrazoirik hamarkadetan erabili duen irizpide hori –presoak erabiltzearena– orain

bazterreratuko duela pentsatzeko.

Eremu judizialean ere erabilera berdintsua gertatzen da. 18/98 auziaren eskandalu juridiko-politiko hor dago euskal gizartearen gehiengoaren aurrean, baina Estatuaren begietara presio tresna izugarria da. ENAMen aurkako errepre-sioan emandako jauzi kua-litatiboa dira makrosuma-

rioak eta oraingo bake prozesuak kale itsuan bukatzen badu, errepre-sioak izango duen modulazioaren adierazle dira.

Aznarren garaiak, gainera, zera erakutsi zuen, Estatua nork kudeatzen duenaren arabera, ENAMen aurka jotzearena, abertzaletasuna eta euskal kultura jipoitzeko ere erabil daitekeela. Horren adibide gorenetakoa da hiru urteko instruktzioaren ondoren, jadanik epaiketa hasi aurreko fasera iritsi den Egunkaria auzia. Une politikoaren mugimenduei lotuta, ezin da baztertu auzia ixtea, baina logikoagoa da pentsatzea Estatuak aukera honekin ere jokatu nahi izatea eta tempusak horren arabera erabiltzea, une honetan auziaren hasiera atzeratuz, esate baterako.

11 M, COPEko Los Santosek zerbitzu sekretuetara zabaldu du erantzukizuna

M-11ren konspirazioarena gero eta eroriago agertzen ari den bitartean, teoria hori bultzatu duten eragile nagusietako batek hipotesi berria jarri du mahai gainean: ETA bakarrik ez, Espainiako zerbitzu sekretua ere tartean zen. COPE irrati katean joan den astean Federico Jimenez Los Santosek hipotesi hori jaurti zion Jesus Cacho kazetariari. Irratiko kazetari ultraeskuindarraren ustez, trenen aurkako leherketa "moroez egin ez zutenek", ETA edo Espainiako zerbitzu sekretuen egiletzaren hipotesiak besterik ez dira geratzen.

Ondarre baserria

20214 Segura (Gipuzkoa) Tel.: 943 801684

e-posta: ondarre@hispavista.com www.acvmultimedia.com/ondarre

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Susto txiki bat estatistikak sinesten dituztenei

Ekonomialariak ikus daitezke eztabaidan erakunde publikoek aurkeztu dituzten estatistikak interpretatzen. Zifrak berak ere eztabaidagai dira batzuetan, hamarren batzuk gorabehera. Baina inor gutxi ausartzen da ekonomiako datu nagusiak manipulatura daudela esatera. Hona horietako bat.

WALTER JOHN WILLIAMSEK 25 urte daramatza ekonomialari lanetan, enpresa handien aholkulari lanetan, eta buletin berezi bat banatzen die hilero bezeroei: *Shadow Government Statistics*. Euskaraz “Gobernuaren estatistikak gertutik zainduz” itzuli dezakegu. Labur esanda, Williamsen ideia da Amerikako Estatu Batuetako Gobernuak eskaintzen dituen zifra eta kopuru nagusiak (Barne Produktu Gordina, Kontsumoko Prezioen Indizea, Langabezia Tasa, eta abar) oker daudela, horiekin ezin dutela enpresek ondo planifikatu eta bere aholkulari lanean sartzen dela instituzioek eskaintitako kopuruak zuzentzea, benetakoak azalduz.

Duela gutxi, Espainian energiaren krisiaz ari den webgune bateko eztabaida batean, partaide batek aipatu zuen AEBetako Wedenco kontsultoriaren aldizkarian John Williamsi egindako elkarrizketa mamitsua. Izan ere, sekula argitzen ez den kontua da nolaz dioten aditu askok amerikarrak krisian murgilduta daudela eta aldiz estatistikek ez duten krisia hain nabarmen ageri. Williamsek erantzuna dauka horretarako: krisian ez, areago, atzeraldian –hitz hau samurregi geratzen da gatzelerazko *recesión* beldurgarriaren aldameneari– murgilduta daude AEBak, eta herritarrek hori bere gordinean ez du ikusten gobernuak eskaintzen dituen estatistikak oker daudelako. Labur esanda, gobernuaren ikerketa ekonomikoek

egia diote... ikerketa serioetako orrien azpialdeko oharretan; aldiz, publikoak entzuten dituen kopuruetan, gezurra.

Williamsen iritzian, AEBetako herritarrek zer baiten susmoa badaukate uste dutenean langabezia handia dela, bizi-modua asko garestitu dela edo lehengo soldatarekin orain gutxiago eros dezaketela. Euskaldun askok sentsazio bera dauka euroarekin: prezioak ofizialki aitortzen dena baino askoz gehiago igo direla sentitzen du. Baina ezin dute frogatu. Williamsek aldiz herritarrek arrazoi dutela dio.

1929ko atzeraldi izugarri hartara bitartean estatistika ekonomikorik ia ez zegoen, eta Bigarren Mundu Gerraz geroztik joan ziren mamitzen gaur komunikabideetan etengabe entzuten diren indizeak. “Baina politikariak –dio Williamsek– azkar ohartu ziren; informazio ekonomikoan zenbait berri txar kenduz hemendik, beste pasarte horretan gauzak pittin bat hobeto jarritz, horrela hurrengo hauteskundeak errazago irabaz zitzaizketela”.

Adibide bat, Bill Clintonek langabeziaren neurketarekin egin zuena. “Langile etsituak” irudia sortu zuen (*discouraged workers*), atal horretan sartuz urtebete baino gehiagoz lan bila ibili ez zena. Ttak!, eta bost milioi langabe desagertu ziren. Gaur ofizialki %8-9 dira lanik gabeak AEBetan; *Shadow* buletinaren arabera, aldiz, %12. Manipulazioa ez zuen Clintonek asmatu,

AEBek nozitzen duten krisiaren lau alderdi osatutako *cartoon* bana dago irudiotan. Lehenean, langileak ofizio hobeetatik kaxkarragoetara ‘birziklatzen’ dituen makina “Atzeraldia” markakoa da eta bere gainean ugazabak dio: “Non dago arazoa? Galdutako lanpostuen ordeaz berriak badira”. Goiko eskuinaldekoan, George Bush 2007ko aurrekontua azaltzen dio AEBetako nazioari: “Segurtasunean pentsatuz osatut”; Osaba Samek “Ziur zaude?” galdetzen dio, zorraz lehertzeko zorian dagoen presaren aurrean. Behean, ezkerrean, langabezi bulego aurrean emakume batek: “Lanik gabeko hobekuntza ekonomikoa da”, eta besteak: “Baina lanik gabeko gehiago falta da... Oraindik enplegua daukate Bush eta Cheney”. Behean, eskuinean, eskean ari da Osaba Sam “Nire defizita gutxitzeko”; pasarakoan txinatar batek diotsa: “Tori, adiskide, egiazko dolar bat Txinan egina”.

noski, lehenagotik baitzetozen, eta ez da berekin bukatu. Gaur sekula baino gehiago egiten omen da.

Gizarte-segurantzak %70 ebasten?

Bi manipulazio mota bereizi ditu Williamsek. Batetik dago berak “manipulazio sistemikoa” deitu duena; ia beti metodologiek hazkunde tasak pittin bat goraka aldarazten dituzte, eta inflazio tasak aldiz beheraka. Baina manipulaziorik eraginkorrena agintariak nahitara burutzen dutena da. Herritarra azkenean hortara jarri egin da, eta Bush lehendakariak esan badu ekonomia ondo doala, “tipo hau errealtatetik kanpo bizi duk” pentsatzen du oinezkoak. Egia latzagoa da ordeaz: zenbakiak aldarazi egin ditu.

Urteotan ingeniariaritzaren osoa eraiki da estatistiken inguruan. Adibidez, behin eta berriro aldatu dira Kontsumoko Prezioen Indizea kalkulatzeko aukeraturako produktuak. Alegia, une batean kalkuluetan haragi xerraren prezioa kontatzen bazen eta gero hura kenduta analisietan haragi merkeagoaren prezioa erabiltzen baduzu, kalkuluek ezin dute ondo neurtu pertsona beraren bizi mailak denborarekin izan duen hobetzea edo okerragotzea. Adibide hori eta estatistikak manipulatzeko urteotan agintariak egin dituzten beste hainbat “ukitu” deskribatu ditu Williamsek.

Luzaz egin diren manipulazioen ondoren, errealtatetik urrunen dagoen

bada. “Galdera da ea nor aterako den galtzaile eta nor izango den atetik korrika irteten lehena. (...) Behin bati saltzeko presa sartutakoan, ihesa masiboa izango da”. Washingtonek ez ditu utziko banku nagusiak erortzen, baina dolar gehiago inprimatuz erreakzionatuko du, eta ondorioz hau izango da AEBen panorama: atzeraldi ekonomikoa eta hiperrinflazioa. Interes tasak asko igoko dira eta dolarra %10-%20 artean eroriko da.

Shadow buletinaren egilearentzako AEBak 2000. urtetik daude murgilduta *recession* edo atzeraldian. Burtsetan konpainia teknologikoen balioak oinperaino jaitsi zirenetik. 2003an ekonomiak goraldi txiki bat egin omen zuen, baina Williamsek hainbat adierazle ikusten ditu erakusten dutenak atzeraldia benetakoa dela. Urreak azkenaldian hasi duen goranzko martxa zaku berean sartzen du. Urrearekin apustua egitera ere arriskatu da Williams: “Erokeria eman dezake, baina errearen estandarraren antzeko zerbaitea itzuli beharko genuke”.

Zer egin horren aurrean? Hona ikerlari kontserbadorearen aholkua: “Pertsonek eta instituzioek ohartu behar dute zer gertatzen den eta lan egin beren buruak babesteko. Nola edo hala lortzen baduzu zure balia bideak eta dirua babestea datozkigun garai garratzetan, jakin ezazu inoiz ikusi ez diren inbertsio aukerarik handienak edukiko dituzula”.

Nonbait irakurri dugu gastu soziale-tarako dirutzak murriztu ditzaten kanpainaren barruan John Williams kontserbadoreen alde ari dela; baina euskaldunoi ez digu inporta: gu 2007an %4 baino haboro haziko omen gara. ■

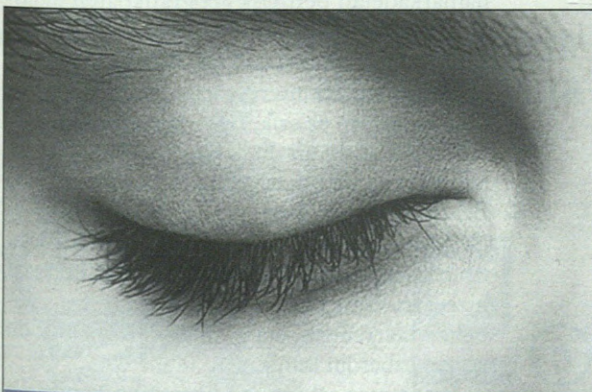
<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

indizeetako bat Kontsumoko Prezioen Indizea da. Garbi mintzo da honetaz Williams: “Gaur erabiliko bagenu KPIa Jimmy Carter lehendakari zenean zera-biltzen modu berean, gizarte-segurantzaren gastuek %70 handiagoak izan beharko lukete”. Jubilatuei ziri galanta sartu dietela alegia. Soldaten eroste ahalmena etengabe jaitsi omen da 1975etik; horrek esplikatzen du zergatik gaur familia guztietan bi kide edo gehiago ari diren lanean hilabete bukaerara iritsi ahal izateko.

Are nabarmenagoa gertatzen omen da defizitaren zifrekin. 2005ean AEBetako administrazioak onartu zuen 319.000 milioi dolarreko defizita izan zuela, baina Orokorrean Onartutako Kontabilitate Arauen (GAAP ingeleseko siglatan) arabera, hamar halako izan zen: 3,5 bilioi. Orogen buru, irail hone-

tan AEBek pilatuta daukate —ofizialki onartuta— 51 bilioi dolar; urteko Barne Produktu Gordin osoa baino askoz gehiago. Milioi eta bilioien hotsek marearazi dezakete irakurlea, baina Williamsek berak eman du pista bat herrenek ere harrapatzeko modukoa: “Herritar guztien soldatetatik estatuak hartzen dituen zergak %100 gehitu eta guztia zaku batean ipiniko bazenu, hala ere defizita edukiko zenuke”. Horiez gain enpresa guztien zergak bikoiztuta, doi-doi superabit txiki bat.

Defizit hori estatuak estaltzen du kanpoko inbertsiogileei zorra saltzen dielako, Txinari gehiena. Ekonomialari honen ustez, zorpetzea bere mugetaraino iritsi da. Ez da oraindik lehertu, dirua utzi dutenek bezala, itzuli behar dutenek badakitelako denak izango direla galtzaile soka tenkatu hori eteten

G A R A N T I A

Konfiantza
delako
garrantzitsuena

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Aingern. Epaltza

Janda gero

E

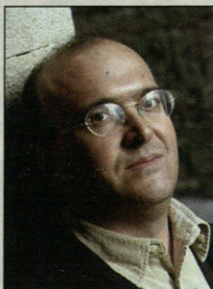
z dut erremediorik. Eztabaidetan, solaskideak alde eginda etortzen zaizkit arrazoiak burura. "Kaguenla... honela, horrela eta hala erran behar nioan astopito horri!". Ez bakarrik eztabaida pribatuetan. Etxeko bidean edo edizioa jadanik hetsia dagoenean gogoratzen zaizkit genialitateak. Nire patu gaiztoa, erran beharrekoa erran gabe utzi izanaren mina.

Buru-motela ez ezik azkar-ustea ere banaiz, alabaina. Eta horrek are ondorio makurragoak ekartzen. "Esan gabe iduki dana esan liteke; baña ez, bein esana iduki esan gabe" bildu zuen Mokoroak bere lokuzio bilduman. Alegia, aho-handi egiten gaituela ahoa irekitzeko grinak. Lege hauste horren zigorra, erran beharrik gabe erran izanaren damua.

Joan den uztailan, gai iradokigarria jorratu zuen UEUko Literatur sailak Iruñean: "Gu bestea eta ni. Erdiguneak eta periferiak gaurko literaturan". Antolatzaileek gaiari literatur hizkeraren ikuspuntutik ere heltzeko gurarria zuten. Batua, euskalkiak eta saltsa hori guztia. Mahainguru bateko gonbidatuetarik izan nintzen. Aspaldiko paperak atera nituen karpitetatik eta halaber armairutik *enfant terriblearen* bertsio euskal-naparraren mozorro zaharra.

Larraonan egun hartan izan zirenek badakite zer etorri zitzairen. Nafarroako oihala gorria goitituri, probintziak kultur eta hizkuntza aldetik inposatzen digun zentralismoaren mamuari jazarri nintzaion, duela hogeituroko su berberarekin. Nire desenkusarako: ikaragarri euskaldun aritu nintzen. Ederki aletu nuen agrabio zahar eta berriagoen zerrenda. Behar bezain ezkor agertu nintzen. Lekurik den mendrena ere ez nion utzi argiari. Amaiera, euskal erak agintzen duen bezain beltz eta esperantzaz gabea utzi nuen: "eta hau aldatzen ez den bitartean...". Edo zerbait halako. Akabailan, hilik ez bazegoen ere, odol jarioka ari zen giputz-zentrismoa, nire ziriek larriki kolpatuta.

Kontua da neroni ere, mintzatu ahalean, zahar kutsua harrapatzen niola neure ahotik ateratzen zen diskurtsoari. Gau horretan berean, nire oroimenak *rewind* egiten zuen bitartean, are gaindituagoa iruditu zitzaidan

ALBERTO ELOSEGI

nire mintzaldiaren zati kozkor bat. Zati bat gainditua, eta bertze zati bat soziologia hutsa, eta beraz ozono geruzarena bezain zaila zuzentzen. Ongi pentsatzera, uste dut probintzianoa epatatzen egindako denboraren parte bat antolatzaileek mahai gainean jarritako gaiaren gainean bertzelako kontuak azalerazten erabiltzeko parada polita galdu nuela. Gauza nabarmenak eta aldi berean begirada mutur-beltz eta ezkor horretan sartzen ez zirenak.

Euskal gizarteak azken urteetan izan duen aldaketan ondorioz, gure testu bateko hiztegian edo joskeran aurki daitezkeen aldaerek gero eta ikusteko gutiago dute egilea han edo hemen sortu izanarekin, eta gero eta gehiago, aldiz, haren biografiarekin. Etorkiari zenbat zor dio gaur egungo euskal sortzaile baten hizkerak? Zenbat aita-amengandik ikasiari? Gehienez ere puska bat, handiagoa edo tikiagoa izan daitekeena, norena eta horrelakoa. Egun, hemengo idazle gehienentzat, sehaskakoa hautu bat bai-

zik ez da, aukera bat bertze eredu anitzen artean, eta harekiko fideltasuna, berriz, aldarte kontua gehienbat. Baina hori ez da bitxikeria bat. Horixe bera gertatzen zaie munduan diren izkribatzaile gehienei, Euskal Herrikoak izan ala Madagaskarkoak izan.

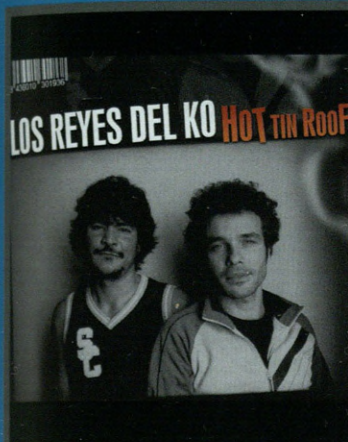
Eta geografiaz mintzatu behar badugu, ez da alferrik izanen hau azpimarkatzea: sorkuntzaren alorrean, euskal literaturan zerbait gertatu bada azken bi hamarkadetan periferia geografikoaren indartzea izan da, erdi gunearen kaltetan. Begian lausorik ez duenak badaki gure letra apalen karrikaburuan gauza interesgarrienetarikoz batzuk, Donostialdean ez ezik, Bilbo inguruan eta Gasteizen gertatzen ari direla une hauetan. Orobat jakin Iruñea ez dela gehiago basamortu eta Baionan badirela berpizte zantzuak. Hori guztia, erran gabe doa, albiste ona da alde guztietatik begiratura, eta eraginen dio gure literatur hizkerari. Gure oraina, beraz, ez da beltza, zuri-beltza txarrean, eta gure etorkizunak ez du zertan ezberdin izanik.

Janda gero salda bero, horra aho-handiaren penitentzia. ■

Egun, hemengo idazle gehienentzat,
sehaskakoa hautu bat baizik ez da, aukera bat
bertze eredu anitzen artean, eta harekiko
fideltasuna, berriz, aldarte kontua gehienbat

ASTE HONETAKO

zozketa

Christian Rannenberga & Los Reyes del ko

DEBAJAZZ jaialdia
Uriaren 20ko jazz-blues kontzerturako
5 harpidedunentzat bina sarrera

Gaueko 22:15etan Herriko antzokian
Elgoibar GIPUZKOA

www.hotsak.com

1

Mirandaolako Burdinola

4 harpidedunentzat
bina sarrera

Mirandaola parkea
Telleriarte auzoa, z/g
Legazpi GIPUZKOA

www.lenbur.com

2

Uxarte Landetxea

Asteburu pasa
2 lagunentzat

Uxarte baserria
Untzilla auzoa
Aramaio ARABA

www.uxarte.net

3

Chillida-Leku Museoa

2 harpidedunentzat
bina sarrera

Jauregi auzoa, 66
Hernani GIPUZKOA
www.museochillidaleku.com

4

2 Mokogorri eta Nairobi tarra

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

RADIO BIRDMAN

- Antton Elorza Gorosabel (Arrasate)
- Olatz Gerrikabeitia Berrizbeitia (Berriz)
- Bolintxu AEK euskaltegia (Basauri)

URDAZUBIKO LEZEAK

- Zaldibarko Udal Liburutegia (Zaldibar)
- Bittor Kortabitarte Diego (Bilbo)
- Josune Irastorza Aizpeolea (Zegama)
- Iñaki Mundiaño Larrazza (Etxarri-Aranatz)
- Loiolako Udal liburutegia (Donostia)

IRIGOIEN LANDETxea

- Julen Goia Eraunzetamurgil (Donostia)

ITOIZ

- Idoia Atxaga Mendizabal (Hernani)
- Olaia Elortza Iñarra (Zegama)
- Sopelako Ander Deuna Ikastola (Sopela)
- Joxin Iturriotz Ostolaza (Azpeitia)
- Dordoka Kultur Elkarte (Basauri)
- Ana Abrisketa Valle (Arrankudiaga)
- Xabier Amatria Cuesta (Gasteiz)
- Fernando Ramirez Sanches-Paniagua (Bilbo)
- Elgoibarko euskaltegia AEK (Elgoibar)
- Agustin Rodriguez Apaolaza (Donostia)

LAUBURUA ETA GARTXOT

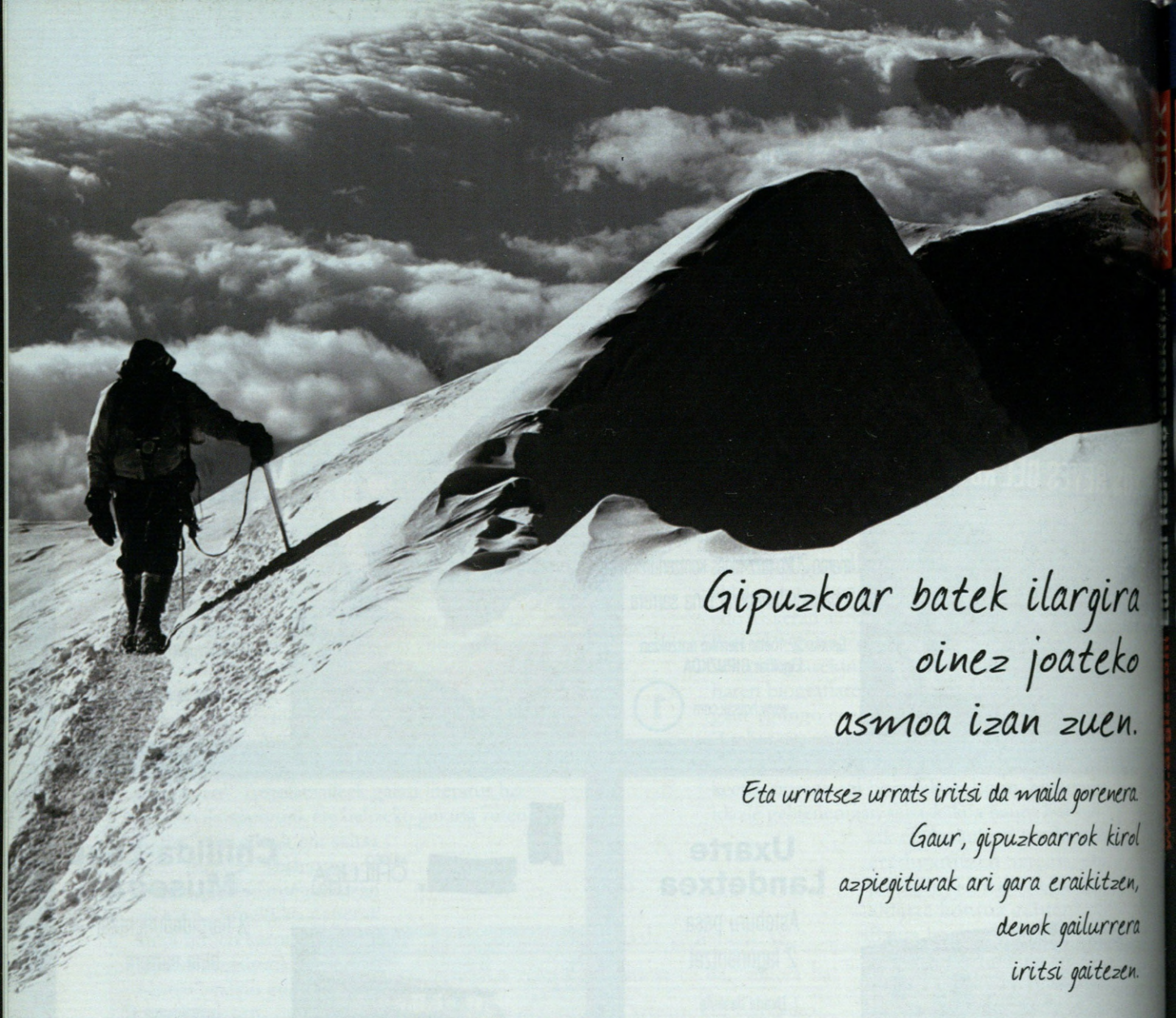
- Mikel Garmendia Aizpuru (Bilbo)
- Ainhoa Larramendi Muxika (Donostia)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera GOIZEZ 09:00-13:00 ARRATSALDEZ 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

Gipuzkoar batek ilargira
oinez joateko
asmoa izan zuen.

Eta urratsez urrats iritsi da maila gorenera.

Gaur, gipuzkoarrok kirol
azpiegiturak ari gara eraikitzen,
denok gailurrera
iritsi gaitezen.

Gipuzkoarrok asmoak
eraikitzen ditugu.

Futbol zelaia (Azpeitia)

Rokodromoa

Agorrosin (Bergara)

Usabal (Tolosa)